

652
1973 / 2

8
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1

9

7

3

4

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ქოჩოქი

შინაარსი

3. მაიაკოვსკი — მემორამები	
ლექსი თარგმანი გ. ხალუქაძის	3
4. სამსონია — კრმინაციის მზე	
მოთხრობა	9
5. ზოიძე — ლექსები	25
6. ხოფარია — ჩემი კეთილი	
ხმლები მოთხრობა	29
7. სიდიშვილი — ლექსები	51
8. შარვაშიძე — დაბრუნება	
პიესა, ეპიზოდი	54

შ ე რ ი ლ ე ბ ი

9. დოლიძე — სახელოვანი გზა	61
10. მამაღლია — სიკეთე სიცრუისა	70
11. ფარეიშვილი — „მედას“	
ფიგურატიული ვერსიის	
ფიგურატიული კომენტარი	76

19-194

ლიბერატორულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
მუშაურობა

ხ ე ლ ი ვ ნ ე ბ ა

12. შარვაშიძე — შეხვედრა დიდ	
მხატვართან	83

ს ა ტ ი რ ა და ი უ მ ო რ ი

13. კასრაძე — ზღაპარი	
იუმორესკი	94

ბ ა თ უ შ ი — 1973

ივლისი — აგვისტო

ესის სს. სს. სს.

მედიწიფო რესპუბლიკა

რედაქტორი ა. ზონია

სარედაქციო კოლეგია:

ხ. ახვლედიანი

მ. გარუანიძე (პ/მპ მდივანი)

პ. ლორია

აღ. ჩავლეიშვილი

ფრ. ხალვაში

ჩვენი ეპოქის უნიჭიერესი პოეტის ვ. მაიაკოვსკის დაბადების ოთხმოცი წლისთავის საყოველთაო-სახალხო ზეიმმა ცხადპყო, რომ იგი კვლავინდებურად, მთელი თავისი სიმადლით დგას ახალი საზოგადოების მშენებელთა რიგებში და „როგორც ცოცხალი ცოცხალს, ისე გვესაუბრება“, იბრძვის ყოველგვარი მანკიერების წინააღმდეგ, დიადი კომუნისტური იდეალებისათვის.

ვ. მაიაკოვსკის ეს ლექსიც, რომლის თარგმანსაც ვთავაზობთ მკითხველებს, გვინდა ჩვენი რესპუბლიკის მთელი ცხოვრების გაჯანსაღებისათვის ბრძოლის ფერხულში იყოს და ზარავდეს იოლი გზით გამდიდრების მოყვარულთ.

მ მ ქ რ თ ა მ ე მ ბ ი

„დაუკითხავად ნუ შემოხვალთ!“ —

წერია კარზე.

იქ,

სავარძელში

გალაქული ზის აყლავუდა.

მარქსის სურათი

დასცქერის თავზე.

პასუხისმგებელს

მოწიწებით მოპყრობა

უნდა.

კონტრაბანდული

ნაჩუქარი

მოსავს ყილეტა.

ღევს ერთ ჯიბეში

კალმისტარი —

ან წერს,

ან წაშლის.

ჩანს მეორეში

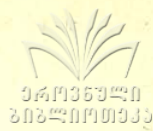
წვერტი

ბილეთის.
აღნიშნულია შიგ
გრძელი და
ნაწმენდი სტაფი.

მთელი დღე
მოცლილს
ვერავენ ხედავს,
ფიქრებისაგან
შუბლს
ოფლი ნამავს —
უნდა მოუწყოს
ზოგს
ნათლიდელა,
ზოგს — ნათლიმამა.
აწყობს კაცუნებს
და აქვს ყველგან იმედი მათი.
ყველგან
დამსმენად დასასმელს
ეძებს,
იცის,
ვის უნდა გამოსდოს
კვანტი.
და ისიც იცის,
სად ჰყავდეს
შემწე.
სარფიანი და თანაც ადვილი
მიჩენილი აქვს ყველას ადვილი —
საცოლისათვის — ტრესტი მადლია.
უნივერსალში
ვაჭრობს ნათლია.
ძმასაც უშველა — ხალხში გარია,
თანამშრომლად ჰყავს კომისარიატს.
და ფართოვდება
ნათესავთა ქსელი
აგეთი.
ვერ აუდიან უწყებები
ათასგვარ ჯილდოს —
ტენტიემები,
დატვირთვა და

სპეცგანაკვეთი,
მხოლოდ იმათთვის დაწესდა თითქოს!
სპეციალისტის
ნიღაბს

იკეთებს,
მისტიკას გმობს და
სიკეთეს იცავს —
„მას „ხალხთა ძმობა“
ესმის
სიკეთედ

ძმების,
ღების
და
დეიდებისა.

შტატები უნდა შეამციროს.
რომელი დათმოს?

ქეთი?
ჰო, მაგრამ
ქეთის შავი თვალით
მთერალია.

ხომ არ სჯობია —
შეუწახოს ადგილი
ნატოს? —

ნატოს ნაკეთები
უფრო
მრგვალია.

მისაღებში კი
მოთმინება გამოელაია.

ჰაერში კვამლის შავი ნისლია.
პასუხისმგებლის

კაბინეტში
შესვლას ელიან.

ის კი მხრებს იჩეჩს:
— არ შემოიძლია!

რას იზამ,
საქმეს გადაჰყვა კაცი!

შემოიარეთ
ხვალისათვის,
ანდა ზეგისთვის.

ვინ ეღირსება მიღებას აწი?
ეს მოხოვნელი კი
ჯიუტად იცდის...

— არ შეიძლება...
პასუხს ვერ ვაძებ,
მონაცემები არ გაქვთ. —
ამ ხმაზე

მოხოვნელი დადებს მაუდზე პაკეტს.
მონაცემებით

ახალით
საესეს.

პაკეტს ხელისგულს დაადებს მარდად,
ფუნთუშა ლოყა
დაეწვა

თიანქმის.

დანერწყვავს თითებს,
ეს არამზადა

და თუმნიანებს
ბეჭითად
იფელის.

ქრთამის მიმცემი
ხომ

სხვებს თვლის არად.

ნაყიდ ადგილზე
ჰგონია

გაძლებს.

— რეზოლუცია მომეცით ჩქარა! —
და ლაღად აწერს:

„თანხმობას ვაძლევ!“

პასუხისმგებელს
მიეჩქარება.

სამართლიანად
ტოვებს მანქანას.

მას საყვარელი
ხვდება
კარებთან.

უხარია, რომ არ დაახანა.
ბედნიერია —

ნებბევრობს,

ვახშმობს.
„აბრაუს“ ხუხავს,
იცინის, მასხრობს.
ლოშნის საყვარელს
გრძნობითაც ფლიდი,
გრძნობას ყიდულობს
ეს ფულის მონა.
— ნელსაცხებლისთვის
ეს გქონდეთ, სონა,
ეს კი
პერანგის ამხანაგისთვის... —
ასეთი ვინმე,
მუშებს რომ ძარცვავს,
შირმად იყენებს
ოქტომბრის ნათელს.
შემოეკედლა ჩვენს რიგებს თარსად,
რომ ჩვენი ფულით
დუქანში დათვრეს.
ხელს ჩამოვართმევ
მე
თეთრგვარდიელს
და ვიცი,
რომ არ შემიპყრობს ზიზღი.
ჩამეცინება:
კარგად გათრიეს,
არ შეგარჩინეს ჩვენებმა სისხლი!
კაცს აპატიებ
პურის მოპარვას.
იქნება მკვლელსაც
შეუნდო
კაცმა.
იქნება რისხვამ
ელდა მოჰგვარა,
თვალთ დაუბნელა
და სულით დასცა.
მაგრამ მე ვიცი,
თუ ხელისგული,
რომელიც ქურდის მანეთზე იდო,
შეეხო ჩემს ხელს,

გააფთრებული
ტყავს ხელის გულზე
მოვიგლეჯ თვითონ.
თეთრებს ახლახან
მოვტეხეთ რქები
და უარესი გაგვიჩნდა მტრები.
ცუდად ჩაცმულებს,
ნახევრად მაძღრებს
ახლა მექრთამე
არ გვაძლევს საშველს.
პარტიის ლოზუნგს —
პარტიის ნებას
ჩვენ შევასრულებთ
მტკიცედ
და
დროზე —
ძირს,
ვინც ჩვენს რიგებს
მოტმასნებია,
ვინაც იჯიბავს
მშრომელთა
ვროშებს!
ჩვენი გეგმა —
გიგანტები
აღვმართოთ
ცამდის.
სალაროებს კი
შესევთან არაკაცები.
საძაგელ ხორცმეტს
ამოწვავენ
ვარვარა შანთით
ჩვენი პარტია
და მშრომელთა
მძლავრი მასები.

თარგმნა გიორგი სალუშვაძემ

ადექსანდრე სამსონიძე

პროპინდიის მზე

იმ წელიწადს, გოდერძი ლობჯანიძემ რომ უმაღლესი დაამთავრა და ქობლიანის ქართულ სკოლაში რუსული ენის მასწავლებლობა დაიწყო, ქარიშხლისაგან გადარეულმა ზღვამ ჯებირები გადმოანგრია და რესტორან „ნარინჯის“ პავილიონები და საბანკეტო დარბაზები მთვრალი კაცივით ერთიანად მილეწ-მოლეწა.

ამ არც თუ ისე სასიამოვნო ამბავში ჩვენი მოთხრობის გმირს, ცხადია, არავითარი ბრალი არ მიუძღვის. გოდერძი ლობჯანიძეს რომ უმაღლესი არ დაემთავრებინა, ზღვა მაინც თავისას იზამდა და რესტორან „ნარინჯს“ დაუნგრევებს არ დატოვებდა, მაგრამ უბრალოდ ეს ორი ფაქტი ერთმანეთს დაემთხვა და გოდერძი ლობჯანიძეს თავისი ცხოვრების უმნიშვნელოფანესი თარიღის დამახსოვრება გაუადვილა.

რაც შეეხება რესტორან „ნარინჯის“ დანგრევას, ქობლიანის მოსახლეობის შეგნებულ უმრავლესობას ამ სტიქიური უბედურებისათვის მაინცდამაინც ტრაგიკული მნიშვნელობა არ მიუნიჭებია, რადგან ათიათასიან ქალაქში „ნარინჯის“ გარდა ბარე ცხრა რესტორანი კიდევ იყო და ღვინის დასაღევად შორს წასვლა არავის დასჭირდებოდა. თანაც ყველამ იცოდა, რომ დანგრეულის ადგილას სულ მალე უკეთეს შენობას წამოჭიმავდნენ. რესტორანი ბიბლიოთეკა არ იყო, მის აგებას საშველი რომ არ დასდგომოდა.

თქვენს არ ვიცი და, მე რომ ქობლიანის რესტორნები გამახსენდება, პირში სულ ნერწყვი მომდის, თითქოს ტყემალში ჩაწყობილ ქამბალას შევტყუროდე. თევზი აქ ისეთივე საფირმო კერძი გახლდათ, როგორც თელავში ხაშლამა და თიანეთში ხინკალი.

ჰო, მართლა, დამავეწყდა მეკითხა: ყოფილხართ თქვენ ქობლიანში, ამ პატარა ზღვისპირა ქალაქში?

თუ არ ყოფილხართ, შეგახსენებთ, რომ დიდი ისტორიული წარუ-
ღიბა და არქიტექტურული ძეგლებით ქობლიანი ვერ დაიტაცებოდა.
არც თანამედროვე მრავალსართულიანი სახლებით მოაწონებს ვინმეს
თავს. ზოგს რომ კითხვით, ქალაქში ყველაზე მნიშვნელოვანი და საამაყო
რესტორნები გახლდათ. უკვე მოგახსენეთ, რომ ყოველ ათას სულ მცხო-
ვრებზე თითო რესტორანი მოდიოდა და სულ მალე ეს ტემპი ქობლიანის
მოსახლეობის ზრდის ტემპსაც გაუსწრებდა.

მაშასადამე, ათი რესტორანი და ათივე ერთმანეთზე უკეთესი! თქვენ
მეტყვიით, თქმას ნახვა სჯობიაო. კეთილი და პატიოსანი. თუკი სუსტი გუ-
ლის პატრონი არ ბრძანდებით, ერთ მშვენიერ დღეს ეწვიეთ ქობლიანის
რომელიმე რესტორანს და სამუდამოდ დაგამახოვრდებათ. ქებით თავი
რომ აღარ შეგაწყინოთ, მარტო სახელებს შეგახსენებთ: „ნარინჯი“, „თუ-
რინჯი“, „ფორთოხალი“, „მანდარინი“, „ლიმონი“ და ასე შემდეგ.

ყოველივე ზემოთქმულის მიუხედავად, მარტო რესტორნებით როდი
იყო ცნობილი პატარა ქობლიანი საქართველოს რუკაზე. ქობლიანი თავი-
სი ზღვითა და ზღვისპირა პლაჟით იყო ცნობილი, იმდენად ცნობილი,
რომ ზაფხულობით ათიათასიან ქალაქს ერთი იმდენი დამსვენებელი მოა-
წყდებოდა და პროვინციის მზეზე ირუჯებოდა. მერე ბაზარსაც წაეკიდე-
ბოდა ცეცხლი და ზოგიერთები იმასაც ამტკიცებდნენ, თავის ქება თუ კი-
ტრად ღირს, ძალიან კარგი ფასი ჰქონიაო.

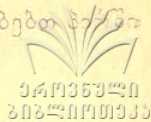
ამდენი ხალხის მიღებას, ცხადია, ქობლიანის ერთსართულიანი ცის-
ფერი სასტუმრო „მოდო, გაიხარე“ ვერ შეძლებდა. გასაჭირში ჩავარდნილ
დამსვენებლებს ისევ მრავლისმნახველი ადგილობრივი მოსახლეობა შვე-
ლოდა. სტუმართმოყვარე ქობლიანელები ლოგინიან ოთახებს ჩამოსუ-
ლებს უთმობდნენ, თვითონ კი ლეღვის ძირში იძინებდნენ და სულ ბინის
ქირით ნაყიდი „ჭიგულები“ ესიზმრებოდათ.

ეს ზაფხულის ღამის სიზმრები იყო. წელიწადის დანარჩენ დროს კი
ქალაქად მონათლული ქობლიანი ისევ რაიონული დასახლების დაბად გა-
დაიქცეოდა და ზაფხულის დადგომამდე მისი მცხოვრებლები შაქრიანი
ადესით იქარვებდნენ გულზე შემოწოლილ დარდებს.

ხოლო, როცა ზაფხული დადგებოდა და ამიერკავკასიის რკინიგზა
ქობლიანის მიმართულებით დამატებით მატარებლებს გამოგზავნიდა, მა-
შინ, ჩემო ბატონო...

მაგრამ ჯერ ზაფხული არ დამდგარა. მის მოლოდინში თვლემს პატარა
ქობლიანი. პროვინციის მზესაც ღრუბლებში სძინავს, მხოლოდ ზღვაა
ფხიზლად და სწორედ იმ წელიწადს, გოდერძი ლობჯანიძე რომ უმაღლესს
დამთავრებს და მასწავლებლობას დაიწყებს, ყველას დაანახვებს, თუ რა
ძალა ჰქონია წყალს.

მანამდე კი, ძვირფასო მკითხველებო, ნურც ჩვენ დავიგუებთ ჩვენს წყალს და მივყევთ ამბავთა მსვლელობას.

სკოლის დამთავრების შემდეგ გოდერძი ლობჯანიძე უმაღლესში მოეწყო

დიახ, ნამდვილად ასე მოიმოქმედა. უმაღლესში რომ ვერ მოწყობილიყო, მაშინ, ალბათ, ლიმონათის ქარხანაში იშოვიდა ადგილს ან მეტეხედ წავიდოდა სეინერზე. გაჭირვებას ბავშვობიდან იყო შეჩვეული, სულ იმაზე ფიქრობდა, უმაღლესს როდის დავამთავრებ და ოჯახში ფულს როდის შევიტანო. ოჯახი კი მხოლოდ ორი სულისაგან შესდგებოდა. ბებია და შვილიშვილი ერთსართულიან პატარა სახლში ცხოვრობდნენ. ამ სახლს წინ ასეთივე პატარა, ვარდებით მოქარგული ბაღი ამშვენებდა.

გოდერძი ლობჯანიძე ობოლი გახლდათ. ამიტომ, როდესაც სუფრაზე თამადა მშობლების სადღეგრძელოს წარმოთქვამდა, ყოველთვის ხასიათი უფუჭდებოდა. თითქოს ჯიბრზე მისი ტოლები სულ ბრტყელ-ბრტყელ სიტყვებს ამბობდნენ, მშობლების ამაგს შვილები ვერასოდეს გადაიხდიანო. ამიტომ, ღმერთმა ქნას, ჩვენი თავი არასოდეს დაჭირვებოდეთო, ზოგი იმასაც დაუმატებდა, თბილისში აღმართულ ჩვენი მშობლების ძეგლებს გაუშარჯოსო, ქართვლის დედასა და ვახტანგ გორგასალსაო, სადღეგრძელო ბოლოს ტრადიციული ფრაზებით მთავრდებოდა; ცოცხლებს დღეგრძელობა და მიცვალებულების სამარადისო ხსოვნაო. მიცვალებულებს რომ იტყოდნენ, ღვინომორეული თვალებით გოდერძის გადახედავდნენ და ჭიქაში პურს ამოუწებდნენ, შენი დედ-მამის ხსოვნისა იყოსო. ამხანაგების წრეში თუ შემთხვევით მოხვედრილი უცნობი გაიკვირებდა, ახალგაზრდა კაცს ორივე მშობელი როგორ დაეხოცაო, დაუწყებდნენ ახსნას, მამა ორმოცდახუთში ბერლინთან დაელუპაო, დედამ კი ამის მერე ერთი წელიც ძლივს იცოცხლაო.

თვითონ გოდერძი არაფერს ამბობდა, მოაწვებოდა ყელში რაღაცა ბურთივით და ამხანაგებს თვალს ველარ უსწორებდა, ცრემლი არ დამინახონო.

მამას მარტო სურათებიდან იცნობდა, დედა ეუბნებოდა, გაჭირვლი ვაშლივით გავხარო ერთმანეთსო, განსაკუთრებით როდესაც იცინიო. სურათებზე მამა ყოველთვის მოღუშული იყო, კედლიდანაც გაბრაზებული ეყურებდა, დედას კი პირიქით, სიკეთე ჩადგომოდა თვალებში, დარწმუნებული იყო, ჩემი ბიჭი არ შემარცხვენსო.

ობოლ შვილიშვილს ბებია ზრდიდა. პენსიითა და სოფლიდან ჩამოტანილი ჭადის ფქვილით იოლად რას გავიდოდნენ, მაგრამ გაჭირვება გოდერძი ლობჯანიძეს სწავლაში არ დასტყობია. გამომეგების წელიწადს

მთელს სკოლას რომ ერთი ოქროს მედალი მოუწია, ის ოქრო ახლა ადრე
ბებიას მზითვისდროინდელი კარადის ბოლო ყუთში ინახება. ახლა
კოვზებთან ერთად. ბებია მედალს კი არა, გოდერძის ლექსებსაც ინახავს,
მაგრამ ამაზე შეილიშვილმა არაფერი იცის. რომ იცოდეს, დაუხვევლს არ
დატოვებს, რადგან სათაურები მაინცდამაინც პოეტური ვერ გამოუვიდა.
„რუსთავის ფოლადი“, „ქიათურის მარგანეცი“, „ქობულეთის ჩაი“ და
სხვა ამისთანები.

ასეა თუ ისე, სკოლის მასშტაბით გოდერძი ლობჯანიძე პირველი პო-
ეტი იყო, საზეიმო სხდომებსა და სამგლოვიარო მიტინგებზე საკუთარ
ლექსებს მხოლოდ გოდერძის აკითხებდნენ, ზოგიერთ მშობელს ეს ფაქ-
ტი შურსაც კი აღუძრავდა, მაგრამ საჯაროდ ვერავინ ამბობდა, ალათი ბე-
ბიამ შეილიშვილს საქმე ფულით ჩაუწყოო.

მეთერთმეტე კლასში საგამოცდო თემა გოდერძიმ ლექსებით ისე
დაამშვენა, რომ ლიტერატურის მასწავლებელმა ცრემლი ველარ შეიკავა,
ზღვის პირას რომ არ ცხოვრობდეს, გენოსობას არაფერი დააკლდებო-
დაო. ზღვაზე მასწავლებელს ცოტა სხვანაირი წარმოდგენა ჰქონდა, წვიმა
და ნესტი აობებს ადამიანის გონებას, დიდ ადამიანებს კი თავი გამომშრა-
ლი უნდა ჰქონდეთო. ახლა იმაზე მსჯელობას არ შევუდგებით, თუ რამ-
დენად სწორია ეს თეორია. სწორი და მართალი ის იყო, რომ გოდერძის
თემა მომავალმა მეთერთმეტეკლასელებმა „შპარგალკებად“ გაამრავლეს
და ახლო ნათესავებსაც დაურიგეს, ნიჭიერი კაცის დაწერილია და ვინ
იცის, რა დროს გამოგვადგებაო.

ერთი სიტყვით, გოდერძი ლობჯანიძემ სკოლა რომ დააამთავრა, მთე-
ლი ქობლიანი აღტაცებული იყო, მაგი ბიჭი გოგია შაქარიშვილივით ჩვენს
ქალაქს ასახელებსო. გოგია შაქარიშვილი ფეხბურთელი გახლდათ, მარც-
ხენა ფეხის მეტი სხეულის არც ერთი ნაწილი არ უვარგოდა, მაგრამ „ა“
კლასის გუნდის სათადარიგო შემადგენლობაში თამაშობდა და მარცხად
ერთი ბურთიც გაიტანა საკუთარ კარში.

სკოლის დამთავრების შემდეგ გოდერძი ლობჯანიძეს დიდი არჩევანი
არ დაუწვია, უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე მოეწყო. საყ-
ვედური რევმატიზმისაგან შეწუხებულ ბებიასაც არ უთქვამს, პირიქით,
ანუგეშა, ექიმის გარდა ფულს სხვა ხელობის კაციც შოულობსო.

ავგისტოს მიწურულში დიდი ამბით გააცილეს თბილისში. სიტყვის
თქმა და ჭკუის დარიგება ყველამ ვერ მოასწრო და ისედაც დავვიანებული
მატარებელი გოდერძის ხათრით კიდევ ხუთი წუთით გააჩერეს სადგურში.

აბა შენ იცი, ჩვენო სიამაყეო, ენად გაიკრიფნენ ქობლიანელები, გო-
დერძის კარის მეზობელი გერასიმე ბურძგლა კი სულ მუშტებს იბრაგუ-
ნებდა მკერდზე და თავის მემკვიდრე ლაზარეს ეუბნებოდა, თუ გამოხვალ,
გოდერძი ლობჯანიძესთანა კაცი უნდა გამოხვიდეთო.

პროვინციის სადგურზე გამართულ ამ სცენას დედაქალაქში მიმავალი მზემოკიდებული დამსვენებლები ღიმილით შესცქეროდნენ. აღელვებული გოდერძი კი სიტყვის თქმასაც ვერ ახერხებდა, მხოლოდ თავსაუბრედ ყველაფერზე. იმის წარმოდგენაც კი აშინებდა, რა მოხდებოდა მსხვერპლის შემდეგ, როდესაც უმაღლესს დაამთავრებდა და მშობლიურ ქალაქს დაუბრუნდებოდა.

უმაღლესის დაამთავრების შემდეგ გოდერძი ლოგჯანში ქობლიანში დაბრუნდა

დაღლილი მატარებელი დილაბნელზე გაჩერდა ქობლიანის სადგურში. ზარ-ზეიმით შეხვედრა კი არა, კაციშვილის ჭაჭანება არ იყო. ჯერ არც გარსევან დარჩიდის სახაშე გაეღოთ და გოდერძის ერთი შეშინება კიდევაც შეეშინდა, ამ ჩემოდნით რომ მილიციელმა ქუჩაში მნახოს, ჯიბური ვეგონებო.

სახლში მაინცდამაინც არ ეჩქარებოდა, სანამ კარგად გათენდებოდეს, სადგურში დავიცდო, გადაწყვიტა, ჩემოდანზე ჩამოჯდა და ფიქრებს მიეძალა. საფიქრებელი, იცოცხლე ბევრი ჰქონდა, ყველაზე მეტად ის აწუხებდა, ქობლიანელთა იმედი ვერ გავამართლე და ხალხს თვალი როგორ გავუსწორო. უმაღლესი რომ დაამთავრა და ჯიბეში პედაგოგის დიპლომი ჰქონდა, ეს ფაქტი მაინცდამაინც არ აღელვებდა, მასწავლებლობისათვის თბილისში წასვლა რა საჭირო იყო, იგი უფრო მეცნიერებაში ხედავდა თავის მოწოდებას, მაგრამ ისიც კარგად იცოდა, რომ დამნაშავე პირველ რიგში თვითონვე იყო.

ამ დანაშაულში შეიძლება ზოგიერთმა უნიჭობა იგულისხმოს და ქალიანაც შეეშალოს. ნიჭი გოდერძის სკოლის მერხიდანვე დაყვა და უმაღლესში რატომ დაეკარგებოდა! ძალის თავი სხვაგან იყო დამარხული. გოდერძის შეუპოვრობა აკლდა. ბევრი ეუბნებოდა, შენ რომ დასახული მიზნისათვის ბრძოლა შეგეძლოს, წინ კაცი ვერ დაგიდგებო. პასუხად გოდერძი მხრებს იჩეჩდა, გენების ბრალია ყველაფერი, ასეთი საწყალი დავიბადე, მაგრამ შეიძლებოდა უარესიც დამმართოდა, მაგალითად, ბავშვობაში აკვნიდან გადმოვარდნილიყავი და თავი მაგარ სხეულზე დამერტყაო.

ეს, რასაკვირველია, ხუმრობა იყო. სიმართლე კი ის გახლდათ, გოდერძი რომ ზედმეტად კეთილი იყო და ვერ წარმოედგინა, თუ ვინმე ცუდს გაუკეთებდა. გასაჭირში ჩავარდნილ კაცს მთელი თვის სტიპენდიასაც არ დაუკავებდა. ერთი მისი თანაკურსელი ზამთარში კოსტუმით დადიოდა და გოდერძიმ საკუთარი პალტო ათხოვა, რომ იყიდი, მაშინ დამიბრუნეო. თანაკურსელი პალტოს კი არა, სიგარეტს ვერ ყიდულობდა. ამი-

ტომ ცოტა გაიპატიჟა, მაგრამ რადგან პაემანზე ყინვაში სიარული
და, მეგობარს ხათრი ველარ გაუტეხა.

ეროვნული
მემორიალი

მერე იმ თანაკურსელმა ნათხოვარი პალტოთი იქორწინა და
იმით გადაუხადა, რომ ხელისმომკიდელ წაიყვანა. ამ პროცედურამ გაუ-
ვალისწინებელი ხარჯები მოითხოვა, მაგრამ გოდერძი ლობჯანიძეს უკან
არ დაუხევია. ქორწილზე, სანამ დათვრებოდა, სიძე გვერდზე გაიყვანა და
უთხრა, პალტო საჩუქრად მომირთმევიაო. აღელვებულმა თანაკურსელმა
გაანდო, მდიდარი ცოლი შემხვდა და შენს ქორწილზე მანქანას გაჩუქებო.
სამი თვის შემდეგ ახალშეუღლებული ცოლ-ქმარი გაიყარნენ.

ხუთი წელი იცხოვრა სტუდენტთა ქალაქში გოდერძი ლობჯანიძემ.
ზარჩოსა და სალიანკის გარდა თუ სხვა საქმელი არსებობდა, მხოლოდ
სტიპენდიის მიღებისას გაახსენდებოდა, როცა ძმაცაცებში მეგობრობისა
და ურთიერთგაგების სადღეგრძელოებს სვამდა. დანარჩენ დროს სახლში
იჯდა და რა წიგნიც შეხვდებოდა, პირველიდან უკანასკნელ გვერდამდე
კითხულობდა. ბრძნული აზრებისათვის ცალკე რვეული ჰქონდა, რომელ-
შიც ამნაირ ჩანაწერებს ნახავდით: შექსპირი: „არარაობავ, დედაკაცი უნ-
და გერქვას შენ!“ პლატონი: „უმეგობრო კაცი უფულო კაცზე უბედუ-
რია“. ყველაზე მეტად გოდერძის ფილოსოფიური შრომები იტაცებდა.
თუ ვინმე კამათში უცნობ წიგნს დაუსახელებდა, თქმა კი არ რცხვენოდა,
არ წამიკითხავსო, იმ წამსვე ბიბლიოთეკაში წავიდოდა და გადაი-
კითხავდა.

ერთ-ორჯერ ბედნიერება ჰქონდა პონორარი მიეღო და ძმაცაცები
„არაგვში“ წაეყვანა. ჯერ ლექსებს ბეჭდავდა, რომლებიც თანაკურსელ
გოგონებს ძალიან მოსწონდათ, მაგრამ გოდერძიმ საკუთარ თავს ადრე
გამოუტანა განაჩენი, პოეტობა ჩემი საქმე არ არისო, ლექსების მერე ორი
თუ სამი ნოველა დაბეჭდა საზღვაო თემაზე და ამით დაამთავრა ლიტე-
რატურული მოღვაწეობა. მეგობრები კი არა, მტრებიც აღიარებდნენ, ნი-
ჭიერია, მაგრამ საშინელი ზარმაციაო. გოდერძიც კვერს უკრავდა, წვერის
გაპარსვა და სადღეგრძელოების მოსმენა ძალიან მეზარებაო.

რაც შეეხება სწავლას, სტიპენდია არც ერთ სემესტრში არ დაუკარ-
გავს, მაგრამ ლექტორები მაინც უკმაყოფილო იყვნენ, მეტი შეუძლია და
თავს ძალას რატომ არ ატანსო. თავს ზევით კი ძალა არ იყო, რადგან,
როგორც ადრე ვთქვით, გოდერძის შეუპოვრობა აკლდა და დარწმუნებუ-
ლი იყო, ყველაფერი თავისით მოგვარდებოდა.

თავისით მხოლოდ ხუთი წელი გავიდა, გოდერძი ლობჯანიძეს კი
არც ლიტერატურაში დაუმიჩნევია კვალი და არც მეცნიერებაში.

ბევრმა ურჩია, ხელი რატომ ჩაგიქნევია, მოემზადე და ასპირანტურა-
ში ჩააბარეო, მაგრამ ქვა აავლო და თავი შეუშვია, ჩემგან მეცნიერი არ

გამოვაო. ამას სხვების გასაგონად ამბობდა, მარტო დარჩენილს კი საუბრითა თავეზე მოსდიოდა ბრაზი, ცხოვრების საუკეთესო წლები ფუჭად გაატარეო. ეს, რასაკვირველია, გოდერძის ხასიათიდან გამომდინარე იყო. რა მსჯავრი იყო, თორემ სხვა მის ადგილზე ცას გამოეკერებოდა. ლით, უმაღლესი დავამთავრე და დიპლომი ავიღეო! განაწილების გარეშე დარჩენილი გოდერძი ლობჯანიძე კი ცხვირჩამოშვებული დადიოდა და იმ ზაფხულს ქობლიანში არც კი წასულა.

გავიდა ზაფხული, დადგა შემოდგომა და როდესაც თბილისის ბაზარზე დასავლეთიდან ლედვი და შავი აღესა ჩამოიტანეს, გოდერძი ლობჯანიძე დარწმუნდა, რომ აწი დედაქალაქში აღარ გაეჩერებოდა. გოდერძის პროვინცია ეძახდა თავისი ორსართულიანი ქათქათა სახლებით, ზღვითა და სეინერებით, წვიმითა და მზით, ყავითა და ჭორებით. ეს იყო ზეციური ძალა, რომელსაც წინ ვერაფერი დაუდგებოდა.

სექტემბრის ერთ წვიმიან საღამოს გოდერძი ლობჯანიძემ ჩემოდანში ჩაყარა მთელი თავისი ავლა-დიდება და რადგან კუპირებული ვაგონის ფული აღარ დაურჩა, პლაცკარტით გაუყვა დასავლეთისაკენ მიმავალ გზას.

მართალია, თბილისი არ გლოვობდა გოდერძისთან გამომშვიდობებას, მაგრამ კოკისპირული წვიმა აღამიანს მაინც სევდიან გუნებაზე განაწყობდა. ვაგონის ზედა თაროზე წამოწოლილი გოდერძი ამაოდ ცდილობდა აეხსნა ისეთი ამოუხსნელი პრობლემები, როგორიცაა ბედნიერება, აღამიანის დანიშნულება ცხოვრებაში, სამართალი, მეგობრობა, უფულობა და სხვა ამისთანები.

სწორედ ამგვარ ფიქრებს აგრძელებდა გოდერძი ლობჯანიძე ქობლიანის სადგურში, როცა მას რკინიგზელის ფორმაში გამოწყობილი არც თუ ისე ახალგაზრდა კაცი მიუახლოვდა და კაი გამარჯობა შენიო, მიესალმა, მერე აქეთ-იქით გაიხედა და უფრო ხმადაბლა ჩაულაპარაკა, პაპიროსი ხომ არ გექნებაო. ვითომ ხმამაღლა რომ ეთქვა, უკაცრიელ სადგურში ვინ გაიგონებდა.

გოდერძიმ კოლოფში ჩარჩენილი უკანასკნელი „პრიმა“ მიაწოდა. უცნობმა ერთი გაპატიჟება კი გაიბატიჟა, მაგრამ, ეტყობა, ძალიან მონატრებული იყო და ისე მადიანად გააბოლა, რომ გოდერძიმ რატომღაც გაიფიქრა, წუხელ უკანშმოდ ხომ არ დაწოლილაო.

პაპიროსი შუამდე რომ დაიყვანა, უცნობმა იკითხა, სადაური კაცი ხარო, პასუხს აღარ დაუცადა და თვითონვე დაასკვნა, თბილისელს კი გავხარ, მაგრამ ამ შემოდგომაზე ქობლიანში რამ ჩამოგიყვანაო.

გოდერძის რომ დაეწყო, თბილისელობა რას მიქვია, ჭეშმარიტი ქობლიანელი ვარო, უცნობი შეკითხვებით აღარ მოასვენებდა. ამიტომ ისევ გაჩერება ამჯობინა.

— სტუდენტი ხომ არ ბრძანდებით? — არ მოეშვა უცნობი.
გოდერძის აღარ უთქვამს, დავამთავრე და სამსახური უნდა
ყო, სტუდენტი გახლავართო დაუმოწმა.

— რომელ უმაღლესში სწავლობ, ბიძიკო?

— უნივერსიტეტში ვსწავლობ.

— რა მაგის პასუხია და, შემთხვევით გოდერძი ლობჯანიძეს ხომ არ
იცნობ?

გოდერძის ელდა ეცა, მაგრამ მის მოსაუბრეს არაფერი შეუმჩნევია,
მადიანად აბოლებდა სიკარეტს.

— არა, არ ვიცნობ, — უთხრა გოდერძიმ და ფეხზე წამოდგა.

— მაგიც შენსავით უნივერსიტეტში სწავლობს. ობლობაში გაიზარდა
საწყალი... იმისთანა ნიჭი გამოყვა, პროფესორები გადარია, ახლა მოსკო-
ვის აკადემიაში მიყავენ და ბებიამისი დარდით აღარაა, ყინვაში ბაღანა
გამიცვიდებო. დავამშვიდე, აკადემია ჩვენი სადგური ხომ არაა, ზამთარ-
ში ათბობენ-მეთქი. მაგი არაფერი, თურმე საიდუმლოდ იაპონიაში უნდა
გაგზავნონ, იქაური ხალხი მარცხენა ხელით როგორ წერს, ის სეკრეტი
უნდა გაგვიგო. ისე, იაპონიის მაგივრად ქობლიანში რომ გამოგზავნათ,
ქი აჯობებდა, — უცნობმა ეშმაკურად ჩაიცინა, — ჩვენი სადგურის უფ-
როსი სულ მარცხენა ხელით წერს უსახელო წერილებს.

გოდერძიმ ჩემოდანი აიღო.

— კარგად ბრძანდებოდეთ, ჩემო ბატონო.

— სად მიხვალ, კაცო ჯერ, — შეიცხადა უცნობმა, — სანამ კარგად
გათენდებოდეს, ვილაპარაკოთ, თავი შევიქციოთ.

— თქვენთან საუბარს რა სჯობია, მაგრამ ძალიან მეჩქარება.

— აბა, კარგად იყავი, ბიძიკო... ისე, გოდერძი ლობჯანიძეს მართლა
არ იცნობ შენ?

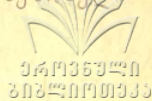
გოდერძი ლობჯანიძე უკვე ქობლიანის მთავარ ქუჩაზე მიაბიჯებდა.
ქუჩიდან რამდენიმე მეტრზე ზღვა იყო და მისი ხმაური გარკვევით ისმო-
და. მერე ქარმა სმასშეყოლილი მექორწილეების სიმღერაც მოიტანა.

სასიდედრომ დამიწუნა,
დამიწუნა, მითხრა უარი,
ჩემს შვილს არ გამოადგება
შენისთანა ლოთი ქმარი.

გოდერძიმ რომ თავისი ჭიშკარი შეაღო, ქათმები უკვე ბეოლის ხიდან
მიწაზე მოფრინავენენ, მარტო ბიბილოგალურჯებული მამალი შემორჩე-
ნილიყო ტოტზე და ვინ იცის მერამდენედ აფრთხილებდა ალათის, რაღას
უცდი, გათენდაო.

ალათიმ ქათმებს საჭმელი გამოუტანა და ეზოში რომ ვიღაცა დაინახა,
დასაპურებლად გაქნეული ხელი გაუშეშდა.

— რომელი ხარ მაქ! — ხმამაღლა დაიძახა, ქურდი თუა, მეზობელი გაიგონებს და მომეხმარებაო.

— გოდერძი ვარ, ბებია, — დაამშვიდა შვილიშვილმა.

— გოდერძიო?

— კი, გოდერძი.

— ნენა, შვილო, ისეთი სასიხარულო სიხმარი მქონდა და რა უცებ ამისრულდა!

გოდერძის კიბეზე ასვლა აღარ აცალა, კისერზე ჩამოეკიდა.

— შვილო, რამხელა გაზრდილხარ, შვილო!

— კაი, ბებია, რა გატირებს ახლა.

— რაღა გამხდარხარ, ბიჭო, გაგიჭირდა სწავლა ხომ?

— კი გამიჭირდა.

— მერე რა ქენი, ხომ დაამთავრე?

— დავამთავრე, ბებია, დავამთავრე.

— სამახარობლო ჩემზეა... შენი დედ-მამა რომ ვერ მოესწრო ამ დღეს, კიდევ იტყვის ვინმე, ღმერთი არის ქვეყანაზეო!

— კარგი, ბებია, ხომ ვითხარი, ნუ ტირი-მეთქი.

— მიხარია და რა ვქნა აბა! ახლა დასასვენებლად ჩამოხვიდოდი... რამდენ ხანს დარჩები?

გოდერძიმ აღარ იცოდა, საიდან დაეწყო.

— მე, ბებია... სულ დავრჩები.

— მერე მოსკოვი... აღარ წახვალ მოსკოვში?

— გადავიფიქრე.

ალათიმ ცრემლი შეიმშრალა.

— ჰოდა, კარგი ქენი, რომ გადაიფიქრე, ძან სიცივეა თურმე მოსკოვში.

— სხვა როგორ ხარ, ბებია? — გოდერძიმ სახლის კარი შეაღო.

— ხომ ხედავ, როგორც ვარ, არ მოგკვდი ჯერ.

— რა დროს შენი სიკვდილია.

— გამიკეთე გული, გამიკეთე... აბა სულ აქეთ დარჩები?

— რა იყო, ბებია, ხომ არ გეწყინა? — გოდერძიმ ნაცნობ ოთახს დაკვირვებით შეავლო თვალი, ყველაფერი ძველებურად იყო.

ალათი ტახტზე ჩამოჯდა.

— წყენა რა შუაშია, მაგრამ ქობლიანში შენისთანა მცოდნემ რა უნდა გააკეთოს?

— ჯერ არ ვიცი... მოვიფიქრებ რამეს.

— მაინც რას?... მაგ სკამზე ნელა დაჯექი, ფეხი მორყეული აქვს.

— არა უშავს, გამოვცვალოთ... ჰო, მართლა, მე სკოლაში ვასწავლი.

დუმილი ჩამოვარდა. გოდერძიმ იფიქრა, ალბათ ვერ გაიგონა და ხმამაღლა გაუმეორა, მასწავლებელი ვიქნებიო.

— კეთილი და პატიოსანი! — თავისთვის ჩაილაპარაკა განჯინის კარი გამოაღო, — პირი დაიბანე, მოშიებულები იქნები.

გოდერძის შიმშილზე უფრო ის აწუხებდა, ბებიას ჩემი მასწავლებლობის ამბავი ხომ არ ეწყინაო.

იხმინე, სწავლის მძებნელო...

მასწავლებლობა მინდა დავიწყოო, ისე ადვილად თქვა გოდერძამ, თითქმის ვინმე ეხვეწებოდა, მობრძანდი და გაგვახარეო. სინამდვილეში საკითხი გაცილებით რთული იყო. პატარა ქობლიანი პედაგოგიური კადრების ნაკლებობას არ განიცდიდა, მაშინ როდესაც ქალაქს პატარა-პატარა ყველაფერი აკლდა: ბინები, გათბობა, განათება და ა. შ. განათლების განყოფილების გამგემ (აღრე გოდერძის დირექტორი იყო სკოლაში) განცხადებით მოსული თავისი ყოფილი მოსწავლე რომ დაინახა, თვალზე ხელი აიფარა, მიწა გამსკდომოდა და შენ არ დამენახეო, უარი როგორ გითხრა, მაგრამ ხალხი ნახევარ განაკვეთზე მყავს გაფორმებულიო. ყველა პედაგოგობაზე შეიშალა, კალატოზობასა და ფეხბურთის თამაშს არავინ აპირებსო!.. ერთი სიტყვით, გულწრფელად შეწუხდა, მაგრამ იმედის მეტი ვერაფერი მოახერხა, პერსპექტივაში თუ რაიმე გამოჩნდება აუცილებლად შენ გაგიშვებო. გოდერძიმ მადლობა გადაუხადა და სახლში წამოვიდა.

თბილისიდან დაბრუნების შემდეგ ორი კვირა გავიდა. გოდერძი და ქობლიანელები ნელ-ნელა შეეჩვივნენ ერთმანეთს, თითქმის ყველა ნაცნობმა ნახა და აღარ აწუხებდნენ უსიამოვნო შეკითხვებით, უმაღლესი თუ დაამთავრე, თუ მუშაობ, ცოლი თუ მოგყავსო. თანაქალაქელთა თვალში ნიჭიერების ლეგენდა ნელ-ნელა დაიმსხვრა, გოდერძი ლობჯანიძე ჩვეულებრივ უმაღლესდამთავრებულ რიგით პედაგოგად გადაიქცა და სუფრაზე თამადადაც აღარ ირჩევდნენ. პირველ ხანებში გოდერძის ეს ფაქტი ძალიან წყინდა, მაგრამ დროთა განმავლობაში შეეჩვია და ბოლოს, როცა დაასკვნა, ალბათ, ასე სჯობიაო, შვება იგრძნო. ერთი სიტყვით, ცხოვრების ფილოსოფიაშიც ჩააბარა გამოცდა.

ამ ხნის განმავლობაში ზღვის სანაპიროზე უმეტესად წვიმდა და ხალხი იტალიური პლაჟიებით დადიოდა სამსახურში. გოდერძი ლობჯანიძეს არც პლაჟში ჰქონდა და არც სამსახური, სახლში იჯდა და შერლოკ ჰოლმსის თავგადასავალს კითხულობდა. ხანდახან ბებია შეახსენებდა, ზამთრისთვის შეშა და ნავთია მოსატანიო, მაგრამ გოდერძი რატომღაც არ ჩქარობდა.

რად ბევრი გავაგრძელოთ, გოდერძი ლობჯანიძე ჩამოყალიბებული პროვინციელი გახდა: დინჯი, აუჩქარებელი, ზარმაცი, უფულო და უკეთესი. მოსახლეობაში გარკვეული ავტორიტეტით სარგებლობდა და ქვეყნის ანელთა უმრავლესობა გოდერძი ამბაკოვის ან სიყვარულით ამბაკოვისადმი ეძახდა.

პროვინციელთა თვალში სიყვარულის დამსახურება ძნელი საქმეა. ეს სიყვარული კი გოდერძი ლობჯანიძემ თავისი სიკეთით დაიმსახურა.

ერთადერთი პიროვნება, რომელსაც გოდერძი დასანახავად ვერ იტანდა, მისი კარის მეზობელი გერასიმე ბურძგლა იყო, სწორედ ის გერასიმე, ხუთი წლის წინათ გოდერძი რომ უმაღლესში გააცილა და მკერდზე მუშტებს იბრაუუნებდა, სასახელო მამულიშვილი გვეზრდებოდა. სამწუხაროდ თავისი ადრინდელი შეხედულებები გერასიმე ბურძგლამ უარყო და მისმა ახლანდელმა კონფლიქტმა გოდერძი ლობჯანიძესთან ისეთ დონეს მიიღწია, რომ ერთ-ერთ მეზობელს, ალბათ, ქობლიანის სხვა უბანში მოუწევდა გადასახლება.

სხვისი რა მოგახსენოთ და, გერასიმე ბურძგლას იმ უბნიდან წასასვლელი არაფერი ჰქონდა. გოდერძის სტუდენტობის პერიოდში ქობლიანის სასტუმროზე დიდი სახლი წამოჭიმა, სასტუმროსაგან განსხვავებით ცხელი წყალიც გაიყვანა შიგ და აბაზანაც ჩეხური კაფელებით მოაპირკეთა. მართალია, ჯერ მხოლოდ მანქანის რიგში იდგა, მაგრამ პირველ სართულზე გარაჟი კარგა ხნის გაკეთებული ჰქონდა. სარდაფში მამაპაპური მარანი მოაწყო, ხოლო, სახლის სხვენი ანუ მესამე სართული მთლიანად ბიბლიოთეკას დაუთმო. სიმთვრალეში ვინმე ახლობელი თუ გაუბედავდა, ამხელა ბიბლიოთეკიდან ერთი წიგნიც არ გექნება წაკითხულით, დიდად არც კი შეწუხდებოდა, რა ვუყოთ, მერე, ჩემი შვილი წაიკითხავსო. მისი შვილი ლაზარე ჯერჯერობით „ლელოს“ კითხულობდა და სწავლაზე ცოტა მწყრალად გახლდათ.

რომ არ დაგვაფიწყდეს, გერასიმეს სახლი დეფიციტური თუთიით იყო გადახურული, ხოლო კედლებს მოზაიკა ამშვენებდა. ერთი სიტყვით, ნესტიანი პროვინციის მესაფერი ნაგებობა გახლდათ.

გერასიმე ბურძგლასთან შედარებით გოდერძის კარ-მიდამო კულტურის სახლის დეკორაციას ჩამოგავდა. ერთსართულიან შენობას მამა-პაპური კრამიტი ეხურა და წვიმაში (ქობლიანში ყოველ მეორე დღეს წვიმდა) ტაშტების შეშველება სჭირდებოდა. ადრე ალათი თავს ინუგეშებდა, ბიჭი რომ უმაღლესს დაამთავრებს, მაშინ გავარემონტებო. ახლა ბიჭს რემონტისათვის არ ეცალა, ჯერ სამსახური უნდა ეშოვნა.

შეიძლება ვინმემ იფიქროს, მეზობლების ანტაგონიზმი ქონებრივმა უთანასწორობამ წარმოშვაო. ამხელა სასახლის წამოჭიმეა რომ ჯამაგირით

არ შეიძლებოდა, მთელი ქალაქი ხედავდა, მაგრამ რამდენიმე უსახური
წერილს თუ არ ჩავთვლით, გოდერძის მსგავსად ხმის ამოღებას
აპირებდა, პირიქით, ზოგი კიდევაც აქებდა გერასიმეს, უნარიან
ჩვენ არაფერს გვიშავებს და ღმერთმა ხელი მოუშარათოსო. ბუხნებით კე-
თილსა და სუსტი ნებისყოფის გოდერძი ლობჯანიძეს მეზობლის მიმართ
შური კი არ ამოძრავებდა, მის ქედმაღლობას ვერ იტანდა, ქურდია, მაგ-
რამ გაჩუმების ნაცვლად თავი ვაჟკაცად მოაქცესო! სატრაბახო კი გერასიმე
ბურძღვას არაფერი გააჩნდა: ატესტატიდან დაწყებული და სამუშაო აღ-
გილით დამთავრებული ყველაფერი ნაყიდი ჰქონდა, საფლავის მიწაც წი-
ნასწარ იყიდა, იათად გამოვალო. გერასიმესათვის რომ გეკითხათ, ერთი
უპრეტენზიო და პატიოსანი ვაჭრობის მუშაკი იყო, მაგრამ მისი სიტყვები
საკუთარ შეილსაც არ სჯეროდა.

მამისაგან განსხვავებით ლაზარე ისეთი ალალი ბავშვი იზრდებოდა,
რომ გერასიმეს ხანდახან ეკვიც ეპარებოდა, სამშობიარო სახლში ხომ არ
შემიცვალესო.

მათე კლასამდე სიმწრით მოყვანილი ლაზარე სკოლის დამთავრების
მაინცდამაინც დიდ სურვილებს არ ამჟღავნებდა, მათემატიკაში კიდევ
მოითმენდა კაცი, მაგრამ ლინგვისტური ნიჭი სრულებით არ აღმოაჩნდა,
განსაკუთრებით რუსულ მახვილებში უჭირდა. ამიტომ იყო, გოდერძი
რომ ქობლიანში დაბრუნდა, გერასიმემ ძალზე გაიხარა, ბიჭი რუსულში
მომიმზადე და რაც გინდა, ის მთხოვეო. გოდერძის არაფერი მოუთხოვ-
ნია და არც ლაზარე მოუშადებია, გაზეთებში წერია, რეპეტიტორობა
ჩვენს დროში დანაშაულია, მოსწავლემ ცოდნა სკოლაში უნდა მიიღოსო.

გერასიმეს ჯერ ხუმრობა ეგონა, მაგრამ როდესაც გოდერძიმ ყვე-
ლაფერი სიტყვა-სიტყვით გაუმეორა, ზაფრანასავით გაყვითლდა, კარგი
აბა, შენ მაგი გაზეთი იკითხე და იმასაც ვნახავ, რა დახლი დაგიდგებაო!
ამ საუბრის შემდეგ მათს შორის მტრობა ჩამოვარდა, მაგრამ დამდურე-
ბამდე საქმე არ მისულა.

მამისაგან განსხვავებით ლაზარე გოდერძის ძალიან დაუმეგობრდა
და ერთ-ორჯერ კაფეში ჩეხურ ლუდზეც დაბატიყა. გოდერძიმ ხატრი ვერ
გაუტენხა. ლუდიდან ბიჭმა კონიაზე გადასვლაც მოინდომა, მაგრამ მტკიცე
პროტესტს წააწყდა და ხელი ჩაიქნია.

როგორც გითხარით, ლაზარე გაკვეთილებს თავს მაინცდამაინც არ
აკლავდა, თავისუფალ დროს სულ გოდერძისთან იყო და ერთ მშვენიერ
დღეს საიდუმლოც გაანდო, ჩემი თანაკლასელი ცისანა მახათაძე მიყვარს
და სკოლას რომ დავამთავრებ, ცოლად მოვიყვანო.

გოდერძიმ ბევრი იცინა, რა დროს შენი ცოლიაო, მაგრამ ლაზარეს
თვალეებს რომ წააწყდა, გაიფიქრა, მაგან თუ მოინდომა, ოჯახსაც ცეცხლს
წაუკიდებსო.

ამასობაში გათავდა შემოდგომა და კალენდრით ზამთარი დაიწყო. მის გადაღებას კი არაფერი ეშველა, დროული კაცები ამბობდნენ, ერთი კაი თოვლი ახლა წამალიაო. ღმერთმა ისმინა და წვიმაში თეთრი ყვავილები გამოურია, საკალანდოდ, როდესაც გერასიმე ბურძღლამ სამფუთიანი ტახი წამოაქცია, ქობლიანში მტკაველზე მოთოვა და ნავთის წერტები დაიკეტა. ზოგიერთები შიშობდნენ, ასე თუ გაგრძელდა, სინათლესაც გამოთიშავნო, მაგრამ საქმე გამოთიშვამდე აღარ მისულა, რადგან მეორე დღეს ისევ წვიმა დაიწყო და ყველაფერი ერთიანად აატალახა. არდადეგებზე დათხოვილი ბავშვები კინოს მიაწყდნენ, დიდები რესტორანში ატარებდნენ დროს და საქართველოს ძლიერების სადღეგრძელოს ფეხზე ამდგარი სვამდნენ. სავაჭრო ობიექტებმა პირველი თვის გეგმა დიდი გადაჭარბებით შეასრულეს. „იმერულსა“ და „საეროს“ ვინ დაიწუნებდა, შამპანურიც სანატრელი გახდა.

გოდერძი ლობჯანიძეს სმა კი უყვარდა, მაგრამ სახლში უფულობა აჩერებდა და მოწყენილობისაგან ლამის კედელზე ადიოდა. საკუთარ თავს შეფიცა, სამსახურს რომ დავიწყებ, უპირველესად ტელევიზორს ვიყიდო, მაგრამ გაახსენდა, უპირველესად ვალი უნდა გადაეხადა, ამიტომ ტელევიზორის ყიდვა სხვა დროისათვის გადადო (ხომ შეიძლებოდა ლატარიაშიც მოეგო!).

ერთფეროვანი დღეები ზოზინით მისდევდნენ ერთმანეთს, გოდერძი კი მოლოდინში იყო. სიზმარი არც ბებიას უნახავს, მაგრამ ისიც გრძნობდა, რაღაც უნდა მომხდარიყო.

მართლაც, ძველით რომ ახალი წელიწადი გათენდა, ისიღორე დამტარებელმა განათლების განყოფილების გამგის დანაბარები მოიტანა, გოდერძიმ აუცილებლად მინახულოსო. ალათიმ სამახარობლოდ ისიღორეს ერთი წიქა ტყემლის ქაჯა გადაახუზვინა. დაღევა გოდერძისაც უნდოდა, მაგრამ საპასუხისმგებლო მისიის წინ თავი შეიკავა.

როგორც კი გამგის კარი შეაღო, მიხვდა, საქმეს კარგი პირი უჩანდა. მომილოცავს, ჩემო ძმაოო, გადაკოცნა უფროსმა, მეორე სკოლის რუსული ენის მასწავლებელი ზესტაფონში გათხოვდა და მის ნაცვლად მეათე კლასს შენ ჩაიბარებო, აგერ ბრძანება და ხვალიდან საქმეს შეუდექო.

ხვალის გათენებამდე კი ქობლიანში ქარიშხალი ამოიჭრა და სანაპიროზე ჯარისკაცებივით ჩამწყრივებული არგონავტებისდროინდელი ფიჭვები მიწას გააკრა. ალიონზე ზღვაც გადაირია, ჯებირები გადმოლახა და როგორც უკვე გითხარი, რესტორანი „ნარინჯი“ ხელახლა ასამენებელი გაუხადა ქობლიანელებს.

ასე დაიწყო გოდერძი ლობჯანიძემ რუსული ენის მასწავლებლობა ქობლიანის ქართულ სკოლაში.

საქმის დაწყება თამადასავით ყველას უჭირს. არც გოდერძი...
ნიძის პედაგოგიური ასპარეზი ყოფილა ია-ვარდით მოფენილი. სანამ მე-
ათეკლასელები შეეჩვეოდნენ, ბარე ორჯერ გადაწყვიტა გაქცევა. მასწავ-
ლებლობა არაა ჩემი საქმეო. მაგრამ იყო ერთი ძაფი, რომელიც გოდერ-
ძის სკოლასთან ამაგრებდა. ძაფი კი არა, უფრო ჯაჭვი იყო. დიხა, გოდერ-
ძის ლობჯანიძე შეყვარებული განლდათ, ნესტან-დარეჯანმა რომ ტარი-
ელს დღე წაჰკიდა, იმაზე უარესი დაემართა. მის ნესტან-დარეჯანს თინა-
თინი ჰქვოდა, მაგრამ სიყვარულით თინიკოს ეძახდნენ. გოდერძის თინა
ერჩია, მაგრამ სახელზე მთავარი სახე იყო. საერთო აღიარებით, თინა წი-
ლოსანისთანა ლამაზი ქალი მეორე საშუალო სკოლაში კი არა, მთელს
ქობლიანში არ დაიარებოდა. ეს, რასაკვირველია, გაზვიადებული ცნობე-
ბი იყო და გაუთხოვარ ქალიშვილებში შურის გრძნობას ბადებდა.

თინა წილოსანი მკვიდრი ქობლიანელი იყო. მაგრამ მოწაფეობაში
გოდერძის მისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, რადგან საერთოდ ამგვა-
რი რამეებისათვის არ ეცალა. თბილისში რომ სწავლობდა, არც მაშინ
ყოფილა დიდი დონ-ჟუანი. სიმთვრალეში ამხანაგებისათვის ხშირად უთქ-
ვამს, შეუხედავი ვარ და გოგოები სათოფედ არ მეკარებიანო.

ასეთი თვითკრიტიკული განცხადების მიუხედავად, გოდერძი ლობ-
ჯანიძეს ქალიშვილები მაინც ყურადღებას აქცევდნენ და ერთ-ორჯერ
დღეობაშიც დაპატიყეს. ერთხელ კიდევ ერთი გოგონა თვით გოდერძიმ
წაიყვანა მუსკომედიის თეატრში და სპექტაკლი რომ დამთავრდა, ნაყინ-
ზეც დაპატიყა. მაგრამ ასეთი მაგალითები თითზე ჩამოსათვლელი იყო
და საბოლოო არჩევანი გოდერძის არავისზე შეუჩერებია. ამრიგად აღა-
თის შიში, თბილისში ქალები ბიჭს გადამირევენო, უსაფუძვლო გამოდგა.

გოდერძი ლობჯანიძე ქობლიანში გადაიარა. თინა წილოსანის დანა-
ხვისთანავე გულმა რეჩხი უყო და გაკვეთილზე ზმნის უღლება სახელის
ბრუნვაში აურიო. მოსწავლეებმა იფიქრეს, ავად არისო.

ავად კი იყო გოდერძი ლობჯანიძე, მაგრამ ამ ავადმყოფობის წამა-
ლი მხოლოდ თინა წილოსანმა იცოდა, მისი ერთი გაღიმებაც კმაროდა,
რომ გოდერძი ზღვაში გადავარდნილიყო.

თინიკო წილოსანისთანა ქალს ქობლიანში გაუთხოვარს ვინ დატოვე-
ბდა, მაგრამ ახალგაზრდა მასწავლებელი თავყანისმცემლებისაგან თავს
შორს იჭერდა. გოდერძი რომ პირველად გაიცნო, ხეირიანად არც კი შე-
უხედავს, მაგრამ დროთა განმავლობაში ცუდი წარმოდგენა შეეცვალა და
ყურადღებას აღარ აკლებდა. გოდერძი ლობჯანიძე ამოდ იმტვრევდა
თავს, თინა წილოსანმა ჩემში ასეთი რა ნახაო, მაგრამ ნუგეშად ის ჰქონ-
და, ქალებს მე კი არა, შექსპირმა ვერაფერი გაუგოო.

მთელი ზამთარი გოდერძიმ ტანჯვაში გაატარა. ერთ დღეს რომ წა-
ჯერებდა, თინა წილოსანს ნამდვილად ვუყვარვარო, მეორე დღეს სულ
თავბედს იწყევლიდა, მაბითურებს და მეტი არაფერიო. ზოგჯერ ^{მეცხეულს} ~~მეცხეულს~~
სიათზე დგებოდა, დამდურებასაც დააპირებდა, მაგრამ საკმარისი იყო თი-
ნიკოს ერთი გაღიმება და ყველაფერი ავიწყდებოდა.

სიმთვრალეში ბევრჯერ გადაწყვიტა, პაემანს დავუნიშნავ და გულს
გადავუშლიო, მაგრამ სიფხიზლეში ყოველთვის გადაიფიქრებდა ხოლმე.
ან სად უნდა დაენიშნა პაემანი. ქობლიანში ორიოდე ქუჩა, ერთი კინო
და ათასი ნაცნობი იყო. ქობლიანში რომ ქალთან გაგველო, ან ცოლი უნ-
და ყოფილიყო, ანდა საცოლე. თავისი პოეტური სიყვარულის ასეთი პრო-
ზაული დასასრული გოდერძი ლობჯანიძეს ვერც კი წარმოედგინა.

თინა წილოსანი მისი სახლიდან კარგა მოშორებით ცხოვრობდა, მაგ-
რამ სხვადასხვა მიზეზით გოდერძი მის ქუჩაზე ცხრაჯერ მაინც აიარ-ჩა-
იარდა, სინამდვილეში კი ნატრობდა, იქნებ თინიკო დავინახოო. მართა-
ლია, სკოლაში სამსახურეობრივი მოვალეობის გამო შეხვედრა ხშირად
უწყევდათ, მაგრამ სულ ოფიციალურად ლაპარაკობდნენ და ზოგჯერ უც-
ნობეებით ერთმანეთს თვალსაც არიდებდნენ. ასეთ დროს გოდერძი
თავს არწმუნებდა, არც ისე ძალიან მიყვარსო, მაგრამ ერთი ჭიქა ლუდიც
კმაროდა, რომ გულზე ცეცხლი შემოკიდებოდა. ხანდახან ასე ცეცხლმო-
კიდებული მიდიოდა ქუჩაში და ტანი უგრძნობდა, თინიკოს აუცილებლად
შეეხვებებო... მართლაც, ორიოდე ნაბიჯს გადადგამდა და თვალს არ უჯე-
რებდა, გზაზე თინა წილოსანი მოაბიჯებდა, ლამაზი, მომხიბვლელი და ში-
შისმომგვრელი თინა წილოსანი! გოდერძი ვაჟკაცურად მოიკრეფდა ძა-
ლას და წინასწარ დაზეპირებულ სიტყვებს შეაგებებდა.

— ოო, თინიკო, საით გაგიწევიათ?

— ბიბლიოთეკაში მივდივარ, — თვალეში ღიმილი ჩაუდგებოდა
ქალს, — ინგლისური ჟურნალები მიუღიათ.

გაგაცილებ აბაო, დააპირებდა გოდერძი თქმას, მაგრამ ვერაფერს
ამბობდა. იღვა დაბნეული და ჩუმად ქუჩას ზვერავედა, არავინ დამინახოს,
თინიკოს რომ ველაპარაკებოო.

ასეთი ამბების დანახვაში კი ქობლიანელები დიდი სპეციალისტები
იყვნენ. თინა წილოსანის არჩევანი ბევრს უკვირდა, უფულო მასწავლე-
ბელმა როგორ უნდა აცხოვროსო. უახლოესი მეგობრები პირში ეუბნე-
ბოდნენ, გოდერძი ლობჯანიძე რა შენი შესაფერიაო. თინიკო ირწმუნებო-
ბოდა, ჭორია ყველაფერი, გათხოვას ჯერ არ ვაპირებო, მაგრამ ფიცი-
მტკიცი საქმეს არ შევლოდა. საპირველმაისოდ რომ ხელს მოაწერდნენ,
ყველა დარწმუნებული იყო გოდერძის გარდა.

ათათის შვილიშვილის არჩევანი ძალიან მოეწონა, მაგრამ სხვების
გასაგონად მაინც თქვა, ბიჭიზა მე უკეთესი ქალი მინდოდაო. გოდერძის

ყოველდღე არიგებდა, დროზე გადავწყვიტოთ საქმე, ვინმე არ გამოჩნდეს და წილოსნებმა პირი არ შეგვიშალონო.

ვისი გამოჩენა და რისი პირის შეშლოა, გაბრაზდა ბოლქმის მცხოვრებნი, ჩვენს შორის არაფერი სერიოზული არ არისო. ალათისაც გული მოუვიდა, რა გაყვირებს, ჩემს სიკვდილს თუ უცდი, მე ჯერ კუბოში ჩაწოლას არ ვაპირებ, შენი შეილები უნდა გავზარდოო.

ამ სიტყვების შემდეგ გოდერძი სახლში როგორ გაჩერდებოდა. გადაწყვიტა, თინა წილოსანს ავტომატიდან პაემანს დავუნიშნავ და თუ ვუყვარვარ, იმასაც გავარკვევო.

— ალო, გისმენთ! — მუსიკასავით აქლერდა თინას ხმა ტელეფონში, — გისმენთ-მეთქი!

გოდერძის სათქმელი ერთბაშად დაავიწყდა და რადგან ხმა არ ამოიღო, ქალმა ტელეფონი დაუკიდა. მეორე დღეს თინიკომ ახლობელივით გაანდო, ვიღაცა ძალიან უცნაურად მირევს, დარეკავს და ხმას არ მცემსო...

გოდერძიმ ვითომ გაიკვირვა, მაგრამ გულში მაინც ეჭვმა გაკრა, ჩემს გარდა კიდევ ხომ არავინ ურეკავსო.

ამასობაში გათავდა ზამთარი. პირველი მაისის დემონსტრაციამაც ჩაიარა ქობლიანის ქუჩებში, გოდერძი ლობჯანიძისა და თინა წილოსანის ურთიერთობა კი მკვედარ წერტილზე იყო გაყინული. ვინ იცის, იქნებ ეს ყინული ზაფხულის ცხელ მზეს გაეღო.

შუა მაისიდან ქობლიანს პირველი დამსვენებლები მოადგნენ.

(გაგრძელება იქნება)

* * *

მე მინდა შენი იმედი მჭონდეს
და მჭონდეს შენი თბილი ღიმილი.
და შენგან შორით ვიქნები ოდეს
არ დაგეკარგო ამწყდარ ღილივით.
გადაბრლია ბედის სასწორი,
რომელზეც ჩემი ოცნება დავდე.
ჩემს შეცდომას მე გამოვასწორებ,
როცა იქნება, გვიან თუ ადრე.
ჯერჯერობით კი გეტყვი მიყვარხარ,
ისიც ვიცი, რომ ეს შენ არ გჯერა.
შენ არ გჯერა და ეს არის ახლა
ჩემი ყველაზე დიდი სასჯელი.
და დავალ ასე მსჯავრდადებული
და ისევ მე ვარ ამის მიზეზი.
მე შენს წინაშე ვარ ვალდებული
ყველაფრისა და ყოველივესი.
ეს აღტაცება და ეს წვალება
მე მომივლინა განგებ განგებამ,
შენ გვირილა ხარ ჩემი თვალების
და არასოდეს დამეკარგები.
ჩემი მაისის თეთრი დილა ხარ
და ცისკრის პირველ ხილვას ედრეგი.
სხვა რომ არ მითხრა...
ჩემი კბილა ხარ
და არასოდეს დამიბერდები.

მგლის მუხლი და ხარის ღონე,
 მოთმინებაც ხარისა...
 სიმღერის ხმა გამაგონე
 დღეისა და ხვალისა.
 იმძლავრე და ილორძინე,
 ზოგჯერ მეც გამიგონე,
 უფრო მეტი იქორწინე,
 უფრო ცოტა იგლოვე.
 გააქროლ-გამოაქროლე
 მერნისფერი რაშები,
 შენების ხმა გამაგონე,
 საქართველო აშენე.
 ახალშენს და ახალ სოფელს
 ოქროს ვაშლებს ეხაროს,
 არასოდეს,
 არასოდეს

ქედი არ მოგეხაროს.
 ძველ ქუთაისს ემატება
 ახალი ქუთაისი,
 ქუთაისი მენატრება,
 მისი თეთრი მაისი.
 ახალ რუსთავს,
 ახალ მესხეთს
 ცა ახურავთ სამერცხლე.
 აღარ ვიცი სად გავექცე
 ყაყაჩოთა ნაკვერჩხლებს?!
 ვეწაფები, არ ინთქმება...
 მწყურია და მწყურია...
 შენ იყავ, ზღვა,
 მე ვიქნები
 შენი დიოსკურია.

* * *

ჩემი ოთახის ოთხი კედელი,
 ორი ფანჯარა,
 ჭერი მღუმარე,
 გაფართოვდება და დავეტევით,
 თუ მესტუმრება კარგი სტუმარი.
 ჩემი ღიმილი ყველას ეყოფა,
 სიხარულს, შობილს მორთოლვარე გულთან,
 გავუზიარებ ყველა მეგობარს,
 ვისაც კი ჩემი სიკეთე უნდა.
 რომ ერთმანეთის ნახვა გვწყუროდეს,
 თვალი გვჭირდება უფრო ფხიზელი...
 ნუ მოგვიშალს ღმერთმა ნუროდეს
 კარგი სტუმარი და მასპინძელი.
 მოხვალ და გულის კარი იღება,
 მოვალ და სულის მირონს მოგიტან...
 კარგი სტუმარის კარგად მიღება
 საქართველოში მოგვდგამს ოდიტგან.
 არ მოგვეშალს ტკბილი სტუმრობა

და მასპინძლისთვის თქმული „მადლობა“.
სტუმართან, ზოგჯერ, ვიცით ხუმრობა,
ვიცით ღვინის სმაც და თამაძობაც.
ვიცით სტუმრობაც და მასპინძლობაც
და გვაქვს ამბები ახალ-ახალი...
თუ დაგალამდა ვზაზე, ვინცობას.
ჩემთან მობრძანდი და გამახარე.
ადგები დილით და ქუდს მონახავ,
შეგეხევენები, რომ არ დაგეტოვო,
ჯერ ვერ გაგიშვებ, დარჩი ცოტა ხანს,
არ შემეტები, ჩემო ბატონო.
კვლავაც მესტუმრე,
კვლავაც მოგელი,
არ დამიწუნებ ვიცი, ამჯერად...
მოგელის ჩემი ოთხი კედელი,
ერთი ჭერი და ორი ფანჯარა.

* * *

შენ უნდა მითხრა რამე ახალი,
შენ უნდა მითხრა, ისე მოგენდე...
როდემდე, ჩემო ფიქრო მაღალო,
შენ სიხარულო ჩემო, როდემდე?!
თქვი, სიყვარულო ჩემო, როდემდე,
როდის ჩადგება მთებში გრიგალი?
მითხარი, ასე რატომ მოგენდე,
და ასე რატომ დაიგვიანე?!

* * *

გაივლის დრო და ჟინი დაცხრება,
დაგავიწყდება ცა მაშინდელი,
შეურიგდები ამ დამარცხებას,
დაშოშმინდები და დამშვიდდები.
იყავი სათნო,
თბილი,
ამაყი,

შენს სიამაყეს ვინლა ახსენებს?!
წაიღებ დარდებს და შორს გადაყრი,
როგორც გატეხილ ჭიქის ნამსხვრევებს.

* * *

ისევ შენი იმედით,
ისევ შენი ცით,
იმედს თუ გამინეღლებ,
აბა, შენ იცი!
არაფერი ისეთი...
არაფერი სხვა...

მხოლოდ შენ ერთს გისმენდი
და შენშია ხსნა.
ფათერაკი მდევს,
ხელს მაინც არ ჩავიქნევ,
საქართველოს მზევე,
ოღონდ შენ არ ჩამიქრე.

ჯამად ხოვარია

ჩემი კეთილი ხალხი

ჩემი ქარხანა ქალაქის ახალ უბანშია და ჩემი სახლიდან საკმაოდ დაშორებული: ქარხნისაკენ მიმავალი ავტობუსის გაჩერებასთან მისვლამდე ათი წუთის სავალია. ავტობუსი ხშირად იგვიანებს, ვდგავარ და ველი, საშინლად მეჯავრება ცდა, მაგრამ რას იზამ, როცა ეს აუცილებელია!

ზღაზვნით გადიან წუთები და ბოლოს, როცა ეს-ესაა იმედი გადავწყდება, განოჩნდება ისიც—დაცხავებული ვეტერანი, რომელიც კუსავით მობობდავს, საშინლად ჯალჯაყებს და კრიალებს. ამ ავტობუსის შემხედვარე, სამუშაოზე ხშირად ვაგვიანებ და როცა დავგვიანებული ვარ, დირექტორზე უფრო ნიკიფორესი მეშინია და მეხატრება. იგი ბევრ წილადობილას არ დაგიწყებს — ადგება და პირში მოგახლის სათქმელს. სულერთია მისთვის, გავიხარდება თუ გეწყინება. ნიკიფორე დიდ ფიგურას არ წარმოადგენს — ქარხნის მეტაბელეა, მაგრამ მაინც მეხატრება. დავგვიანებულს რომ დამინახავს, ჯერ საათს შეხედავს, მერე შუბლს ისე შეიჭმუხნის, კაცი იფიქრებს: ეს-ეს არის ძმარი დალიაო.

— კიდევ დაიგვიანე, ხომ?... შევარცხვინე მე შენი ნამუსი! რა დროა ახლა?

ნელა ვაპარებ თვალებს საათისაკენ და საკუთარ თვალებს არ ვუჯერი: ბიჭოს, ნახევარი საათი არ დამიგვიანია?! არა, შეუძლებელია. ალბათ ეს საათი წინაა!.. და ჩემს იჭვს ნიკიფორეს ვუმხელ.

— გაჩვენებ მე შენ, წინაა თუ უკან! ნახევარი საათი მოპარე ქარხანას და ისე იცინი, ვითომც დიდი საგმირო საქმე ჩაგედინოს... შენ იცი, ბიბლიაში რა წერია?

— არა, არ ვიცი.

— რა იცი, მაგი რომ იცოდე... რამდენი დღე დასჭირდა ღმერთს, ეს ქვეყანა რომ შეექმნა?

— ურწმუნოს, კომკავშირელს საიდან მეცოდინება მაგი?

— ეკლესიაში არც მე დავდივარ, მარა ვიცი, წამიკითხავს. შენსავით
ყოველდღე ნახევარ-ნახევარი საათი რომ დაეგვიანა ღმერთს, შეგეცა და
ში კი არადა...

— მერე და ვინ აძალებდა იმ დალოცვილის/შვილს მაინცდამაინც
შვიდ დღეში შექმენიო? — ვკითხულობ მე.

— მაგდენი მეც არ ვიცი... წადი ახლა ბიძია და საქმეს მიხედ, საქ-
მეს!

...ჰოდა, წარმოიდგინეთ მისი გაცემა, დილაუთენია რომ დავადექი
თავზე ერთ დღეს. ჯიხურის კარი იმ ღროს შევადე, როცა უძილობისა და
უსაქმურობისაგან თავმოებზრებული ნიკიფორე ის-ის იყო მთქნარებას
ამთავრებდა. მომკრა თვალი და პირი ღია დარჩა, ძლივს მოახერხა დაე-
ხურა გამოქვაბულივით დაღებული პირი.

— ავად ხომ არ ხარ ბიძია შენ? — მკითხა წყნარად.

— აბა, კენჭივით ვარ! — მიუღუე არხეინად და ქარხნის მარშრუტის
ავტობუსივით მოჭრაჭუნე ძელსკამზე ჩამოვჯექი.

— ასე ადრე რამ მოგიყვანა, აბა?

— მომძულდა ყოველდღე დაგვიანება და შენი გაუთავებელი ნოტა-
ციები.

— მოჭკვიანდი, ესე იგი, არა?! — გაუხარდა მას. — რახან ასეა, ახ-
ლა ისეთ რამეს დავაღევიანებ, ისეთ რამეს, ჯერ რომ არ გინახია. — მა-
გიდის უჯრიდან რაღაც თეთრი სითხით სავსე ბოთლი ამოიღო და დამა-
ნახა.

მონადირე ძალივით გავაფართოვე ცხვირის ნესტოები და იქაურო-
ბა მიეყნოს-მოეყნოსე, მაგრამ ვერავეთარი განსაკუთრებული სუნე ვერ
აღმოვაჩინე და გავფიქრე: — ამ კაცმა ისეთი რა უნდა გამასინჯოს, რაც
ჯერ არ მინახია-მეთქი!

ნიკიფორემ ნიშნისმოგებით ჩაიხიბითა, ჭიქა და პურის ნატეხი ამო-
იღო. ჭიქა შეავსო. კარგახანს ამბობდა სადღეგრძელოს და ბოლოს ეშ-
ველა — გადაჰკრა და პური შეაყოლა: — რაა კაცო, ა! — დაიბაგუნა გუ-
ლზე ხელი, — ცხონებაა, ნამდვილი ცხონება.

— რაც იქნება, იქნება, მეც გამასინჯე ერთი ეს ცხონება, — ვთხო-
ვე მე.

დამისხა. ბევრი ლაილია არ დამიწყია, მაშინვე დაღმართი ვუჩვენე და
საჩვენებელი თითით მოვიწმინდე სველი ტუჩები.

— ეეხ! — ჩაიქნია ხელი უკმაყოფილოდ, — პირწავარდნილი ლო-
თივით რომ გადაჰკარი, პურის არაყი ხომ არ გგონია შენ მაგი? სანთლისაა,
სანთლის! გემო უნდა ჩაატანო, გემო!

მეტი რა ჩატანება უნდოდა. გემოც ჩავაყოლე და სულიც...

ტელეფონი აწყრილდა. იგი ყურმილს დასწვდა და ვილაცას უსმევლო საუბარი გაუბა. ვზივარ და ვუცქერი ბერიკაცს... თმა გასდეთობი, ფერმკრთალი სახე ნაოჭებს დაუღარავს, თვალეზი მიბნეღია და მუდმივად მოშვეებით, ოღნავ, ოღნავ უტოკავს შეკადარავებული წარბები. მგზი ჩვეს მეზობლად ცხოვრობს. ცოლი შარშან მოუკედა და ახლა ერთადერთი ქალიშვილის, სალომეს ანაბრად დაარჩენილი. სალომე სამკერვლო ფაბრიკაში მუშაობს. როგორც ყველა ქმარმიტოვებული, ოცდაათ წელს გადაცილებული ქალი, ისიც მხოლოდ მოგონებითა და მირაჟით ცხოვრობს. იგი ერთთავად ნაღვლიანია და იშვიათად თუ გაიღიმებს, მაგრამ ისეთი დასამახსოვრებელი, მომაჯადოვებელი გაღიმება იცის, გინდა რაც შეიძლება ხშირად იღიმებოდეს. მახსოვს ერთხელ, საუბრისას წამოცდა სალომეს: რა მოხდა ქმარმა თუ მიმატოვა. ეს ამბავი მარტო ჩემს თავზე როღია. მე მხოლოდ იმას ვწუხვარ და იმაზე ვტირი, რომ მიყვარდა და მაინც დამტოვაო. მე მაშინ ვერაფერი ვერ გავიგე, როგორ შეიძლება მიატოვო ადამიანი, რომელსაც უყვარხარ! ამას უფრო მოგვიანებით მივხვდი.

არა და არ დაამთავრა საუბრის იშტაზე მოსულმა ბერიკაცმა ლაპარაკი. თუმცა რა, რას მიშავებს. თუკი მოსწონს, ილაპარაკოს რამდენიც უნდა. ზელისგულეზით ვეყრდნობი ფანჯრის განიერ, ალაგ-ალაგ საღებავ-გადაცლილ რაფას. ფანჯრიდან ზელისგულივით მოჩანს მთელი ქარხანა, მოასფალტებული, განიერი გზა, მწვანეში ჩაფლული საამქროები. ქარხნის ეზოში პირველად სასადილო და კლუბი შემოგეგმებმა კაცს. აქვეა ბიბლიოთეკა, წითელი კუთხე. მერე კი იწყება ერთმანეთის მიყოლებით ჩარიგებული საამქროები — გაღვანური, სახელსაწყო, სამღებრო, მექანიკური, მეორე საამწყობო და ბოლოს ჩვენი — დამამზადებელი. ეს საამქრო ქარხნის ერთ-ერთი წამყვანი უბანია, ყველაზე დიდი და ხმაურიანი...

როგორც იქნა, დაამთავრა ბერიკაცმა ლაპარაკი, ყურმილი დასდო, ხმამაღლა, გაბმულად დაამტქნარა, გაიზმორა და უცებ მომაჩერდა.

— რას უყურებ მაქ? — მკითხა ბოლოს.

— არაფერს, ისე რა... — მივუგე და საათს შევხედე. ჯერ კიდევ მთელი საათი იყო დარჩენილი სამუშაოს დაწყებამდე. უკვე აღარ ვიცოდი. რით მომეკლა დარჩენილი დრო. კარგახანს ვდუმდით ორივენი. ჯიხურში გამეფებულ მყუდროებას საათის მონოტონური წიკწიკი და ფანჯრის მინაზე შემოცოცებული ბუზის ბზუილი არღვევდა.

● ● ●
ვტოვებ ჩათვლემილ ნიკიფორეს, გავდივარ ქარხნის ეზოში და ნელი ნაბიჯით მივუყვები გზას ჩემი საამქროსაკენ.

ჩვენი საამქროს უკან ხის გრძელი საწყობებია გაწოლილი. აქ მზა პროდუქციასა და სხვადასხვა ხელსაწყოებს ინახავენ. აქვეა ლითონის ნარჩენების საწნეხი დანადგარი, რომელიც დაწოლილ სპილოს ჩამოგავს.

საწყობებს მერე იწყება ვრცელი მინდორი, რომლის ბოლოს ქვის მართი გალავანია. ამ გალავანთან თავდება ქარხანა და იწყება ჩაის პლანტაციები, ციტრუსების ბაღები. გალავნის მახლობლად, ყოველ თიბათვე ზღინები იდგმება. თივას რომელიღაც სოფელი ამზადებს ჩვენი დიოქტორის ნებართვით. ჯმუხი, შუბლშეკრული, შემოდგომის ღვინავით ზირქუში და გაუცინარი კაცია, სიტყვაძვირი და ბალახივით ჩუმი. მოადგება ქარხანას მხარზე დარდიმანდულად გადებული ცელით და იწყებს თიბვას. რაღაც თავისებურ ხმას გამოსცემს მოსმული ცელი და უხმოდ წვება ბალახი მიწაზე.

ერთხელ ვთხოვე: ცოტა მომათიბინე-მეთქი. არაფრით არ ქნა: ცელს გამიფუჭებო. რალა მექნა, მოვეშვი! კაცს არ სურდა დავხმარებოდი და კალთებს ზომ არ ჩამოვადლუტდი: გინდა თუ არა მომათიბინე-მეთქი.

...საშუალო სკოლის დამთავრებისთანავე ქარხანას მივაშურე. კადრების განყოფილებაში გულთბილად მიმიღეს, დიდიხნის ნაცნობივით მომიკითხეს, მომისმინეს და... ცივი უარი მტკიცეს: ჯერჯერობით არავითარი ადგილი არ გაგვაჩნიაო, ცოტას თუ მოითმენ, ახალ საამქროს ავაგებთ და მერე შენისთანა ბარე ასი დაგვჭირდებაო.

ვალეებში ჩაფლულ კაცივით ჩამოვყარე ყურები. არა, ასეთ რამეს ნამდვილად არ მოველოდი. ასე მეგონა: მივიდოდი თუ არა ქარხანაში, ჩამავლებდნენ ხელს, ქეცელ-ქეცელ გამარბენინებდნენ რომელიმე საამქროში, დამაყენებდნენ დაზგასთან და მეტყოდნენ: აწი შენ იცი, შენი იმედი გვაქვს და არ შეგვარცხვინოო.

კადრების განყოფილების გამგემ, სათვალთანმა ჭადარა ქალმა, როცა შემატყო, მეწყინა, საამქროს მშენებლობაზე მუშაობის დაწყება შემომთავაზა: — დამხმარე მუშები სჭირდებათ და თუკი იმუშავენ, კარგი იქნებაო. ერთხანს ვყოყმანობდი, მერე დავეთანხმე: — რაც იქნება, იქნება-მეთქი!

ასე გავხდი მშენებელი. ჩემისთანა ახალბედა, თავის სიცოცხლეში პირველად რომ კიდებს ნიჩაბსა და ბარს ხელს, ბარე ათამდე იყო. ბრიგადირიც ახალგაზრდა ბიჭი იყო, ხუთი-ექვსი წლით თუ იქნებოდა ჩემზე უფროსი. კუნთებს რომ ვავივარჯიშებდა, ისეთი სამუშაო იყო სწორედ. ნიჩაბმა ხელისგულები გადამიყვლიდა. დაღლილობისა და დაძაბულობისაგან თავბრუ მეხვეოდა და ასე მეგონა: დედამიწა, ხეები, სახლები, ყველაფერი ჩემს ირგვლივ კარუსელივით ტრიალებდა და ბრუნავდა. მეცვა ცემენტის ხსნარით გათითხნილი კომბინეზონი და ვმუშაობდი. სამუშაო კი არა და არ მთავრდებოდა. ერთადერთი რამ, რასაც მაშინ მთელი არსებით, მთელი გულით ვნატრობდი, ეს იყო დასვენება, ძილი! ისე ვიჭანცებოდი, ლამის ზეზეურად მეძინა წვიმაში მდგარი ცხენივით. დამთავრდებოდა თუ არა სამუშაო, მივაგდებდი ნიჩაბს, ლასლასით მივდიოდი სა-

ხლში, მივეგდებოდი ლოგინზე და დილაზე გვერზე უცვლელად მივიჩნა. ღამიანობით, სიზმარშიაც ბეტონი მესიზმრებოდა და ვიტანჯებოდი. დღით ძლივს ჩამიდგამდა დედა სულს, ძილგამოყოლილი, მთქნარებასთან ერთად მივუჯდებოდი მაგიდას, წავისაუბმებდი და ნელი ნაბიჯით, დასწრებით მივდიოდი მშენებლობაზე.

დღითიდღე მალა-მალა იწევდა მომავალი საამქროს კედლები, როგორც შემეძლო, ისე ვეხმარებოდი ბებერ კალატოზს და გაფაციცებით ვადევნებდი თვალყურს, თუ როგორ მუშაობდა იგი. კალატოზი ხანდახან ჩემთვისაც მოიცლიდა. კოტიტა საჩვენებელი თითის დაქნევით მომიხმობდა, ბრიკეტის ბრიკეტზე დაწყობასა და კედლის ამოშენებას მასწავლიდა, დაუზარებლად მიხსნიდა. მე ვუსმენდი და ვსწავლობდი.

საამქრო ავაგეთ. ბებერი კალატოზი, რომელსაც თავისი დღე და მოსწრება მშენებლობაზე გაეტარებინა, ძალიან შემეჩვია. თქმით არაფერს მეუბნებოდა, მაგრამ ვამჩნევდი — კმაყოფილი იყო ჩემი მუშაობითა და მონდომებით.

შენგან, ჩემო ბიძია, კარგი მშენებელი გამოვა, მითხრა ერთხელ და მთხოვა, მასთან მემუშავა მშენებლობაზე. რატომაც ქარხანა უფრო მიტაცებდა და უარი ვუთხარი — არაფრით არ შემეძლია-მეთქი. ეწყინა, შენი საქმისა შენ იციო თქვა და დაუმატა: — სანამ საამქროში დაზგებს დაამონტაჟებდნენ, მანამდე მაინც წაიმუშავე ჩემთანო. ამაზე კი დავთანხმდი. ბევრი რომ არ გავაგრძელო, საამქროს გაშვებამდე მე და ბებერმა კალატოზმა ორი ხუთსართულიანი საცხოვრებელი სახლი ავაგეთ ქალაქის გარეუბანში.

მივაშურე ისევ ქარხანას. ახალ საამქროში ამომიჩინეს ადგილი. მივედი. არ მომეწონა. ან კი, კაცმა რომ თქვას, რა მოსაწონი იყო: მომცემდნენ ტრანსფორმატორის კოჭას, რომელზედაც სპეციალური დანადგარით წვრილი, ოქროსფერი იზოლირებული მავთული უნდა დამეხვია, მერე ეს მავთულდახვეული კოჭი სპეციალურ ყალიბში უნდა ჩამედო და ქანჭიკებით დამემაგრებინა. ეს იყო და ეს. მოკლედ, ზედგამოჭრილი გოგოს საქმე იყო.

— რაო, იმუშავებ? — მკითხა საამქროს უფროსმა.

— არა, ამაზე ვერ ვიმუშავებ! — მივახალე უარი.

— რატომ, ბიჭო? — ისე გაუკვირდა, თითქოსდა სასწაული მომეხდინოს, — ადვილი საქმეა, სუფთა, გამომუშავებაც მაღალია, მეტი აბა რაღა გინდა?

— მაგაში არაა საქმე! — ვთქვი და თავი შევიფხანე.

— აბა რაშია, კაცო?! — აღელდა იგი.

— ადვილი რომ არის და მაგას გოგოც რომ გააკეთებს, იმაშია საქმე!

— მივახვედრე, როგორც იქნა.

ერთხანს უსიტყვოდ მიყურა, მერე გაიცინა და მხარზე დამარტყა ხე-
ლი: — მართალი ხარ, ხომ იცი შენ... აბა რა გიყო ახლა მე? ეროვნული
გზამკითხვა

— სხვა ადგილს თუ გამომიწავთ...

გადამიყვანეს ისევ დამამზადებელ საამქროში, მიმაყენეს ვეება, აწო-
წილ დაზგას და მითხრეს: — ამაზე იმუშავე. რომ დავინახე, შემეშინ-
და. დაზგა ავტომატური იყო, უახლესი კონსტრუქციისა, ახალთახალი. და-
ვაჭერდი შავ ლილას თითს და დატრიალდებოდა სქელი, ვერცხლივით
მოლაპლაპე ლილვი, მოკიდებული გემის საჭის მაგვარ სახელურს ზელს
და როგორც გსურდა ისე ამოძრავებდი ბურღს — ხან მაღლა ასწევდი, ხან
დაბლა დაუშვებდი.

ჩემი მასწავლებელი ახალგაზრდა ქალი იყო — სქელი, დაბალი, ფუ-
ნჩილა. ქერა იყო და კეთილი, გულში ჩამწვდომი გაღიმება იცოდა. პირ-
ველ ხანებში იგი ერთთავად შუბლშეკრული იყო. მისი შემხედვარე, კა-
ცი იფიქრებდა: ქვეყნის ჭირი მხოლოდ და მხოლოდ ამ ქალისათვის აუ-
კიდნიათ ზურგზე. იგი პირველ ხანებში არაფერზე მაკიდებინებდა ზელს,
მაიძულებდა უსაქმოდ, ბოძივით დარტყობილი ვმდგარიყავი მის გვერდით
და მეცქირა. იგი მუშაობდა და მიხსნიდა — ეს ასე უნდა გააკეთო და ეს
კიდევ ასეო. ვცდილობდი, ყველაფერი დამემახსოვრებინა, მაგრამ ვერ ვა-
ხერხებდი და ეს კიდევ უფრო მაბნევდა, მრცხვენოდა მისი, საკუთარი თა-
ვისაც. თვალს ვერ ვუსწორებდი, როცა ისე ვერ გავაკეთებდი, როგორც
მას სურდა.

— თუ კაცი ხარ, ნუ ინახები და ნუ გრცხვენია. — მეტყოდა იგი, —
რაც არ იცი, მკითხე, ვალდებული ვარ ავიხსნა.

აი, დადგა კიდევ ნანატრი — დამოუკიდებელი მუშაობის დღე, ახლა
გამოჩნდებოდა რაც ვიცოდი და რაც არა. ახლა უკვე ვეღარ ვიქნებოდი
ჩემი მასწავლებლის იმედით, თავად უნდა გამეჩიოა ტვინი. უკვე გავმა-
მქონდა მოცემული და არავინ მაპატიებდა, რომ არ შემესრულებინა.

ჩაერთე ძრავა და შევეუდექი მუშაობას. მსხვილი ფოლადის დისკო-
ებს ვბურღავდი. მას გემის ტრანსფორმატორებისათვის იყენებდნენ. რო-
გორც იქნა გავბურღე ხუთიოდე ცალი და უკვე აღარ გასჭრა ბურღმა —
დაიფორიალა, შეთრთოლდა და ჭრილში გაეჩხირა. მთელი დაზგა აცახცა-
ხდა, ასთამაშეყრილივით დაიხრიალა ძრავამ. შეშინებულმა გამოვრთე და-
ზგა და მაშინვე ჩემს მასწავლებელთან გავიქეცი: — იმ წყეულს რაღაც
საშინელება სჭირს და მიშველე-მეთქი.

მაშინვე მიატოვა სამუშაო და წამომყვა. მოვიდა, დახედა და თქვა:
— ბურღი გადამწვარაო. ბურღის გადაწვა თუ შეიძლებოდა ეს კი არ
ვიცოდი. მომახსენებინა ბურღი და საწყობში გამაქცია ახლის მოსატანად.
ბურღი არ მომცეს — ცვლის ოსტატის ხელწერილიო საჭირო. გავიქეცი
ისევე ოსტატის მოსაძებნად. ძლივს მივაგენი მექანიკურ საამქროში. მომ-

ცა ხელწერილი, მოვიტანე ბურღი, ამასობაში ბარე ოცი წუთი ზეგლიდან.

წელში მოხრილი, დაძაბული ვაჩერდები ყალიბს და ნელა ვაწვები სახელურს. ტრიალებს ლილვი, ბრუნავს ბურღი და ხმაურით, ხრამუნით იჭრება ფოლადი. დროდადრო კონსერვის ქანგიანი ქილით ვიღებ დაზგასთან მდგარი ვედროდან ტექნიკურ ზეთს და ვასხამ ყალიბში. ტრიალებს ბურღი. მეწამული ფერის ბურბუშელა ეხვევა ბურღის წვერზე, მიიწვეს მალა, გველივით იკლაცნება, სწყდება ბურღის წვერს და გადამუშავებული ზეთით გათხუპნულ ლაფეტზე ეცემა. ნელ-ნელა, ზანტად წვეთავს ლაფეტიდან ზეთი და წკაპუნ-წკაპუნით ეცემა მიწაზე. ფეხის ყოველ მონაცვლეობაზე ხრამუნებს, იმსხვრევა მყიფე, სველი ბურბუშელა. ხახუნით წარმოქმნილი სიმხურვალისაგან ზეთი დღღს და თეთრი, ბამბასავით თეთრი, საშინლად მყრალი და ცხელი ორთქლი მეგზნება სახეზე. მახველებს. თვალები საშინლად მეწვის. კიდევ კარგი, ხმაურია და ჩემი ხველა არავის ესმის. ო, ეს ხმაური! პირდაპირ ჭკუაზე შეშლის ადამიანს. როგორ დამალა და გამაწამა. რკინის ჟღრიალი, დაზგების ჭახა-ჭუხი, ღვედების მონოტონური, თავმომაბეზრებელი ხმაური ნერვებს მიშლის. სისხლი თავში მაწვება, ასე მგონია, ყურის აპკი მისკდება.

ხელის ჯურგით ვიწმენდ შუბლზე დაცვარულ ოფლს. პირის ოფლია ეს, სიმწრის ოფლი. ზეთში არეული ოფლი, ჩემი ლუქმაპურის მომპოვებელი ოფლი.

„შენი ნაოფლარი ლუქმა ტკბილია!“ — სად გამიგონია ეს ფრაზა? ძალიან მინდა გამახსენდეს და მახსენდება კიდევ. „ჰო, ეს ხომ შენ მითხარი დედა!“ მე ვიცი რასაც ნიშნავს ეს, ძალიან კარგად ვიცი! ახლა, ამ წუთში, შენ რომ იყო ჩემთან, ჩემს გვერდით, დადლილ ხარისხით წავიჩოქებდი ამ ზეთით დამბალ მიწაზე, ავიღებდი შენს ნაჯაფარ ხელებს, ვეამბორებოდი უწმინდესი, უნაზესი ამბორით და ხმამაღლა, ყველას რომ გავგონა, ხმამაღლა გეტყოდი: — ძნელი ყოფილა შენი ხელებით მოპოვებული ნაოფლარი ლუქმა, ძნელზე ძნელი და უტკბილესი... ასგზის, ათასგზის მადლობა ამ ჭეშმარიტებისა და ამ ტკბილი ლუქმისათვის შენ, ალაღ ლუქმასავით ტკბილო, დედავ!

...ვრთავ დაზგას, ვჯდები რკინის ყუთზე. კომბინეზონის ჯიბიდან ორი თითით ვაძვრენ სიგარეტს და ვუკიდებ. ზეთში გასვრილი თითები თხელ, სიფრიფანა ქალაღდს ალბობს და მყრალი, საზიზღარი გემო აქვს სიგარეტს. გული მერევა, ვაფურთხებ. მოკიდებული სიგარეტი ზეთის გუბეში ტყაპუნით ეცემა და შიშინით ჰჭრება. ისევ მინდა მოვწიო, ხელებს საგულდაგულოდ ვიწმენდ გათითხნილ კომბინეზონზე, ვიღებ მეორეს, ვუკიდებ, ვეწევი, ჩავტყერი ზეთით გაჟღენთილ მიწას და ვიხსენებ...

მახსენდება ის დღე, როცა ნაოფლარი ლუქმის სიტკბო შემახსენა

დედამ. ეს იყო წინათ, მაშინ, როცა ჯერ კიდევ მეცხრე კლასში ვსწავლობდი. გაკვეთილების მომზადებას დიდ დროს არ ვანდომებდი, როგორც ახლა, როგორცაა ისტორია, გეოგრაფია და მშობლიური ენა, სულ იოლად ვითვისებდი. ამ საგნებში ვეხმარებოდი კიდევ ერთს... ნათიას.

ნათია ერთი მოდასაყოლილი, მოქარაფშუტო გოგო იყო. მისი ოჯახის ხშირი სტუმარი ვიყავი და კარგად ვიცნობდი ოჯახს და მშობლებს. მამა-მისი, ისიდორე საწყობის გამგე იყო და, რა სათქმელია, შეძლებულადაც ცხოვრობდა. მისი ზეთოთახიანი ბინა ისე იყო გამოტენილი ავეჯით, რომ ნაბიჯის გადადგმა და სუნთქვა ჭირდა. ბინა პატრონის გემოვნების მიხედვით იყო მორთული, ესე იგი, უგემოვნოდ. მაგალითად, სასტუმრო ოთახში იდგა ძვირფასი საზღვარგარეთული როიალი, ტელევიზორი, წიგნებით გასოტენილი კარადები, გასაშლელი მრგვალი მაგიდა, რბილი სკამები, სავარძლები, დივანი... კედლებზე სურათები ეკიდა — ნახევრად მოდერნისტული, ნახევრად რეალისტური.

ნათიას სმენა არ გააჩნდა და მუსიკა მისთვის ნამდვილი ქრისტეს წამება იყო. მიუხედავად ამისა, ხან ერთი მუსიკის მასწავლებელთან დააპირწილებდნენ და ხან მეორესთან. იგი რომ როიალზე დაკვრას დაიწყებდა, სიმღერას წამოიწყებდა, ისიდორე ლოთივით დანელძეულ ხმას ააყოლებდა და მეუღლე ქეთევანი ბანს დააწევდა, მაგარი ნერვები უნდა, გქონოდა ადამიანს, ამ ყოვლისმომცველი ჯოჯოხეთისათვის გაგეძლო. კიდევ კარგი, დიდხანს არ გრძელდებოდა ეს. ასე, შუა სიმღერისას, ისიდორეს რაღაც უსაშველო გაეჩხირებოდა ყელში, საშინელი ხველა აუტყდებოდა და გადაფიჩინდებოდა, სულს რომ ძლივს მოიბრუნებდა, ხელს ჩაიქნევდა და იტყოდა: — რა ვქნა, კაცო, სიმღერა ჩემი საქმე არაა!

კიდევ კარგი, ამდენს რომ ხვდებოდა.

უცნაური კაცი იყო ისიდორე. დამინახავდა თუ არა, გამარჯობის თქმას არ დამაცლიდა, ისე მაჯახებდა შეკითხვას.

— პაპიროსის წევა ხომ არ დაგიწყია?

— არა, როგორ გეკადრებათ?! — გავიოცებდი მე.

— მასე უნდა, მასე! — მშვიდდებოდა იგი, — თამბაქო ისეთი დაწყველილი და ოხერი რამეა, მეტი რომ არ შეიძლება, კლავს კაცს, ათასნაირ ავადმყოფობას უჩენს, მაგან მომსპო და დამანელა ხარის ჯანის მქონე კაცი. რაღაა ახლა ჩემი ცხოვრება? არაფერი! ვზივარ აგერ და ველი ყოველდღე წერილს.

— რა წერილს ელი, ბიძია? — ვეკითხებოდი მე.

— ჰი-ჰიი! — ახითხითდებოდა იგი, დივანზე მწოლი გვერდს შეიცვლიდა და მიხსნიდა: — სიკვდილს ჩემო ბიძია, სიკვდილს!

მახსოვს, ერთხელ ისიდორემ მკითხა:

— ერთი მითხარი, თუ ღმერთი გწამს: — სკოლას რომ დაამთავრებ, რას აპირებ მერე?

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— რასა და... ქარხანაში ვიმუშავებ, თანაც ვისწავლი.

— ჰო-ჰოი! — აუტყდა მას ყრუ, დახშული სიცილი. მინერალური წყალი დაისხა, ყელი ჩაისველა და განაგრძო: — ამიზა იკლავ თავს შე კაცი? რა ხალხი ხართ ეს ახალგაზრდები, ერთ ჭკვიანურს ვერ გაიგონებს კაცი თქვენგან. აყოლიხართ ფეხის ხმას და ლოზუნგებს ყრით პირიდან, ლოზუნგებს! — რას არ მოიფიქრებთ თქვენ: ეს ქარხანაო, ეს მშენებლობაო, ეს კაშხალიო, ეს ყამირიო... გადაირევა კაცი თქვენი შემხედვარე, გადაირევა! მე, ჩემო ბიძია, არც სწავლით მომიკლავს თავი და არც მუშაობით, ექვსი კლასი ძლივს ჩავამთავრე, უნიჭო ხარო — სულ ამას ჩამჩინებდნენ სკოლაში. შემხედე ერთი: უნიჭო რომ ვიყო, მექნებოდა ასეთი ოჯახი? ვიცხოვრებდი ასე? მარტო ნიჭით შორს ვერ წავა კაცი, შნო, მარიფათი უნდა გქონდეს; გაქანება უნდა შეგეძლოს, ფულის გაკეთების აღლო უნდა გქონდეს. ეხ, ჩემო კარგო, იმდენ ნიჭიერს ვიცნობ, რომ... წიგნებს, შრომებს წერენ ი ხალხი, თავი ილუზიებით აქვს გამოტენილი და დაქექილი შარვლით დადიან. მეზობელი თუ არ შეაწუხა, ფული და რამე-რუმე თუ არ დაისესხა, ხუთ კაცს ვერ გაისტუმრებს ისე, ხუთ კაცს! ოცი წელია აგერ წიგნი არ ამიღია ხელში, რა უნდა მითხრან ახლანდელმა მწერლებმა ისეთი, რაც მე არ ვიცი? არაფერი!

წიგნებით სავსე კარადებისაგან გავაპარე მზერა და ვკითხე:

— ამდენი წიგნი რაღად გინდათ აბა?

— შენ გგონია მაგათი კითხვით მაქვს ტვინი გამოლაყებული? არ დაიჯერო! იყოს, ვინმე შეხედავს და გული მოუკვდება, იფიქრებს: რა განათლებული კაცი ყოფილა, ამდენი წიგნი წაუკითხავსო... ქარხანაში წახვალ, არა?

— აბა რა ექნა? — შეეწუხდი მე.

— შენ თუ აქამდე არ იცი, რა უნდა ქნა, მე ვერაფერს გისაშველებ და ავიხსნი. ისე, რას გეტყვი, იცი? ქარხანაში მუშაობას, ზეთსა და მაზუთში ამოქვარქნას, გირჩევენია სავაჭრო სასწავლებელი დაამთავრო და კაცი გამოხვიდე, კაცი! ჩემთან დაგაყენებ საწყობში, ხელს დავბანთ ერთმანეთს. მეც მასარგებლებ და შენც ისარგებლებ... ეეხ! — გააწოდიანა და დაუმატა: — რა მოწყენილობაა, კაცი, ვერაფერს ვერ გადავაცოლე გული... ნარდის თამაში იცი?

— ვიცი!

— ვითამაშოთ... ფული გაქვს?

— ფული?... ფული რათ მინდა?

— რას არ მოესწრება თურმე, კაცი! ფული რათ მინდაო — კითხულობს. უფულოდ, ჩემო ბიძია, ნაბიჯს ვერ გადადგამ, ნაბიჯს. ფული გაქვს?

ყველაფერი შენია! არ გაქვს — არაფერი არაა შენი! უფულო გეთამაშო?

შევწუხდი. ჯიბეები ამოვიტრიალე და დიდხანს ვითვლიდი, მაგრამ ჯიბეებში არაფერი აღმოვაჩინე. ზღაპრულად დაყრილ შავ ხურდას; სამოცდათხუთმეტი კაპიკი აღმოვაჩინე. გავუწოდე და ვუთხარი: — აი, ჩემი ფული!

დახედა ისიდორემ ფულს და დამცინა: — ხიდის თავში ხომ არ იყავი ბიძია დღეს?

ნათიამ ნარდი გამოიტანა, დავიწყეთ თამაში. მოვიგე. ისიდორემ შუბლი შეიკრა. იგი არ იყო წაგებას ჩვეული, ეწყინა. იმ დღეს საოცრად არ წყალობდა მას ბედი. ოცი ხელი ვითამაშეთ და ოცივე მოვიგე. საშინლად ჩაუშვავდა ხასიათი, კამოდის უკრიდან ფულის დასტა ამოიღო, რამდენიმე ცალი ათმანეთიანი ამოაძრო და მაგიდაზე დამიდო.

— აიღე, შენია!

— არა, არ მინდა! — ვიუარე მე.

— მოიგე და არ აიღებ? რას ამბობ შენ? — გაუკვირდა მას, — როცა გაძლევენ, უარი არა სთქვა! — ფული ძალად ჩამიკუტა ჯიბეში.

ავდექი და წამოვიდო. ქუჩაში რომ გავედი, მხოლოდ მაშინ ამოვისუნთქე შვიდად. მივყევბოდი ჩამავალი მზით განათებულ ქუჩას, ჯიბეში ფული მედო — ნარდში მოგებულ, არამი ფული.

● ● ●
მივედი სახლში. ჩემი და კაბას აუთოვებდა. დედა უკვე დაბრუნებულიყო სამუშაოდან და ახლა სამზარეულოშიაო, მითხრა მან, გავედი სამზარეულოში. კარის ჭრიალზე მოიხედა დედამ. ხელში დანა ეჭირა და ხახვსა ჭრიდა, თვალები აცრემლებოდა — კაცი იფიქრებდა, უტირიაო.

— სად ხარ ამდენ ხანს? — მკითხა და აცრემლებულ თვალებში მჭიდრი ამოისვა.

ვუთხარი, სადაც ვიყავი, დაღლილივით დავეცი მაგიდასთან მდგარ სკამზე, ჯიბიდან ფული ამოვიღე და ხელფასივით დავდევი მაგიდაზე, რომელზედაც ნიორისა და ხახვის ნაჭურჩალები ეყარა.

დედა დააცქერდა ფულს, შუბლი შეიკრა და მკაცრად მკითხა:

— ეს ფული... საიდან?

დაწვრილებით დავუთაკლე ყველაფერი.

— შენ გაბედე და ეს ფული სახლში შემოიტანე?! — იფეთქა მან.

— აბა, რა უნდა მექნა, ადამიანო? — ავუმაღლე ხმას მეც, — ძალად გამომატანა იმ კაცმა და არ წამომელო? გადამეყარა აბა? თანაც ეს ფული ხომ მე მეკუთვნის? მოვიგე!

უცნაური მზერა მომაპყრო დედამ. მიყურა, მიყურა. საყვედურით აღსავსე მზერა იყო ეს. მაგრამ ჩასჭიდა ხელი სკამის საზურგეს, გამოსწია, ზანტად ჩამოჯდა და დიდხანს სდუმდა შუბლშეკრული და, ერთ

ამოჩემებულ წერტილს თვალბმისტერებული. მერე დაკოჲრილ ხელეზზე დაიხედა და მითხრა:

— სანამ ჩემი ხელები მოძრაობენ შვილო, ჩემს ნაოფლარს ვერცხვად ლუკმას გაჰმევთ, მერე კი თქვენ იცით! გახსოვდეს, შვილო, თუ რა მთელი ოფლით არ არის მოწაგარი, ისეთი არც ფული შეგერგება და არც პური. რამდენი ბოროტი და ოხერია ქვეყანაზე! მაშისტოლა კაცმა ეს გასწავლა, ასე დაგარიგა? თავსლადი დავასხი მას. ან კი რა ჭკუა უნდა მოკითხო ქურდს. ბელლის თავგევით შემძვრალა საწყობში და იპარავს. ნაპარავი მიაქვს სახლში, არამად ნაშოვი ფულით არჩენს ოჯახს. თავი რომ მოსწონს, კიდევ, აქაოდა, შემხედეთ ერთი, როგორ ცეცხოვრობო. მოიცადოს ერთი, იმასაც დავინახავ როდემდე შერჩება.

— ამ ფულს რა ვუყოთ? — ვიკითხე მე.

— იდოს მაქ, მოვუვლი მაგას!

მესამე დღეს, სკოლაში რომ მივედი, ნათიამ ამრეზით მითხრა: — პატივისცემას ვერ აფასებენ ზოგიერთები. რა აუტანელი ქალი ყოფილა დედაშენი. მოგვივარდა სახლში და რაები არ აკადრა მამაჩემს. გადარია პირდაპირ კაცი, გადარია! დაუგდო ფული მაგიდაზე და უთხრა: — ეგ შენი არამად ნაშოვნი ფული შენ თავად მოიხმარეო.

იმ დღიდან, რა თქმა უნდა, აღარ გავკარებვიარ ისიდორეს, მაგრამ ბედმა ერთხელ კიდევ შემახვედრა მასთან. ეს იყო მაშინ, როცა საცხოვრებელი სახლის მშენებლობას ვამთავრებდით. შესვენება იყო, ვიჯექი ბრიკეტებზე და მაღიანად ვჭამდი თბილ თონის პურსა და ყველს.

— შენ აქ მუშაობ, ბიჭო? — მომესმა ამ დროს. მოვიხედე და ისიდორე არ შემრჩა ხელში? მისი დანახვა არ გამხარებია, მაგრამ რალს ვიჭამდი.

— რავა ხარ პატიოსანო კაცი? — მომიქცია ყბა, — ყლაპავ ამ ცემენტის მტვერს და ხარ არა? კაია ბიძია, მასე უნდა, მასე!

უსაშველო დაცინვა და ირონია გამოსჰვიოდა მის სიტყვებში. არაფერი მითქვამს. ზიზღისაგან დავიმანჭე და ჭამა განვაგრძე.

— შენი ოფლით გინდა ირჩინო თავი, არა? — განაგრძო მან, — შენი ნაოფლარი ჭამო... ჰი-ჰიი! რას არ გაიგონებს კაცის ყური! რამდენს ღებულობ მაინც? არ მითხრა ახლა: მყოფნისო და არ გადამრიო კაცი! შენ ეს მითხარი: აქ ცემენტს თუ იშოვის კაცი?

— საყიდლად?

— საყიდლად, აბა საყურებლად რად მინდა?

— ცემენტი აქ არ იყიდება.

— არ იყიდება, არა? რას გეტყვი, ჩემო ბიძია, იცი? შენისთანა პატიოსანი უფულოებისათვის არ იყიდება ცემენტი, თორემ ჩემთვის ყველგან იყიდება და იშოვება რაღაც.

სწორედ ამ დროს ბრიგადირიც მოვიდა. ისიდორემ გვერდზე გაიხშრა იგი და დიდხანს ეჩურჩულებოდა რაღაცას, მერე, ეტყობოდა შეთქმულები — ისიდორე კმაყოფილი წავიდა. როგორც შემდეგ გავიგე, ისიდორემ ქალაქგარეთ სახლის ასაგებად ესაჭიროებოდა ცემენტი. მისი სახლის გამო ჩვენ ორ დღეს უქმად ვიდექით — ცემენტი არ იყო!

— სად წავიდა იმდენი ცემენტი? — ვკითხე ბრიგადირს.

— რა შენი საქმეა, ლაწირაკო?! — გაბრაზდა იგი.

— ვიცი, სადაც წაიღეთ იმდენი ცემენტი.

— შენ ცოტა ჰკვიანად ილაპარაკე, თორემ...

— თორემ რა?..

— რა და ამოგაგლეჯ მაგ ენას და კინწისკვრით გისვრი აქედან.

არაფერი მითქვამს არც მაშინ, არც შემდეგ და ამის გამო ახლაც ვნანობ, ძალიან ვნანობ.

● ● ●
ავდექი, დაზგა ჩავრთე და შევვლდე ბურღვას. მინდოდა აღარ მეფიქრა არც ზეთზე, არც ცხელ ორთქლზე, არც ზეთით გაჟღენთილ მიწაზე, აღარც ბურბუშელათი სავსე ლაფეტზე, არც ხმაურზე და აღარაფერზე აღარ მეფიქრა საერთოდ. მემუშავა, მხოლოდ მემუშავა და როგორმე გამეძლო სამუშაოს დამთავრებამდე.

მოულოდნელად, საშინლად დაიღრჭიალა რაღაცამ, მერე ჩემს თვალწინ ჩაიქროლა და სადღაც, ვიღაცამ შეჰყვირა. აზრზე არ ვიყავი, რა მოხდა. გაოცებულმა მიმოვიხედე, მერე მზერა დაზგაზე შევაჩერე და გავფითრდი: ბურღი აღარსად იყო. შევბრუნდი და იქითკენ გავიხედე, საიდანაც ყვირილი მომესმა. დავინახე: საარჩილავი აპარატის გვერდით აყუდებულ დარაბაში უშუბივით გარჭობილი ბურღი და იქვე მდგარი გაფითრებული მრჩილავი, რომელიც დაბნეულად ახამხამებდა თვალებს. მერე იგი გონს მოეგო, ამოძრავდა და გავეშებულ კამეჩივით გამოსწია ჩემსკენ.

— რავე ბოზი ქალივით აცა-ბაცა გაგირბის მაგ თვალეზი, შე ოზრის შეილო?! — დამიღრიალა მან, — დაკვირვებით ვერ იმუშავებ? — მუშტი მოძრაობაში მოსულ დგუშვივით დამიტრიალა თვალწინ და რომ მეგონა აგია ბიჭო, ახლა კი მხეთქებს-მეთქი, მუშტი დაუშვა და მკითხა:

— ახალი ხარ?

— ახალი ვარ, — ვთქვი და გავწითლდი.

— ახალი თუ ხარ, გებატიება, თუ არა ღდინს გაგაცლიდი, ღდინს! — გაბრუნდა, დარაბიდან ბურღი გამოიღო, ლილეზე მიამაგრა, სახელდახელო გაკვეთილი ჩამიტარა და თავის საქმეს მიუბრუნდა.

რა თქმა უნდა, იმ დღეს ნორმა ვერ შევასრულე. მაინც კმაყოფილი ვიყავი — სულ რაღაც ორმოცი ცალი დამაქლდა... მაგრამ, როცა ვერც იმ კვირაში და ვერც მომდევნოში ვერ მივაღწიე მიჯნას, გაოცებული დავრჩი

და ჩემს ყოფილ მასწავლებელს ვკითხე: — ოდესმე თუ გქონია შემთხვევა, ამ წყნელ დაზგაზე გეგმა შეგესრულებინოს-მეთქი. მას გაეცინა: ისეთი დღე არ მახსოვს, არ შემესრულებინოსო, ჯერ ახალი ხატოქმედები მშვიდა.

ჩემი დაზგიდან რამდენიმე მეტრის მოშორებით მაკა მუშაობს. ქერა, ვულკეთილი, ლამაზი გოგოა. ყოველთვის მხიარულია, ვერცხლისწყალივით მოძრავი, დაუდგრომელი და შრომისმოყვარე. ხანდახან, როცა ძალიან დავიღლები, რამდენიმე წუთით გამოვრთავ დაზგას, ვისვენებ და შევცქერა მუშაობაში გართულ მაკას, როგორი ძალდაუტანებელი, მსუბუქია და მოზომილი მისი ყოველი მოძრაობა. ჰიდრავლიკური წნეხი, რომელზედაც იგი მუშაობს, ვეება და აწოწილია, ამ წნეხთან შედარებით მაკა ისეთი პატარა და უსუსური გეჩვენება, კაცს გაგეცინება პირდაპირ. მაკას ლურჯი ხალათი აცვია, წაუკრავს თავზე ნაცრისფერი ცახოცი და მუშაობს. დღის სინათლის ფუტლარებს ამზადებს მაკა. დაუდებს შტამპს ზეთში დასველებულ, საგანგებოდ გამოჭრილ თუნუქის ნაჭერს, დააჭერს დილაკს თითს და... დანარჩენს წნეხი აკეთებს: თანდათანობით, ოდნავი ზუზუნით იწევს დაბლა ვეება, მრგვალი ლილვი, რომლის ბოლოსაც ბრტყელი, მძიმე ფოლადის ოთხკუთხედი ბელტია დამონტაჟებული, ნელ-ნელა, საშინელი ძალით აწევს თუნუქის ნაჭერს, რომელიც თანდათანობით ჩადის ყალიბში და ფუტლარიც მზადა! საქმეში ჩაუხედავ კაცს ეს უზრალო რამედ მოეჩვენება, მაგრამ ასე როდია! ამ წნეხზე მუშაობა დიდ სიფრთხილეს, მახვილ თვალსა და გამოცდილებას მოითხოვს. მაკა შესანიშნავად ახერხებს ამას. დღიურ ნორმებს გადაჭარბებით ანაღდებს და გამოუმუშავებაც კარგი აქვს. იგი ხშირად მეხუმრება ხოლმე: რა ვაჟაკი ხარ, გოგომ გაჯობო.

ვატყობ, მაკაზე საუბარი გამიგრძელდა, მაგრამ, იგი ჩემი მეგობარია და მეგობრობაზე თუ არა სთქვი რამე, რა გამოვა? სამუშაოს გარდა დიდი საზოგადოებრივი დატვირთვა აქვს მაკას — ეს კომკავშირული პროექტორით, ეს დრამატული და სიმღერის წრეებით. ეს კედლის გაზეთით, და ვინ მოსთვლის. კედლის გაზეთის გამოშვების დრო რომ მოაწევს, სიხლი გვაქვს გამშრალი საამქროს აქტივისტებს. შემოგვიჩნდება კბილის მატლივით, დღეში ბარე ასჯერ შეგვახსენებს, საშველსა და სახიდეებელს არ მოგვცემს, სანამ წერილს არ გამოვეუცხოთ.

როგორც კი მაკას დავინახავ, ჩემი ქარხანაში მოსვლის პირველი დღე მახსენდება და მეცინება. — ჩუმაღ, ჩემთვის მეცინება. ახლა მეცინება თორემ...

ცვლის ოსტატმა საწყობში წამიყვანა, საწყობის გამგეს კომბინეზონი, ზათინკები, ბრეზენტის ხელთათმენები გამოართვა და მოგებული თასივით

ჩამბარა: წადი, შედი გასახდელში და გადაიცვიო. მოვხვიე ხელი ამ ავ-
ლადიდებს, ძვირფას რელიქვიასავით მივიხუტე გულზე და დემონი-
ზებული ჯარისკაცივით შევალაჯე საამქროში.

— ო, ემატოს ჩვენს რიგებს, ემატოს! — გადმომძახეს დასგებთან
მოფუსფუსე ბიჭებმა. მუშაობის დაწყებას რაღაც წუთები აკლდა და ისი-
ნი დაზგებს ამზადებდნენ, მასალას იმარაგებდნენ. ერთ-ერთმა მათგანმა
მასწავლა — გასახდელი საამქროს ბოლოშიაო და მეც იქითკენ გავემარ-
თე.

შევადე თუ არა გასახდელის კარი, ვილაცის ცივმა შეკივლებამ ერთ
ადგილზე მიმაღურსმნა:

— აქ რა გინდა შე უსინდისო, შენა!

„ეს რა ამბავია კაცო, ა?“ — გავიფიქრე და თვალები ავახამხამე. ჩემს
დღეშმანს მე რომ დავინახე: შემოდგომაზე, ნაპურალში გასუქებულ მწყე-
რივით გათქვირული გოგო პერანგისამარა იდგა შუა ოთახში და შეცბუ-
ნებულს ჩითის კაბა ეჭირა ხელში. მე ვიდექი, შტერივით ვახამხამებდი
თვალებს და ვერ მომეხერხებინა — დამდუღრულივით გამოვვარდინილი-
ყავი უკან.

— ბოდიში რა... გასახდელი შემეშალა... — ამოვილულულე და
გამოვბრუნდი. კარი რომ მოვხურე, ოთახიდან ისეთი კისკისი მომესმა,
ცივმა ოფლმა დამასხა. რას იზამ, ალბათ ძალზე სასაცილო ვჩანდი მის
თვალში. ამ ინციდენტიდან მთელი თვის განმავლობაში იმ გოგოს დანა-
ხვანზე (ის გოგო მაკა იყო) ელეთ-მელეთი მომდიოდა, სულ იმისი მეშინო-
და: ვაი თუ ამ ენაქარტალამ ყველაფერი მოუყვეს გოგოებს და შემარც-
ხინოს-მეთქი. მსგავსი არაფერი მომხდარა. მხოლოდ ერთხელ მკითხა მა-
კამ: ერთი მითხარი, მაშინ რომ მიყურებდი, რას ფიქრობდიო. არაფერს-
მეთქი, უუთხარი. იმდენი გაგისკდა მაგი თავიო, გაიცინა და დაუმატა: —
შენ კარგი ბიჭი ხარ და ის რომ არ მიყვარდეს, ალბათ შენ შემიყვარდე-
ბოდიო. „იგი“ მართლაც რომ კარგი ბიჭი და კარგი მეგობარია ჩემი.

მას მე სკოლის მერხიდან ვიცნობდი. ისე ვიყავით შეჩვე-
ულები ერთმანეთს, მეტი რომ არ შეიძლება. მას მამა არ ჰყავდა. მამამისი
არც მომკვდარა და არც არაფერი. უბრალოდ, მასთან არ ცხოვრობდა,
მიატოვა ოჯახი და ახალი ბუდე გაიჩინა. რაც დრო გადიოდა, ზურია უფ-
რო და უფრო მეტს სწუხდა, ფიქრობდა მამაზე. მამამისს რომ იმდენი
ეფიქრა შვილზე, დარწმუნებული ვარ არასოდეს მიატოვებდა ოჯახს.

ერთხელ (ჩვენ მაშინ მერვე კლასში ვსწავლობდით) მე და ზურია
შემთხვევით შევხვდით მის მამასა და ნახევარძმას, რომლებიც ნელი ნა-
ბიჯით, ხელიხელჩაკიდებულები მიუყვებოდნენ ტროტუარს.

— იგი მამაა ჩემი! — თქვა ზურიამ ტუჩების კენჭით და თვალებად
იქცა. ვიდექით და გავცქეროდით. მერე ის იყო, ამ თვალთვალში ლამის

გაგველა ორივე ვილაც ვეება კაცმა, რომელიც კი არ მოდიოდა, მოაბო-
ტებდა. მას შემდეგ აგერ რვა წელი გავიდა და მაინც გარკვევით შემოინა-
ხა ჩემმა მეხსიერებამ ის სცენა. ის ვეება კაცი ალბათ ისევ სივლის და
ჩაივლის იმ ტროტუარზე, ალბათ ისევ მიეჩქარება სადღაც, ^{სადაღაც} ~~სადაღაც~~ ^{სადაღაც} ~~სადაღაც~~ ^{სადაღაც}
ვილაცას და ოდნავადაც არ აინტერესებს ვინ ვის უცქერის და ელის —
დედასა თუ მამას, დასა თუ ძმას, სატრფოსა თუ მეგობარს. ო, როგორ მე-
ჯავრება ის ადამიანები, რომლებიც მხოლოდ საკუთარ თავზე ფიქრობენ.

● ● ●
ყოველთვის, როგორც კი მამაზე ვფიქრობ, მახსენდება ფანჯრებზე
მძიმე ფარდებჩამოფარებული, სანახევროდ ბნელი, წამლების სუნით, მა-
მის კვნესით და ბებერი კედლის საათის მონოტონური წიკწიკით გაყვნი-
თილი ოთახი.

დაუნდობელი სენი თანდათანობით ხრავდა, სპობდა და ფიტავდა
მას. ფეხაკრეფით, ნელ-ნელა, უჩუმრად ახლოვდებოდა სიკვდილი, რომე-
ლიც მისთვის ახლა ერთადერთი შვება იყო. ექვს თვეს ეწვალა და ბო-
ლოს, ერთ დილას, როცა ის-ის იყო მზე ამოდიოდა — მიიცვალა. მამა
მეზღვაური იყო და ალბათ ძალიან უჭირდა ლოგინში სიკვდილი.

იმ მძიმე დღეებში ზურია არ მომცილებია, სულ გვერდით მედგა,
მამხნევებდა, მანუგეშებდა. ზურიას ცრემლით სავსე თვალები და ჩემი
სახედანაოჭებული, თმაგაჟალარავებული დედა, რომელიც დარდისაგან
ძალიან ადრე დაბერდა, არასოდეს წარიშლება ჩემი მეხსიერებიდან.

დედა ხის დამამუშავებელ კომბინატში მუშაობს. იქ, საფენერო საამ-
ქროში დიდი ხმაურია და დგას მოხარშული ხის, ნახერხისა და აღუღებუ-
ლი წებოს სუნი. ადრე დილით რომ გავა სახლიდან, საღამოს ბრუნდება
შინ — დადლილი, დაქანცული. მისი ალალი, გამრჩე ხელების შემყურეს
ყველა ალალი, გამრჩე ქალის ხელები მიყვარს.

ჩვენ სამნი ვართ — მე, დედა და ჩემი და. ოროთახიანი ბინა გვიჭი-
რავს ქალაქის განაპირას, ორსართულიან სახლში. ჩვენი ოთახის ფანჯრი-
დან ხელისგულივით მოჩანს ზღვა, პორტი, გემები და შორეული, მწვანით
შემოსილი, ამაყი მთების ბუნდოვანი კონტურები.

როცა ზღვასა და გემებს ვუყურებ, ყოველთვის ვღელავ, რადგანაც
ისინი მამას მაგონებენ, ხშირად ვხედავ გემს, რომელზედაც მამა შტურ-
მანად მუშაობდა... შემოვა გემი პორტში, ერთ-ორ დღეს დაჰყოფს, აიღებს
საწვავს და მერე თვეობით იკარგება. მის დაბრუნებას ისე მოუთმენლად
მოველი, თითქოსდა მამა ბრუნდებოდეს შორეულ ნაოსნობიდან... ო, ჩე-
მო საყვარელო ბებერიო ხომალდო, ბედნიერი ნაოსნობა.

● ● ●
ზურიამ და მაკამ აქ გაიცნეს ერთმანეთი. კარგახანს მუშაობდნენ ერ-
თად. მე აქ ზურია არ დამხვედრია, მაშინ იგი მანქანათსამენებელ ქარხა-

ნაში იყო გადასული... ჩვენი ქარხნიდან მისი წასვლის მიზეზი მაკამა ვერ
ხსნა ერთ დღეს.

ერთხელ, თურმე, საამქროში წინა დღით შემოტანილი ფერადი ზურია
თონის ფურცლები დაიკარგა. ცვლის ოსტატმა რატომღაც ხელი ზურიას
დაადო — ეს მოიპარავედაო.

— ის დღე არასოდეს დამავიწყდება, — განაგრძობს მაკა, — დღის
თორმეტი საათი იყო, როცა საამქროში ორი მილიციელი შემოვიდა, მათ
ზურია იკითხეს... მივხვდით, რისთვისაც იყვნენ მოსული, მაგრამ არც ერ-
თმა ჩვენგანმა თავი არ გამოიღო და მის დასაცავად კრინტი არ დასძრა.
დავინახე, როგორ გამოერთო მან დაზვა და როგორ იდგა კარგახანს გახე-
ვებულებით. მერე, ფოლადის ოთხკუთხედი ფირფიტა, რომელიც ხელში
ეჭირა და უაზროდ დასცქეროდა, მიწაზე დაანარცხა და სახეზე აიფარა
გამურული ხელისგულები.

ერთი კვირის შემდეგ ყველაფერი გაირკვა, ნამდვილი ქურდი დააკა-
ვეს — იგი ის ცვლის ოსტატი აღმოჩნდა, რომელმაც ზურიას დაადო ხე-
ლი. ზურია გაათავისუფლეს, მაგრამ ქარხანაში აღარ მოსულა, იგი მა-
რთალი იყო და არ აპატიო კოლექტივს გულგრილობა...

...შესვენებაა. ვზივართ მე და მაკა საამქროს წინ და ვსაუბრობთ. უფ-
რო სწორედ, იგი ლაპარაკობს, მე ვუსმენ და დროგამოშვებით ვუქნევ
თავს თანხმობის ნიშნად. მაკა მენდობა და ყველა საიდუმლოს მიმხელს,
მიყვება მაკა თავისთავზე, ზურიაზე, იმ მომავალ პატარა ბუდეზე, რომე-
ლიც მათ უნდა ააშენონ.

— მალე ბინას მივიღებთ და ხელსაც მოვაწერთ. იცი, როგორ მოვრ-
თავ ბინას? უბრალოდ, სადად, გემოვნებით. დავპატიჟებ ყველა მეგობარ-
სა და ახლობელს და როგორც შემეძლება ისე გავუმასპინძლები, —
ალალი გულით! ხომ კარგი იქნება, ძამა?

— გადასარევი! — ვეუბნები ნახევრად ხუმრობით, ნახევრად სერიო-
ზულად და მიხარია, ძალიან მიხარია, რომ ზურიასა და მას ერთმანეთი
უყვართ.

მერე ორივენი ვდუმვართ კარგახანს. სიგარეტს ვახრჩოლებ, მაკა
კი იღუმალი ღიმილით სახეგაციისკოვნიებული მისჩერებია ერთ ამოჩემე-
ბულ წერტილს და ფიქრობს... მე ხელს არ შევუშლი, ხმას არ ამოვიღებ,
დაე იფიქროს მაკამ — იფიქროს ზურიაზე, ახალ ოჯახზე, მომავალ ბედ-
ნიერებაზე... მე კი? მე რაზე უნდა ვიფიქრო მაინც? აღარ ვიცი! არა, ფიქ-
რი აღარ შემიძლია ახლა, ახლა მხოლოდ უნდა გავიხსენო, გახსენება კი
შემიძლია? მგონი...

იმ დღეს, გაწამაწია მუშაობაში რომ ვიყავი, სერიოჟა დამადგა თავზე.
ჰორფლიანი, პარამუტივით ყურებგაფართხნილი ბიჭია სერიოჟა, სამღებ-

რო საამქროში მუშაობს და სხვადასხვაგვარი საღებავებით ზებრასავით აჭრელებული კომბინეზონი აცვია.

— რაო, ძველო მეომარო, იხტიოზავრი ხომ არ დაგედევნა? —
თხე მე.

ეტყობოდა, გადაშენებულ ცხოველებზე წარმოდგენაც არ ჰქონდა — იხტიოზავრი რა ოხრობააო, მკითხა. რომ ვუთხარი — უზარმაზარი ხელი-კია-მეთქი, გაიცინა: მაგი მაკლია, ხელიკებს გამოვექცეო.

— რაზე შეწუხებულხარ? — შევასხენე მე.

— გეძებ, კაცო!

— რაო, ასე მოგენატრე?

— მე რატომ უნდა მომნატრებოდი... სხვას მოენატრე, სხვას!

— თუ კაცი ხარ, ქარაგმებს მოეშვი და კაცურად მითხარი: ვის მო-
ვენატრე?

პაჭუა, აქერცლილ ცხვირზე წკიპურტი გაიკრა, თვალები მოჭუტა და ჩაიღიმა: — შენს განძს!

ვერაფერი გავიგე.

— მოდი ერთი აქ, მომიშვირე მაგ აქლემის შუბლი და სიცხეს გა-
გიზომავე.

— გოგომ მოგიკითხა! — ამოშაქრა როგორც იქნა და სიგარეტი მო-
მთხოვა. მივაწოდე. ნათემნივით გააბოლა და განაგრძო: — მოვიდა და
გიკითხა... ისეთი გოგოა, ისეთი, რომ... სად ნახე ისეთი ანგელოზი?

— „ვინ უნდა იყოს? — გავიფიქრე მე, — ნამდვილად მატყუილებს,
ეს გაოხრებული!“

— მიდი, ქარხნის შემოსასვლელთან გელოდება!

— ვინ, ბიჭო?

— რას გელაპარაკები მთელი საათი? ვინა და ის გოგო!

— კარგი, მე წავალ, მაგრამ თუ მომატყუე, შენს ბლავილს მთელი ქა-
რხანა გაიგონებს, იცოდე!

პათეტურად დაირტყა გულზე ხელი, თავზე ჩამოფხატული, გაზინ-
თული კეპკა მოიძრო; მიწაზე დაახეთქა და მხურვალედ წარმოსთქვა: —
თუ გატყუებდე, ასე დამექცეს ცა!

— საკმარისია, მე მივდივარ!

დაზგა გამოვრთე და ზეთში დასვრილი ხელებიც კი არ დამიბანია, ისე წავედი ლილინ-ლილინით. მივუახლოვდი ჭიშკარს და მაშინვე შევწყვი-
ტე ლილინი. შევკრთი კიდეც: ჩემდა გასაკვირად ლილი დავინახე, იგი ნაძ-
ვის ძირას იდგა და მელოდა. მისგან რამდენიმე მეტრის მოშორებით ვილა-
ცე მაღალი ბიჭი იდგა, რომელსაც ფეხსაცმლით დაწყებული, პერანგით გათა-
ვებული ყველაფერი თეთრი ეცვა. ჰალსტუხი რომ ჰალსტუხია, ისიც თე-
თრი ფერისა ეკეთა.

ნათლად ასრულებდნენ, ემხრობოდიხე ლენინს. მესამე დელეგატმა დ. თოფურიძემ გვიღალატა და მეუშევიზძს მიემხრო“. (გაზ. „კომუნისტი“, № 174, 1933 წ. 30 ივლისი).

ყრილობის შემადგენლობისა და იქ გაჩაღებული პრინციპული ბრძოლის შესახებ საინტერესო ცნობებს გვაწვდიან ძველი ბოლშევიკები, ყრილობის მონაწილენი დ. ლიადოვი (მანდელშტაში) და ემ. იაროსლავსკი.

მ. ლიადოვი თავის მოგონებაში წერდა:

„ვინ ილაშქრებდნენ ვლადიმერ ილიჩის წინააღმდეგ? ესენი იყვნენ აშკარა ოპორტუნისტები — ბუნდელეები, რაბოჩედელოელები, რომელნიც არცერთ საკითხში არ ეთანხმებოდნენ ლენინს და ძველი „ისკრის“ დებულებებს. მათ მიუყვებოდა „ისკრის“, „იუჟნი რაბოჩის“ ყველა ლიტერატორი და ყველა ის, ვინც სრულიად არ ყოფილა დაკავშირებული მასებთან და საჭიროდ სცნობდა ზემოდან გაეწია ხელმძღვანელობა მასობრივი მოძრაობისათვის. ყველა ისინი აღმოჩნდნენ მენშევიკების ბანაკში“ (გაზ. „კომუნისტი“, № 169, 1933, 24 ივლისი).

„როდესაც მეორე ყრილობაზე შევიკრიბენით, — იგონებდა ემ. იაროსლავსკი, — ჩვენ ცოტანი ჯიყავით. ლენინელები, მტკიცე ისკრელები მაშინ ითვლებოდა არა უმეტეს 800 კაცისა. ამ ადამიანებმა ამოცანად დაისახეს თვითმპყრობელობის დანგრევა. ამ გრანდიო-

ზული ამოცანისთვის ხელოსანები კიდება შეეძლო მხოლოდ ისეთ ადამიანებს, რომლებიც ემხრონენ ვენ თავიანთი სიცოცხლე მთლიანად მოეხმარებიათ მუშათა კლასის საქმისათვის“ (გაზ. „კომუნისტი“ № 174, 1933 წ. 30 ივლისი).

ყრილობის უმნიშვნელოვანესი საქმე იყო პარტიის პროგრამისა და წესდების მიღება. მთავარი საკითხი, რომელმაც პროგრამის პროექტის განხილვის დროს ყრილობის ოპორტუნისტული ნაწილის წინააღმდეგობა გამოიწვია, — იყო პროლეტარიატის დიქტატურის საკითხი. ოპორტუნისტები არ ეთანხმებოდნენ ყრილობის რევოლუციურ ნაწილს მთელ რიგ სხვა პროგრამულ საკითხებშიც. მაგრამ მათ გადაწყვიტეს ბრძოლა გაემართათ, უმთავრესად, პროლეტარიატის დიქტატურის საკითხზე. ისინი მიუთითებდნენ იმაზე, რომ მთელ რიგ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიებს საზღვარგარეთ თავიანთ პროგრამაში არა აქვთ პუნქტი პროლეტარიატის დიქტატურის შესახებ, ამიტომ არც რსდმპ პროგრამაშია საჭირო მისი შეტანა. ოპორტუნისტები ილაშქრებდნენ აგრეთვე პარტიის პროგრამაში იმ მოთხოვნების შეტანის წინააღმდეგ, რომლებიც გლეხთა საკითხს ეხებოდა. ბუნდელეები და პოლონელი სოციალ-დემოკრატები წინააღმდეგი იყვნენ ერთა თვითგამორკვევის უფლებისა. ვ. ი. ლენინმა და ლენინელებმა ყველა ამ გამოლაშქრებას გამანადგურებელი პასუხი გა-

სცეს. ყრილობამ მიიღო „ისკრის“ მეორე წამოყენებული პროგრამა. ეს იყო მუშათა კლასის პარტიის რევოლუციური პროგრამა, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგებოდა — პროგრამა მაქსიმუმიზმისა და პროგრამა მინიმუმიზმისა. პირველში ლაპარაკი იყო პარტიის მთავარ ამოცანაზე — სოციალისტურ რევოლუციაზე, პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარებაზე; პროგრამა მინიმუმი კი ითვალისწინებდა უახლოეს ამოცანებს: მეფის თვითმპყრობელობის დამხობას, დემოკრატიული რესპუბლიკის დამყარებას, მსაბიდან სამუშაო დღის შემოღებას, სატონყმობის ყველა ნაშთის მოსპობას, გლეხებისათვის მიწის დაბრუნებას, შემამუღეთა მთელი მიწების კონფისკაციას.

II ყრილობაზე მიღებული პროგრამა ბოლშევიკური პარტიის პირველი რევოლუციური პროგრამა იყო.

პროგრამის მიღების შემდეგ II ყრილობა გადავიდა პარტიის წესდების პროექტის განხილვაზე. მაგრამ თუ პროგრამის მიღებამ შედარებით უმტკივნეულოდ ჩაიარა, სამაგიეროდ პარტიის წესდების მიღების საკითხმა გამაჟღერებული დავა გამოიწვია. განსაკუთრებით მკვეთრი უთანხმოება გაჩაღდა წესდების პირველი პარაგრაფის ფორმულირების გამო: ვინ შეიძლებოდა მიღებულიყო პარტიის წევრად, როგორი უნდა ყო-

ფილიყო პარტიის შემადგენლობა, რა უნდა იყოს პარტია ორგანიზებული მხრივ — ორგანიზებული მთელი, თუ ჩამოუყალიბებული კუსტარული. ყრილობაზე პროგრამის მიღება ნიშნავდა პარტიის იდეური გაერთიანებისათვის საფუძვლების შექმნას, ხოლო წესდების მიღება ბოლოს მოუღებდა კუსტარულობას, წრეობანობას, ორგანიზაციულ დაქსაქსულობას და პარტიაში მტკიცე დისციპლინის უქონლობას.

პარტიის წესდების პირველ პარაგრაფთან დაკავშირებით ერთმანეთს დაუპირისპირდა ლენინისა და მარტოვის ფორმულირება. ლენინის ფორმულირება ასეთია: პარტიის წევრად ითვლება ის, ვინც იღებს მის პროგრამას და ეხმარება მას როგორც მატერიალურად, ისე პირადი მონაწილეობით ერთ-ერთ პარტიულ ორგანიზაციაში.

მარტოვის ფორმულირება გულისხმობდა: პარტიის წევრად ელიარებიან ყველა, ვინც მიიღებდა მის პროგრამას, დაეხმარებოდა მატერიალურად, მაგრამ სავალდებულოდ არ სთვლიდა მის ერთ-ერთ ორგანიზაციაში მონაწილეობას.

ლენინის ფორმულირება ეყრდნობოდა იმ ჰეშმარიტებას, რომ პარტია ორგანიზებული რაზმია, რომლის წევრებიც თვითონ კი არ ჩაირიცხავენ თავის თავს პარტიაში, არამედ მიიღებიან მისი ერთ-

წელიწადზე მეტი იყო, რაც მე და ლილი აღარ ვხვდებოდით ერთმანეთს. დღეიდან ჩემს ლანდს ველარ იხილავო, — მითხრა ერთ ღამეს ლაცაზე გაბრაზებულმა. თუ ველარ ვიხილავ არც მაგისტრის თაფს-მეთქი, ვუთხარი მე. აბა ხეწნას ხომ არ დავუწყებდი: გინდა თუ არა აუცილებლად შენი ლანდი მახილვინე-მეთქი! ეს იყო და ეს, მას შემდეგ იგი არსად შემხვედრია. რას ვერჩი — სიტყვას ასრულებდა... კაცმა რომ თქვას, აღარც მე ვიკლავდი მაინცდამაინც მასზე თავს. ვიცოდი, ჩვენ უკვე აღარ ვეკუთვნოდით ერთმანეთს, მას ჩემი აღარ სჯეროდა, მე კიდეც იმისა და იყო ყოველ პაემანზე ერთი შეხლა-შემოხლა და ნერვების წეწა. ჩვენი ყოველი წაკინკლავების უპირველესი მიზეზი დედამისი იყო — ქალბატონი მარიამი. იმ ქალს რომ გავიხსენებ, ტანში მზარავს...

იგი ჩემი მასწავლებელი იყო. ფიზიკასა და ალგებრას მასწავლიდა და ალგებრასავით აუტანელი ხასიათი ჰქონდა. რატომღაც ვერ მიტანდა, თავიდანვე ათვალწუნებული ვყავდი. ალბათ იმიტომ, რომ მისი საგანი მე-ზინღებოდა და არც თავად იგი მეხატებოდა გულზე.

გამოსაშვებ საღამოზე ავდექი და ვუთხარი: საშუალო სკოლის დამთავრება ყველაზე უფრო იმიტომ მიხარია, რომ ამიერიდან თქვენ აღარ დაგინახავთ-მეთქი.

მან ბოროტი მზერა მომაპყრო, გაფითრდა და აღარაფერი უთქვამს. ეს იყო მხოლოდ — მაგრად, მაგრად მოიკვნიათ თხელი, უფერული ტუჩები. იმ გაფითრების სამაგიერო მან მხოლოდ მოგვიანებით გადამიხადა. მაშინ მე სულ რაღაც ოთხი თვის დაწყებული თუ მექნებოდა მუშაობა ქარხანაში... ერთ დღეს იგი მოსწავლეთა თანხლებით გამოცხადდა ქარხანაში... როცა ბავშვები ჩემს დაზგას შემოესივნენ, მან ჩემზე ანიშნა მათ და ხმამაღლა, ყველას გასაგონად თქვა:

— აი, ბავშვებო, თუ არ ისწავლით, ასეთი ბედი გელით, ასე ამოისვრებით ზეთსა და მახუთში!

თავი ავიღე და მივატყერდი. ბოლმა ყელში მომაწვა, ლამის დამახრჩო ბოლმამ. ვიდექი, ერთიანად კვანკალებდი და ვუტყერდი. ჩვენი თვალები ერთმანეთს შეხვდნენ და მან ჩემს მზერას ველარ გაუძლო, თავი დახარა.

— სირცხვილია! — დავიყვირე მოგუდული ხმით, — სირცხვილია! აფსუს, რომ თქვენ პედაგოგი ხართ!

ჩემს სიცოცხლეში პირველად ვნახე იგი ასეთი დაბნეული. სადღა იყო მისი სიამაყე. იგი განადგურებული იყო. შემხედა, ტუჩები ააცმაცუნა, ალბათ რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ არაფერი უთქვამს, გაბრუნდა და წავიდა.

ვერიდებოდი დოღოსა, შემომხვდა სოფლის ბოლოსათ, სწორედ ისე იყო საქმე. ერთხელ, როცა დაბადების დღეზე ვეწვიე ლილის და კარის

შეღებისთანავე ჩემს ყოფილ მასწავლებელს მოვკარი თვალი, და როცა
ლილიმ მითხრა: ეს ჩემი დედააო, გაკვირვებისაგან ლამის წავიქცეო.
ერთხელ, როცა პაემანზე მორიგი წაკინკლავება მოგვიხდებოდა,
ვერ მოითმინა და წამომძახა: — შენ დედაჩემიც ვერ გიტანს. ასე თქვა:
საძაგელი, აუტანელი სუბიექტიაო.

— არც მე მეხატება დედაშენი გულზე! — ვუთხარი მე, — გულ-
ღრძო, ბოროტი ტარტაროზია და მეტი არაფერი! ჩამოშორდიო, ასე გი-
თხრა, არა?

— დიახ, ასე მითხრა!

— მერე?

— რა, მერე?

— შენ რაღას უყურობ?

— მართალია დედაჩემი, შენ აუტანელი ხასიათი გაქვს და დღეიდან
ჩემს ლანდს ვეღარ იხილავ!

ახლა კი, ერთი წლის შემდეგ, იგი მოვიდა, მიცდის და ახლავს ეს გა-
დაპრანჭული სუბიექტი. კარგი საქმეა ჩემმა მზემ, კარგი!

— გამარჯობა! — ამბობს და ხელს მიწვდის ჩამოსართმევად. ერთხანს
ვყოყმანობ. შეფარვით დავცქერი ზევიდან მის თითებს. ო, მას არაჩვეუ-
ლებრივად ლამაზი თითები აქვს. უხალისოდ ვართმევ ხელს და მის თეთრ,
ქათქათა თითებზე ზეთს და შავ ლაქებს ვტოვებ. იგი ამრეზით დასცქე-
რის გაჭუჭყიანებულ თითებს, მერე ხელჩანთიდან ცხვირსახოცს იღებს და
დიღხანს, საგულდაგულოდ იწმენდს. ვდგავარ, ვუცქერი და სარკასტულად
ვიღიმები. იგი ხვდება ჩემს ლიმილს, მაგრამ არ იმჩნევს. ჩვენ უკვე აღა-
რაფერი გვაქვს სათქმელი. მაშ რატომ მოვიდა იგი? ფერშეცვლილ ცხვირ-
სახოცს ჩანთაში ინახავს და იწყებს:

— მოვედი...

— ვიცი.

— იცი, რისთვის მოვედი?

— მაპატიე, მაგრამ მაგი კი აღარ ვიცი უკვე! — სიგარეტს ვუკიდებ
და ვცდილობ როგორმე შევაჩერო თითების კანკალი. არ მინდა მან შე-
ნიშნოს ეს. არ მინდა იცოდეს, რომ ვლეღავ. და მაინც, კაცმა რომ თქვას,
რატომ ვლეღავ? არა, შენი ვერაფერი გამიგია, გულო!

— მე ვთხოვდები! ჰოდა.. — იწყებს იგი.

ახლა ერთი მაღიანი გაცილება მთელ რამედა ღირს. მინდა ხმამაღლა,
გულიანად გავიცირო, რომ ამ სიცილით დავსცინო მასაც, ჩემს თავსაც,
ყველა ქარაფშუტას, მაგრამ რომ აღარ შემიძლია გაცილება ახლა?!

— მაგაზე უკეთესს შენ ვერაფერს იზამ, — ვეუბნები მე, — ძალიან
მიხარია.

იგი ნამდვილად არ მოელოდა ამას. მიხვდა: რაღაც შეეშალა, სადღ•ც

წაგო. სისხლისფერი ტუჩები გამწარებით მოიკვნითა და მომამტეოდა...
ო. რა მზერა იყო ეს, რა ბოროტი, რა მომნუსხველი, რა დიდებული მაგ-
რან ის კი ვერ გავიგე, — ლილი მიცქეროდა თუ ქალბატონი მაგნიტოვს
მიცქეროდა და მიცქეროდა, ყოვლისმომცველი იყო მისი დიდებული,
ცივი სილამაზე...

„გაუძელი! შენ ახლა გჭირდება გამაგრება, გულო! — გავიფიქრე —
მაგან არაფერი არ უნდა შეგამჩნიოს და მაშინ გაიმარჯვებ, აუცილებლად.
გაიმარჯვებ მაშინ!“.

— ისაა შენი საქმრო? — ვეკითხები წყნარად.

— ჰო. — თავს მიქნევს იგი.

— შენც გიშოვია, რალა.

— კარგი ბიჭია! შენთვის მინდოდა გამეცნო და მოვიყვანე.

— რაში გჭირდება მე მისი გაცნობა?

— ჰო, მართლაც... რაში გჭირდება! — ამბობს დაბნეული და ტუ-
ჩები უთრთის... ვიცი, ტირილი უნდა ახლა, მაგრამ იგი არ იტირებს, არა-
ფრით არ იტირებს, მე ვიცი მისი ხასიათი.

— სად მუშაობს? — ვეკითხები ისევ.

— არსად... მშობლები შეძლებულად ცხოვრობენ და რატომ იმუ-
შავენს!

— გასაგებია! — ვამბობ ორაზროვნად და საჩვენებელი თითით ვის
რესაც შუბლს. ახლა მინდა ისეთი რაღაც ვკითხო, რომ სულ მოვუთავო
ხელი, არ შემძლია ეს ვიზიტი ვაპატიო მას, რადგანაც ვიცი, რატომ მო-
ვიდა. ჰოდა, ვფიქრობ ახლა რა ვკითხო.

— ფრიად პატივცემული დედაშენი როგორ არის? ხომ არის ჯანმრ-
თელად? დიდის მოწიწებით, ხელზე ამბორით მომიკითხე, იცოდე! — ვამ-
ბობ და ვიცი ხმამაღლა, მინდა სიცილით მაინც მივბაძო დედამისს.

— ო, რა საძაგელი ბიჭი ხარ! — ამბობს იგი და სახე ულურჯდება. —
რა ბოროტი ხარ, რა ბოროტი!

— ეს შენთვის სულერთია! — ვეუბნები მოგონილი არხეინობით და
ხელს ეუწვდი, — მაპატიე, მაგრამ უნდა წავიდე, ამდენი კი არ მცალია!

იგი ჩემს გაწვდილ ხელს დასცქერის და არაფერს ამბობს.

— ჩამომართვი ხელი! — ვეუბნები მე, — ჩამომართვი და ნუ გეწ-
ყინება.

იგი დგას და თვალებზე ცრემლი მოსდგომია. მე მივდივარ, რადგანაც
არ მინდა შემეცოდოს იგი. მივდივარ თავდახრილი და უკან არ ვიხედები.
მინდა კი მოვიხედო, მაგრამ თავს ვაიძულებ, გული მწყდება და უკან
დაბრუნება მინდა... არა, შენ მართლაც რომ საოცარი ხასიათი გაქვს
გულო!

ო, რა ჩქარა გარბიან ეს დღეები. მოიხედავ უკან და ხედავ, როგორ პარვია ხელიდან მთელი კვირა. საამქრო კი მუშაობს, რიტმულად გუგუნებს, მოდის და მოდის პროდუქცია. მიხარია, რომ ყოველი დღე, ყოველი საათი რაღაც ახლის მომტანია ჩემთვის. მაგრამ მაინც უკმაყოფილო ვარ. საქმე იმაშია, რომ აქ, ჩემს დაზგაზე ვერაფერს ახალს ვერ შექმნის კაცი. სულ ერთი და იგივე პროდუქციაა, სულ ერთი და იგივე საქმე. მე კი, უნდა გამოგიტყდეთ, ქარხანაში მოსვლა იმიტომ მიხაროდა, რომ რაღაც ახალს შევექმნიდი, ახალს გამოვიგონებდი — ისეთ რამეს, რომელიც ჯერ არავის შეუქმნია, არ გამოუგონებია. ერთხელ ჩემი გულისტკივილი ცვლის ოსტატს გავუმხილე, გაიცინა, მხარზე ხელი დამადო და მითხრა:

— აღმოჩნდა რაღა ახალი არქიმედი! ყოველგვარი ოცნება ფუჭია, მთავარია საქმე და საქმე! გირჩევნია, ფიქრს თავი დაანებო და ორი კაპიკი გააკეთო, მაგ გამოგონებლებმა უკვე მოგვქამა ჭირი, მეოცე საუკუნეა, გამოუგონებელი და გაუკეთებელი აღარაფერი დარჩა.

მან ვერ გამიგო და გული დამწყდა. არა, ეს სწორი არ არის! აბა როგორ შეიძლება ყველაფერი გამოგონებული იყოს? მაშინ ხომ ეს ცხოვრება ძალიან მოსაწყენი, ერთფეროვანი და უფერული იქნებოდა, მაშინ ხომ აზრი დაეკარგებოდა ყველაფერს? ღმერთმა დაიცვას, ყველაფერი გამოგონებული იყოს და ადამიანებს აღარაფერი დარჩეთ საფიქრალი და გამოსაგონებელი.

ვმუშაობ და ვფიქრობ... მახსოვს, ერთხელ მამაჩემის მეგობარმა ბოცმანმა მითხრა... ის ბოცმანი ბებერი იყო, ფერფლისფერი წვერი მკერდზე სცემდა. დანაოჭებული, ქარისაგან გამომშრალი, მზისაგან გაშავებული სახე ჰქონდა. იგი ყოველთვის ზღვისპირას იჯდა, ახრჩოლებდა გრძელტარხან ყალიონს და ფიქრობდა. მას შეეძლო საათობით ეცქირა ზღვისათვის და ხმა არ გაეღო. ზღვა მისთვის ყველაფერი იყო. სატრფო და ცოლი, შვილი და მეგობარი, ზღვის გარდა მას არაფერი გააჩნდა ამ ქვეყანაზე და ბოცმანი ახლა მხოლოდ იმაზე წუხდა, რომ იგი აღარაფერი იყო ზღვისათვის და ზღვა, რაც დრო გადიოდა, უფრო და უფრო შორდებოდა მას და მეჩეჩზე შეგდებულ სანდალივით ტოვებდა... ბებერი ბოცმანი თავად წარმოადგენდა ზღვას, ნატალარ, დამშვიდებულ ზღვას... ჰოდა, იჯდა ბოცმანი ზღვის პირას, სთვლემდა, თვლემისას მირაჟივით ეჩვენებოდა დიდი პორტები და ოკეანეები, ცისფერი ტალღები, გემები და ლამაზთვალეზა ალბატროსები... ჰოდა, მითხრა ერთხელ მამაჩემის მეგობარმა ბებერმა ბოცმანმა ცხოვრებისეული სიბრძნე თუ იგავი: — მე იმითა ვარ ბედნიერი, რომ სამოცდაათი წლის განმავლობაში ყველა მიყვარდა და ვერავის შეძლებდა ვერ მოვასწარიო.

ბებერი ბოცმანი ახლა კარგა ხანია აღარ არის და მე კარგად უნდა

დავიმახსოვრო ეს დიდი, ცხოვრებასავით მართალი და უსაშველლოდ მარტო
ნე, კარგად უნდა დავიმახსოვრო, რომ აღარასოდეს დამავიწყდეს!

● ● ●
ცხოვრება კი თავისი გზით მიდის. წინ დიდი გზაა — ნათელი, ფა-
რთო გზა და მინდა ისე ვიარო ამ გზაზე, რომ არ შევრცხვე, არ შევდრკე
და ქედი არ მოვიხარო არავისა და არაფრის წინაშე. მინდა თვალი გავუხს-
წორო ცხოვრებასავით მკაცრ სიმართლეს და როცა ვინმეს გაუჭირდება
და დავჭირდები, არ დავყრუვდე, არ დავმუნჯდე, არ დავბრმავდე!

ოცნებით კი ძალიან მინდა ვიოცნებო! მე მჯერა — ოდესმე მაინც გა-
ვაკეთებ, შევექმნი, გამოვიგონებ რაღაცას, ახალს, სასარგებლოს. რა იქ-
ნება ეს, ჯერ არ ვიცი, მაგრამ ის კი ვიცი, რომ იქნება, აუცილებლად იქ-
ნება!

ტრიალებს ლილვი, ბრუნავს ბურღი, იბურღება ლითონი, დგას გა-
დამუშავებული ზეთის მყრალი ოზშივარი... ჩემი ხელები შავია, მუხის
ქერქივით მაგარი, მკვრივი. მე ვამაყობ, მე მიყვარს ჩემი მუშა, კეთილი,
ბავშვის გულივით ალალი ხელები! ვიცი, ბევრი რამ შეუძლია მას. მას შე-
უძლია გააკეთოს კეთილი საქმე, მიაწოდოს მწყურვალს წყალი და მშიერს
ალალი, დაუმადლებელი ლუკმა, წამოაყენოს წაქცეული, ამოუშროს მტი-
რალს ცრემლი, დარგოს ნერგი, დაამყნოს კვირტი და დაარწიოს აკვანი!

ჩემი, ზეთში გამურული ხელები ღამაზია, ბალახივით ალალი, მზე-
სავით თბილი, კეთილი და ბავშვივით უცოდველი!

ფეხილი საყურე

ლეთას შფოთვარე მდინარებას ვერ გავატანე
 გულში ოცნებით შენახული წყვილი საყურე.
 ო, ფიქრის გარდა არ ყოფილა კიდევ სხვა ყურე,
 ვიდრე იმ ღღეთა სახსოვარი მარად ნეტარებს.

რაა სიცხადე თუ ყველანი ვგავართ კენტავრებს,
 რაა იმედი უსაგნობის ამ სამსახურით,
 თუ ისევ ამის წყალობით ვარ შენი შემყურე...
 პარალელები ერთმანეთს არ გადაკვეთავენ.

იშვიათია ბათუმისთვის ასეთი ნისლი.
 როდემდე უნდა მალოს გულმა სათქმელი თვისი
 თუ სიყვარულში უთქმელობაც ბანალურია.

ეს ვინ მოადგა დაგმანულ გულს წყვილი კანდელით,
 ნელა შეაღო, შეიტანა ბნელში ნათელი,
 როგორც მოცარტის ამღერება „ალილუია“.

ბნელში გაქცეული სანთელი

ჩემი ეფემერა,
 ჩემი ღღენათელი,
 შუბლზე მეფერება
 მწველი სანთელი,
 დღისა და ღამის
 წყვილი კამათელი...
 ღმერთმა ხელი ამაღო,
 სხვას რად ვემართლები,
 განა მოვინდომე
 რაღაც უსაშველო

ტრფობა შორიდანვე
 შვებად მომაშველო,
 სული იშრიალებს
 განა მოფერებით,
 სინათლე მშია მე,
 სუნთქვა ეფემერის,
 ჩემი ღღენათელი
 ფიქრის საქციელი,
 მწველი სანთელივით
 ბნელში გაქცეული.

ჩვეულ ლაღობით გაშორდა ტოტებს,
ახლა სულს დაფავს ოქროს ფოთოლი...
ვინ იფიქრებდა სიცოცხლის მოტივს
დაასრულებდა მიწაზე თრთოლვით.

იქნებ არ იყო იგი სრულებით,
ან კი აქედან რაღა გამოვა —
შთაბეჭდილების მქრალი სურათი
თუ ვერ შეავსებს ამ უკმარობას.

მონანიების ნათელ კვალივით
ქარში ზღუზუნებს ფუტები ბახის
და თავისთავში ვერგარკვეული
დგას შინაგანად დაცლილი ბაღი.

ძილდვიძილივით რაც ეუფლება,
აბუნდოვანებს უფრო სიცხადეს;
როგორ დაშლილა დამკვნარ ფოთლებად
და რა ცოტაა რჩება მიხრწნამდე,

ვისი სურვილით, არავინ იცის,
ვის ელვიძება, ვის ეძინება;
ვისით იწყება ფოთოლში მიწის
ეს უჩინარი აღორძინება.

გ ა ნ მ ა რ ტ ო ე ბ ა

საშინელია განმარტოება,
საკუთარ თავთან მოსალოდნელი,
თითქოს უფსკრულთან ნაპირს ვტოვებდე...
ჩაღრმავებულა ქვაში როდენი.

აქ რა მეგულის? მღვრიე ტალღები,
თუ შთაგონების მწვავე გენია,
ყველა დახშული კარის გაღების
ბედნიერება ვის უგემნია!

ო, უტალღებო და უქარებო
სიმძაფრე არა წამისმიერი
თავგანწირვისთვის აღარ კმაროდა,
ყველა სუნთქავდა სიცარიელით.

საშინელია განმარტოება,
ვით უდაბნოში ქანაანელის,
თითქოს უფსკრულთან ნაპირს ვტოვებდე —
ეს რა სიღრმეში მივეტანები.

პიკარული პიკარული

ქ ა ბ რ უ ნ ე ბ ა

პიკარული VI

წამყვანი — ამ დღეებში დიდი ბრძოლები მიდიოდა მოსკოვის ქუჩებში. განსაკუთრებით თავი გამოიჩინეს პრესნიას რაიონის მშრომელებმა, რომლებიც თავგამოდებით იბრძოდნენ ბარიკადებზე. მეტბრძოლ მუშებს გვერდით უდგნენ მათი ცოლები და ხშირად ბავშვებიც. (სინათლე აინთება, გამოჩნდებიან: ვასო და გორკი).

ვასო — უეცრად რამდენიმე წითელი ღროშა აფრიალდა და რევოლუციური სიმღერა გაისმა. გაიმართა მიტინგები. ერთ-ერთ მიტინგზე ჩვენი კოტე დავინახე. ყველა მიტინგზე ასეთი გადაწყვეტილება გამოიტანეს — წავიდეთ ახლავე და ციხეებიდან გავათავისუფლოთ პოლიტიკური პატიმრები!

გორკი — ეს გადაწყვეტილება სტიქიური იყო?

ვასო — სტიქიური იყო, მაგრამ მთავრანებელი ხელიც ერია.

— ტაგანის ციხისაკენ! — ყვიროდა ერთი ნაწილი.

— ბუტირსკისაკენ! — მოითხოვდა მეორე.

მე, როგორც ბუტირსკის ყოფილ პატიმარს, იქით უფრო მიმიწევდა გული. ხალხი ბუტირსკისკენ დაიძრა, ამ საშინელ ციხეს მიაღდა სიმღერით, ყიჟინით და მოითხოვა პოლიტპატიმართა გათავისუფლება. (შემოდის თედორე შალიაპინი. გორკი და შალიაპინი გულთბილად მიესალმებიან ერთმანეთს).

გორკი — (ვასოს) გაიცანით... ეს კაცი შალიაპინია.

ვასო — (აღტაცებით) სიმღერის ღმერთი!.. მოხარული ვარ.

გორკი — (შალიაპინს) ეს ვაჟაკი კი ვასო ერაქა. (ისინი ერთმანეთს ხელს ჩამოართმევენ).

გორკი — ახლა კი, შენც უსმინე ფედიკა. ვასო, განაგრძეთ.

ვასო — ციხის მცველები შეყოყმანდნენ, მაგრამ შევამტვრიეთ კარები და ციხიდან გამოვიყვანეთ ყველა პოლიტპატიმარი. ხალხი ეხვეოდა და კოცნიდა მათ. შემდეგ ტაგანისკენ გავემართეთ და იქიდანაც გამოვიყვანეთ პატიმრები.

დრამატურგმა ა. შერვაშიძემ თავისი ახალი პიესა მიუძღვნა გამოჩენილი საბჭოთა რეჟისორის, ქართული თეატრის დიდი რეფორმატორის კოტე მარჯანიშვილის ცხოვრებას. იგი ასახავს რუსი და ქართველი ხალხების მეგობრობას. ვბეჭდავთ ამ პიესის ერთ ეპიზოდს.

გორკი — ნუთუ არავინ არ გიწევდათ წინააღმდეგობას. სად იყო პოლიტიკა ან შავრაზმელები და მათი ავან-ჩავანნი.

ვასო — გადაცმული პოლიციელები და შავრაზმელები ბლომად ერივნენ ჩვენს შუალედულ რაზმელებს ვფიზიკობდით, რომ რაიმე პროვოკაცია არ მოგვხდენოდა და ნიღბულ მტერს. უცერად ყვირილი გაისმა:

— მოჰყლეს! მოჰყლეს!

ხალხი შედგა და გარიდდა. არ ვიცოდით, რა მოხდა. მალე გამოიჩნდა, რომ დიდი რევოლუციონერი, თავდადებული მებრძოლი, ამხანაგი ბაუმანი კლუბიდან მიპარვით მოჰყლა შავრაზმელებს.

გორკი — ნიკოლოზ ბაუმანი!

ვასო — დიახ, ნიკოლოზ ბაუმანი.

ხალხის მწუხარებას და აღშფოთებას საზღვარი არ ჰქონდა, მოითხოვდა მკვლელის ჩაქოლვას, მაგრამ დამნაშავე გაუჩინარდა. (შემოდის ვლადიმერ ნემიროვიჩი-დანჩენკო).

გორკი — ვლადიმერ ივანოვიჩ, ძლიერ გამახარეთ... მეგონა, ვერ შეძლებდით ჩემთან მოსვლას.

ნემიროვიჩი — შენ თავლი თქვი, თორემ ფუტკარი ბალდადიდან მოფრინდებო. (გორკისა და შალიაპინს ხელს ჩამოართმევს და შემდეგ ვასოს ათვალეერებს, ეტყობა, მოსწონს).

ალბათ ქართველი ბრიანდებით.

ვასო — არ შემცდარხართ.

ნემიროვიჩი — აბა, არც მე ვარ გადამთიელი, ოზურგეთელი გახლავართ.

გორკი — (ვასოს) ნემიროვიჩი-დანჩენკო, მოსკოვის სამხატვრო თეატრის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და რეჟისორი.

(ნემიროვიჩს) ეს კი, ვასო ერაძეა. (ვასო და ნემიროვიჩი ერთმანეთს ხელს ჩამოართმევნ).

ნემიროვიჩი — მგონი ხელი შეგიშალეთ?

გორკი — პირიქით... ახლა კი, თქვენც მოისმინეთ, ვლადიმერ ივანოვიჩ... ეს ამბავი ბევრს აუხელს თვალს.

(ვასოს) შემდეგ?

ვასო — დალამდა. საკაცეზე დასვენებული ბაუმანის ცხედარი ტექნიკურ სასწავლებელში მივასვენეთ. იმ ღამეს ცხედარს ყარაულად ვუდევით ქართველი რაზმელები. ნაშუალამევს მოულოდნელად ჩვენთან შემოვიდა ერთი მუშა და გაგვაფრთხილა, რომ სასწავლებლისაკენ შავრაზმელთა დიდი დემონსტრაცია გამოემართაო. ისინი გასრესით გვემუქრებოდნენ...

— სიკვდილი კრამოლნიკებს! სიკვდილი ჟიდებს! — ყვიროდა ბრბო. ჯერ ქვემო დაგვიშინეს, შემდეგ კი სროლა აგვიტეხეს. — შევიდით, გავწყვიტოთ! — ღრიალებდა შეიარაღებული ბრბო. გალავნის კარებს მოადგნენ სროლითა და ყიჟინით. ჩვენ სროლითვე ვუპასუხეთ. შავრაზმელთა რიგებიდან რამდენიმე კაცი წაიქცა, დანარჩენები გაიქცნენ. (შემოდის კოტე მარჯანიშვილი. საერთო მისალმება).

მარჯანიშვილი — მაგრამ ისინი ისევ დაბრუნდნენ და ქართველთა შეიარაღებულ რაზმს ბრძოლა გაუმართეს. რაზმელები მათ მთლიანად გაანადგურებდნენ, მაგრამ ამ დროს...

გორკი — ჰო, რა მოხდა?

მარჯანიშვილი — დეე დაამთავროს მანვე, ვინც ყვებოდა.

გორკი — ვასო, რა მოხდა შემდეგ?

ვასო — შემდეგ?.. ცხენების ფლოქეთა თქარუნი მოგვესმა... წუთით და... კახაყთა მთელი ურდო გამოჩნდა. მოწინააღმდეგე ათჯერ მეტად გვეპარბოდა. პირისპირ შებრძოლებას აზრი არ ჰქონდა. ბაუმანის ცხედარი მეორე დღემდე საიმედო ადგილას ედგა — ვმალეთ და სათითაოდ გავცილდით იქაურობას, რომ მალე, სულ მალე ძმარი ვაღინოთ იმ არამზადებს. (ყველანი ჩაფიქრდებიან, ღრმა დუმილს შალიაპინი დაარღვევს).

შალიაპინი — გამოდის — სისხლი უნდა დაღვაროთ... ეს ხომ უგუნურთა სითამამე და თავგანწირვაა.

გორკი — ჩვენ კი „თავგანწირულთა უგუნურებას ლაღად ვუმღერით ქებათა-ქებას“.

მარჯანიშვილი — გაბედული ხალხის თავგანწირვა — აი რა არის სიცოცხლის აზრი და სიბრძნე! ო, გაბედულო შევარდენო! მტერთან ბრძოლაში სისხლისაგან შენ დაიცალე... „მერე რა ვუყოთ, თუ ბრძოლაში სული დალიე!..“ შენებრ მამაცთა, სულით ძლიერთა, ლალ სიმღერაში მუდამ იქნები მაგალითი და სინათლისაქენ კვლავ ამაყად შენ მოგვიწოდებ! „თავგანწირულთა უგუნურებას ლაღად ვუმღერით ქებათა-ქებას!“

შალიაპინი — ვილაც დიდმა ელინელმა ასე თქვა: „ხალხი კაპრიზ ქალს ჰგავს: ალერსიანი ფხანა უყვარს“... თქვენ კი იარაღს აჩრით ხელში, რათა, რაც შეიძლება ბევრი სისხლი დაიღვაროს. იარაღი კი არა, ხალხს პური და სიმღერა უნდა.

გორკი — მართალია, ხალხს პური და სიმღერა უნდა, მაგრამ ამავე ხალხის მოწეულ პურს სხვები ჭამენ, თვითონ კი უპუროდ რჩება. ხალხს სიმღერა უნდა, მაგრამ როგორ იმღეროს, როცა არ ემღერება? იმისათვის, რომ ხალხი მძღარი იყოს და ამღერდეს, საჭიროა სახალხო ხელისუფლება.

შალიაპინი — ჩემთვის სულ ერთია, ვინც უნდა იყოს სახელმწიფოს ხელისუფლების სათავეში, ანუ მისი მპყრობელი... ყველა ისინი უზურბატორები არიან. ერთნი ათასგვარი ზრიკითა და გაიძევრობით ექცევიან ხელისუფლების სათავეში, მეორენი კი ხალხის სახელით მიძვრებიან ხელისუფლებისაკენ... და როცა მიზანს მიაღწევენ და ხელისუფლების სადავეებს ხელში ჩაიგდებენ, ხალხი აღარ ახსოვთ. არც ერთ ხელისუფალს არ უყვარს ხალხი... ისინი ხალხის სახელით ვაჭრობენ. ისინი ადამიანთა სისხლითა და უბედურებით იკაფავენ გზას ხელისუფლებისაკენ, ესე იგი, საკუთარი დიდებისაკენ... ვისაც ხალხი უყვარს, მას ბატონად არ მოეწონება.

გორკი — და ჩვენც სახალხო ხელისუფლებისათვის ვიბრძვით.

შალიაპინი — ეგ ზღაპარია. მთავარია ადამიანთა სულიერი სამყარო, მისი საზრდო — ხელოვნება... და ამიტომ ხელოვანი ყველა ხელისუფალზე მაღლა დგას. და ამის გამო, მე მინდა ასე შევიძახო: გაუმარჯოს ხელოვანსა და ხელოვნებას!

გორკი — ცხოვრებას ჩვენ ერთად ვსწავლობდით, მაგრამ იგი სხვადასხვანაირად გვესმის თურმე.

შალიაპინი — ყველას, რომ ყველაფერი ერთნაირად ესმოდეს, მოსაწყენი იქნებოდა ცხოვრება.

ნემიროვიჩი — შეუძლებელია წინასწარ განჭვრიტო, თუ რა, როგორი იქნებოდა. აი, მაგალითად — სპექტაკლი... სარეჟისორო, სადადგმო გეგმის მიხედვით წინასწარ იქნა თუ როგორი უნდა იყოს, მაგრამ როცა იგი განხორციელდება, ბევრად უფრო სხვაგვარია, ვიდრე წინასწარ ფიქრობდი.

ეროვნული
გზილმითი

შალიაბიანი — ასე მხოლოდ ცუდ რეჟისორებს გამოუდით.

ნემიროვიჩი — თქვენ გინდათ თქვათ, რომ მოსკოვის სამხატვრო თეატრი...

შალიაბიანი — ოო, როგორ გეკადრებათ, ვლადიმერ ივანოვიჩ... მე უაღრესად დიდ პატივს ვცემ სამხატვრო თეატრს და მის ხელმძღვანელებს, როგორც სტანისლავსკის, ასევე თქვენ. მაგრამ მე მაინც უფრო მეტად მომწონს მარჯანოვის სტილი, მანერა, მისი გემგები სინთეტური თეატრის შესახებ... ეს სიახლეა, ეს მომავალია. თქვენ თქვენი სახით მომწონხართ, ის კი მისი სახით, ცხოვრებაში ყველას და ყველაფერს თავისი ადგილი და თავისი ნამდვილი სახე უნდა ჰქონდეს. ერთად შერწყმული სხვადასხვა ბგერე-ბისაგან იქმნება ნამდვილი პარმონია.

გორკი — ის, რაც მუსიკაში კანონია, ცხოვრებაში შეიძლება ანარქიად იქცეს, ანდა არასამართლიანი საზოგადოების დაკანონებად. ყველას და ყველაფერს ერთ კანონს ვერ მიუყენებენ. ჩვენთვის ახლა მთავარია კანონი საერთო-სახალხო ბედნიერებისა და თავისუფლების უზრუნველყოფი. (კარებში გამოჩნდება კირა).

კირა — მამატიეთ, ბატონებო!

გორკი — რა დაგემართა, კირა? შენ ღელავხარ...

კირა — არაფერია, ალექსეი მაქსიმოვიჩ... მე ჩქარი ნაბიჯით მოვდიოდი, თითქმის მოვრბოდი... გადავიღა! კონსტანტინ ალექსანდროვიჩ, თუ შეიძლება ორიოდ წუთით რომ შეგაწუხოთ.

მარჯანიშვილი — სიამოვნებით! (მარჯანიშვილი კირასთან ერთად გადის)

გორკი — (ვასოს) როგორც ვატყობ, ანდრომ გაჯობა.

ვასო — ჩვენში იტყვიან, ფერი ფერსო, მაღლი ღმერთსო.

გორკი — მაინც, რა ლამაზია ის მამაძალი!

ვასო — რაზმიდან გაეგდე... ის რომ ახლა აქ ყოფილიყო, სილას გაეაწინი. პო, ალექსეი მაქსიმოვიჩ, მე დღემდე ვფიქრობ, რამ მიგიყვანათ იმ ზომამდე, რომ ველიჩკოს სილა გააწინათ?

გორკი — რად გამახსენეთ იმ საძაგელი ადამიანის სახელი! ასეთი შვილის ძელები მის ღედას სახეში უნდა მიაყარო. რომ აღარც მან, აღარც სხვა დედამ ისეთი ცხოველი, როგორიც იყო ველიჩკო, აღარ დაბადოს... თუმცა წარმოშობით მალოროსია, მაგრამ რუს შავრაზმელებზე უარესი ქვეწარმავალი გახლავთ... ეს არარუსი, ნამდვილი რუსი დერეჟიმორდაა. როგორც თქვენთვისაც ცნობილია, მე საქართველოში, თბილისში ავიღე და ფეხი როგორც ლიტერატორმა, როგორც მწერალმა. ერთხელ ჩემს კეთილ მეგობარს ეგნატე ნინოშვილს ვარსაშემოხვეული რკინიგზელი მუშები ხოტბას ასხამდნენ რომელიღაც მისი მოთხრობის დაბეჭდვასთან დაკავშირებით... მეც იქ ვიყავი და გულახდილად უნდა ვითხრათ, კეთილი შურით ვუცქეროდი ბედნიერ ქართველ მწერალს, რომელსაც თავისი შრომით კმაყოფილს თვალელები ცრემლები მოდგმოდა და მუშების მიერ გამხნევებულს პირზე ღიმილი გადაჰკვროდა. ეგნატემ შემამჩნია, ალბათ შეიცნო ჩემი გულის-ნადები და გამამხნევებლად მითხრა: „რა იყო, მაქსიმოვიჩ, თქვენც დაწერეთ, დაწერეთ აი აგრე, როგორც გვიამბობთ ზოლმე და უეჭველად გახდებით ცნობილი მწერალი, ყველას შეუყვარდებით“... და მეც დავეწერე... თბილისში დავეწერე ჩემი პირველი პირმო-ტერატურაში „მეკარ ჩუდრა“.

ნემიროვიჩი — ეს ყველაფერი ჩვენთვის კარგად ცნობილია, კითხვას რატომ გად-
უხვიეთ...

გორკი — მოითმინეთ, თანმიმდევრობით მოგიყვებით... ნუთუ თქვენ არ ხსენებ-
რესებთ, როგორ გავაწანი ველიჩკოს სილა, როგორც ჩვენმა ვასომ იკითხა, რომ მიმი-
ყვანა იმ ზომამდე, რომ მე სახალხოდ გავლაზე ველიჩკო... დიახ, გავლაზე. ნაცნობებმა
და მეგობრებმა მიჩიეს, ჩემი მოთხოვნა „მაქარ ჩულრა“ გაზეთ „კავკაზში“ მიმეტანა.
მეც მივითანე. რედაქტორმა ველიჩკომ, თუმცა მედიდურად მაგრამ მაინც თავაზიანად
მიმიღო, მოთხოვნა წაიკითხა, მითხრა, დაებეჭდავო და ჰონორარიც დამიბრდა. ჰონო-
რარი ძალიან მცირე იყო, მაგრამ ისეთ გაჭირვებულ მდგომარეობაში ვიყავი, რომ
დავთანხმდი. არ დაგავიწყდეთ, ეს ჩემი პირველი ჰონორარი იყო. მოთხოვნა დაიბე-
ჭდა. მკითხველებს მოეწონათ. მივედი ჰონორარის მისაღებად. „ხვალ“, — მითხრა ვე-
ლიჩკომ. მივედი მეორე დღეს, „ხვალ“ — გადამიდვა კიდევ. მივედი მესამედ,
მეოთხედ, ბოლოს კი სულ უარი მითხრა. განვლო დრომ და ისიც გავიგე, თუ როგორ
მოექცა ის ქართველებს. ქართველი მწერლების თარგმნით პოეტის კარიერას იკეთებ-
და. ქართველ ინტელიგენტთა წრეში შეძერა და ამავე დროს თურმე ქანდარმთა სამმა-
რთველოს ცნობებს აწვდიდა მათ შესახებ. გავიდა დრო. ერთხელ მას ხარკოვის სად-
გურზე შევხვდი. შეველაპარაკით. ლაპარაკი ისე უქმეხად დამიწყო, რომ ველარ მოვი-
თმინე და გავარტყი. არც ვნანობ.

ვახო — (ტაშს შემოკრავს) თქვენს მარჯვენას ვენაცვალე, ალექსეი მაქსიმიჩ!

შალიაპინი — გორკიმ, თვითონ მაქსიმ გორკიმ კაცს სახალხოდ გაარტყით?!

გორკი — კაცს?! ყველა კაცი ადამიანი როდია. კაცი, რომელიც ავსილია ცხოვე-
ლური ინსტინქტებით — მას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს ადამიანთა შორის. ადამიანი ჩემი
სულის ნაწილია. თუ მას სცემენ — მე მტკივა, თუ მას შეურაცხყოფენ — ეს აღმაშ-
ფოთებს, მსუტრს შური ვიძიო. მე ვერ წარმომიდგენია ზავი დამმონებელსა და დამონე-
ბულს შორის.

შალიაპინი — ვატყობ, ჩხუბის ხასიათზე ხარ. ბედმა გაგიღიმა — ცნობილი ადამი-
ანი გახდი, რალა გაჩხუბებს?!

გორკი — დიდი ხანია კარგად გიცნობ და ამიტომ არ მიკვირს შენი თავდასხმა. მე
ხომ შენი ნიჭის თავყვანისმცემელი ვარ, მაგრამ... გახსოვს, ფედიკა, ნიჟინ-ნოვგოროდი?
გამოცდის შემდეგ მე მიმიღეს ოპერის მომღერალთა გუნდის წევრად, შენ კი — არა.
(შემოდის მარჯანიშვილი, იგი შეუთმჩნევლად დაჯდება თავის ადგილზე).

შალიაპინი — მალიზიანებ? მაგრამ მე მაინც შენზე უკეთესი მომღერალი ვარ.

გორკი — ტყუილა ცხარობ... ჩემი ყელი ფიზიოლოგიურად ისე არ არის მოწყობი-
ლი, რომ იქიდან სასიამოვნო ბგერები მოისმოდეს.

ნემიროვიჩი — რა დიდი ცინიზმი იქნებოდა, რომ გორკი მომღერალი გამხდარიყო,
შალიაპინი კი მწერალი.

გორკი — მაგრამ ასე ხშირად ხდება... ეს კი ქურდობაა.

მარჯანიშვილი — ადამიანმა არასოდეს არ უნდა მოიპაროს. თუ გერგება და, არ გა-
ძლევენ — წაართვი, მაგრამ ნუ მოიპარავ.

გორკი — სავსებით სწორია... ყველაზე დიდი ცოდვა და ბოროტება ქურდობაა...
განსაკუთრებით დიდია დანაშაული, როცა კაცი სხვის ადგილს იპარავს ცხოვრებაში.

შალიაპინი — არიან კარგი და ცუდი ადამიანები... კარგს პატივი ეცი, ცუდს ზურვი შეუბრუნე. ამავე დროს არიან სუსტი და ძლიერი ადამიანები... ძლიერს პატივი ეცი, სუსტი შეიბრალე.

გორკი — ძლიერი ადამიანი პირველყოფლისა თავისი ადამიანობით, ძლიერი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი ბოროტი სულია. ძლიერება ხშირად ბოროტებით არის მოპოვებული... ყოველი ადამიანი დედამ შობა და არავის აქვს უფლება იბატონოს მეორე ადამიანზე. ყველა ადამიანს ერთნაირი უფლება აქვს თავისუფლად იცხოვროს ამ ქვეყანაზე.

ადამიანი! ეს ბრწყინვალეა... ამაყად ქლერს ადა-მი-ანი! თავიანი ეცით ადამიანს... ნუ შეიბრალე, ნუ დაამცირებთ სიბრალულთ... არა, მას პატივი უნდა სცეთ... რისი უნდა ეშინოდეს ადამიანს? ადამიანი უკეთესისათვის იბადება და ამქვენიური ყველა სიკეთე ნამდვილი ადამიანის ხედრა უნდა იყოს.

შალიაპინი — ყველა?! ყველა ერთად და ერთნაირად ვერ მოთავსდება. ეს შეუძლებელია.

გორკი — შეუძლებელი კი არა, ზოგიერთისათვის არასასურველია, მაგრამ ჩვენ დავტოვებთ მათ, ვისაც არა სურს ადამიანის კეთილდღეობა.

ნემიროვიჩი — ჰო, მთავარია — ადამიანი!

მარჯანიშვილი — ადამიანები კი კაცობრიობას შეადგენენ. კაცობრიობა — ყველა ადამიანი, ყველა რასა და ყველა ხალხია ერთად აღებული. დედაჩინა მთელი კაცობრიობის საკუთარი სახლია. აქ კი ყველა ისე უნდა გრძნობდეს თავს, როგორც საკუთარ სახლში.

გორკი — დიახ, ეს ნამდვილად ასეა, ბატონებო! (ხველა აუტყდება და გადის).

მარჯანიშვილი — დიღია გორკი, დიღია მისი გულის სიბო და დიღია მისი აღშფოთების ცეცხლი და რისხვა.

შალიაპინი — მასეთი ადამიანები დიდხანს არ ცოცხლობენ.

ნემიროვიჩი — სამაგიეროდ სამუდამოდ რჩება დიდებით მოსილი მათი სახელი.

შალიაპინი — ვერაფერი გასამრჩელოა ისეთი დიდი მსხვერპლის საფასურად. ყოველგვარი სიკეთე და სიამოვნება ადამიანმა სიცოცხლეშივე უნდა იგემოს... სიკვდილის შემდეგ კი რა ჯანდაბად მიწა სახელი და პატივისცემა. (შემოდის გორკი).

გორკი — კარგად რომ არ გიცნობდე, სახლიდან გაგაგდებდი.

შალიაპინი — ნუ იზამ, ალიოშა, როცა დრო მოვა, მე თვითონ წავალ. შენ ალბათ ნაწყენი ხარ ჩემზე, რომ აქ მოსვლა დავაგვიანე. ჩემი ბრალი არაა. წარმოდგენის შემდეგ კიდევ ვიმღერე. გავათავე თუ არა მეფისტოფელის პარტია, მთელმა თეატრმა ერთხმად მომთხოვა „მარსელიოზა“ მემღერა. სიმართლე უნდა გითხრა, არ მომწონს გადმოტრუსულებული „მარსელიოზა“, როგორც კი სცილდება ფრანგულს, თავის ლაზოს ჰკარგავს. გაგკადნიერდი და ხალხს ჩემი მოთხოვნილება წავუყენე: „მე ვიმღერებ „დუბინუშკას“, თქვენ კი მომძახეთ!“ დავძახე „დუბინუშკა“, ხალხმა კი მომძახა, მომძახა ისეთი სიძლიერით, რომ დარბაზი ხმას ვეღარ იტევდა. უუხ, თურმე როგორ სწყურია ხალხს თავისუფლება!

გორკი — შენ ყველაფერს გვიან გებულობ, ფედი!

შალიაპინი — ჩემი საქმეა სიმღერა... მაგრამ მე ყოველთვის ვფიქრობ და ვსწავნები დაბეჩავენულ რუს ხალხზე. ეს კარგად იციან და ბოლშევიკებმა გაზეთ „ისტორიკ-სოციალ-დემოკრატიკის“ ფული გამომართვეს, ის კი არ ვიცი, თუ რას წერენ იქ. მაგრამ მე მაინც ვწერ და ვსწავნები სოციალ-დემოკრატებს. ალიოშა, შენ უნდა ამიხსნა, თუ რას ესწრათვის ეს პარტია, უნდა განმიმარტო, ვინ არიან ბოლშევიკები, ვინ არიან მენშევიკები.

გორკი — ოი, ფედია, პოლიტიკაში უიმედო, უფრო მეტიც — ბეცი აღმოჩნდი. შენ მეტბოლად არ გამოდგები... მაგრამ, თუ მოინდომებ, სიმღერითაც შეგიძლია დაეხმარო ხალხს უკეთესი მერმისისათვის ბრძოლაში.

შალიაპინი — ბრძოლა თქვენთვის მომინდვია, სიმღერას კი არასოდეს არ დავიშურებ. აი, ახლაც სიამოვნებით ვიმღერებ (ვასოს და მარჯანიშვილს) თქვენ ხომ ქართველები ხართ... მოდით შემოვძახოთ დიდებული „მრავალქამიერი“.

ლ. კაკლო ღონიძე

სახელმწიფო გზა

მეფის რუსეთი სხვა ქვეყნებზე გვიან დაადგა კაპიტალისტური განვითარების გზას. მაგრამ მან ეს გზა რამდენიმე ათეულ წელიწადში განვლო, უფრო მოკლე დროში, ვიდრე დასავლეთ ევროპის ქვეყნებმა, და XIX საუკუნის დამდეგისათვის უკვე სავსებით ჩამოყალიბებული კაპიტალისტური ქვეყანა იყო.

XIX და XX საუკუნეების მიჯნაზე დაიწყო ახალი ეპოქა კაპიტალიზმის განვითარებაში, იმპერიალიზმის ეპოქა. ძველი, მონოპოლისტურამდელი კაპიტალიზმი შეიცვალა მონოპოლისტური კაპიტალიზმით, იმპერიალიზმით, რომლის განვითარებას ახასიათებს კაპიტალისტური სისტემის ლობობა, სოციალურ და პოლიტიკურ წინააღმდეგობათა გამწვავება.

კაპიტალიზმის განვითარების უთანაბრობამ და ევროპის შეცვლილმა სოციალურ-ეკონომიურმა

ვითარებამ, რუსეთის ისტორიულ ასპარეზზე თანამედროვე პროლეტარიატის გამოსვლამ, პროლეტარიატისა და გლეხობის რევოლუციური მოძრაობის ზრდამ, მომწიფებულმა ობიექტურმა და სუბიექტურმა ფაქტორებმა განაპირობეს ის, რომ XIX საუკუნის დამლევსა და XX საუკუნის დამდეგს მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის ცენტრმა რუსეთში გადმოინაცვლა.

ახალმა ეპოქამ — იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციების ეპოქამ ახალი ისტორიული ამოცანები დაუსახა რუსეთის პროლეტარიატს. იგი სათავეში უნდა ჩასდგომოდა მოახლოებულ რევოლუციას და უზრუნველყო მისი ბოლომდე მიყვანა.

ამ ამოცანას რუსეთის პროლეტარიატი მხოლოდ მაშინ გადაწყვეტდა, თუ მას ეყოლებოდა მებრძოლი, რევოლუციური პარტია, ახალი ტიპის პარტია, რომელსაც

უნარი ექნებოდა, წაეყვანა პრო-
ლეტარიატი ხელისუფლების დაპ-
ყრობისათვის საბრძოლველად.

„ჩვენს წინაშე მთელი თავისი
ძლიერებით აღმართულია მტრის
ციხე-სიმაგრე, — წერდა ვ. ი.
ლენინი, — საიდანაც ყუმბარებ-
სა და ტყვიებს სეტყვასავით ვაყ-
რიან, რაც ხელიდან გვაცლის სა-
უკეთესო მეზრძოლთ. ეს ციხე-სი-
მაგრე უნდა ავიღოთ, და ავიღებთ
კიდევაც, თუ გამოღვიძებული
პროლეტარიატის მთელ ძალებს
შევავერთებთ რუს რევოლუციო-
ნერთა მთელ ძალებთან ერთ პარ-
ტიად, რომლისკენაც გაეშურება
ყოველივე, რაც კი ცოცხალი და
პატიოსანია რუსეთში. და მხო-
ლოდ მაშინ აღსრულდება რუსი
მუშა რევოლუციონერის პეტრე
ალექსეევის დიადი წინასწარმეტ-
ყველება: „აღიმართება მილიონო-
ბით მუშა ხალხის ძარღვმავარი
ხელი, და ჯარისკაცთა ხიშტებით
დაცული დესპოტიზმის უღელი
გაცამტვერდება“ (ვ. ი. ლენინი,
თხზ., ტ. 4, გვ. 456).

ასეთი პარტიის შექმნის საჭი-
როებას განსაზღვრავდა მუშათა
კლასის რევოლუციური მოძრაო-
ბის მთელი მსვლელობა.

ქმნიდა რა ახალი ტიპის პარტი-
ას, ვ. ი. ლენინმა არამარტო ააღ-
ორძინა, არამედ შემდგომაც განა-
ვითარა მარქსისა და ენგელსის
მონახაზები პარტიის შესახებ
პროლეტარიატის ბრძოლის ახალ
პირობებთან შეფარდებით, იმპე-
რიალიზმის პერიოდში. მან შექმნა

მოძღვრება პროლეტარიატის პარ-
ტიისაზე.

ნაროდნიკების, „ლეგალური მა-
რქსისტების“, „ეკონომისტების“,
წვრილბურჟუაზიული პარტიების
წინააღმდეგ, რომლებიც მუშათა
კლასის რიგებში მოქმედებდნენ,
ოპორტუნიისტების წინააღმდეგ
შეურიგებელ ბრძოლაში ვ. ი. ლე-
ნინი დაუცხრომელ მუშაობას ეწე-
ოდა მარქსისტული პარტიის შე-
საქმნელად.

1898 წელს მინსკში შემდგარმა
პარტიის 1 ყრილობამ ვერ განა-
ხორციელა მთავარი ამოცანა —
რუსეთში მოქმედი ყველა სოცი-
ალ-დემოკრატიული ორგანიზა-
ციის გაერთიანება და ერთი ცენ-
ტრალიზებული პარტიის შექმნა.
ასეთი პარტიის შექმნა კი აუცი-
ლებელი იყო. 1902 წლის მაისის
დამლევსა და ივნისის დამდეგს
ბათუმის მუშებმა წერილით მიმა-
რთეს პარტიის პეტერბურგის კო-
მიტეტს, სადაც ხაზგასმულია 3
საკითხის მოგვარების აუცილებე-
ლობა. ერთ-ერთი მათგანი: „მუ-
შათა მოძრაობის თანმიმდევრო-
ბით და მიზანდასახულობით წარ-
მართვისათვის ბათუმელებს აუ-
ცილებლად მიაჩნიათ შეიქმნას
სრულიად რუსეთის ცენტრალუ-
რი ორგანიზაცია, ერთიანი ცენ-
ტრალური ხელმძღვანელი კომი-
ტეტის მეთაურობით“. პასუხში,
რომელიც გამოქვეყნებულია გა-
ზეთ „ისკრის“ 1902 წ. 1 აგვის-
ტოს № 23-ში, პეტერბურგის კო-
მიტეტი იტყობინებოდა, რომ „პე-
ტერბურგის პარტიული კომი-

ტეტი ისევ დაინტერესებულია და მის გადაუდებელ საკვანძო საკითხად თვლის ყველა სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის გაერთიანებას, როგორც ბათუმელი მუშები...”

საჭირო გახდა ვ. ი. ლენინის და მის მიერ შექმნილ გაზეთ „ისკრის“ და რუს რევოლუციონერთა რამდენიმე წლის დაძაბული მუშაობა, რომ დაეძლიათ უთანხმოება და მოემზადებინათ მუშათა კლასის მებრძოლი პარტიის შექმნა.

ბოლშევიკური პარტიის შექმნას წინ უსწრებდა თბილისის, ბათუმის, იმერეთ-სამეგრელოსა და ბაქოს ლენინურ-ისკრული ორგანიზაციების ჩამოყალიბება და 1903 წლის მარტში რსდმპ კავკასიის კავშირის შექმნა. ეს გაზეთ „ისკრის“ საქმიანობის და ლენინური იდეების გამარჯვება იყო.

ლენინური „ისკრის“ იდეების პროპაგანდასა და ოპორტუნიზმის დაძლევაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა პირველმა ქართულმა პოლიტიკურმა არალეგალურმა გაზეთმა „ბრძოლამ“. მან შეამჭიდროვა ამიერკავკასიის სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციები იმ პრინციპების გამარჯვებისათვის ბრძოლაში, რომლებიც ვ. ი. ლენინმა და ლენინურმა „ისკრამ“ შეიმუშავეს.

1903 წლის 17 (30) ივლისს გაიხსნა რსდმპ II ყრილობა, რომელიც გაგრძელდა 10 (23) აგვის-

ტომდე. სულ ჩატარდა 37 სხდომა. ყრილობა გაიხსნა ბრიუსელში. აქ ჩატარდა 13 სხდომა. ^{ქვემოთაღნიშნული} დღე დევნის გამო ყრილობის მუშაობა გადატანილ იქნა ლონდონში. ყრილობაზე წარმოდგენილი იყო 26 ორგანიზაცია. მისი ძირითადი ამოცანა იყო ნამდვილი პარტიის შექმნა „ისკრის“ მიერ შემუშავებულ პრინციპულ და ორგანიზაციულ საფუძველზე. ამ ამოცანის განხორციელება ყრილობაზე მიმდინარეობდა მწვავე ბრძოლაში. ყრილობაზე იყო 43 დელეგატი, რომლებსაც ჰქონდათ 51 ხმა (8 დელეგატს ჰქონდა ორი ხმა) და 14 დელეგატი სათათბირო ხმით. გადამწყვეტი ხმის მქონე დელეგატები ასე იყო განაწილებული: ისკრელები — 33 ხმა, ანტისკრელები — 8 ხმა (3 ხმა „ეკონომისტების“ და 5 ხმა — ბუნდელების). მერყევთ ანუ ცენტრს ჰქონდა 10 ხმა. ისკრელთა შორის ყველა საკითხში არ იყო ერთიანობა. მტკიცე ისკრელებს ვ. ი. ლენინის ხელმძღვანელობით ჰქონდათ 24 ხმა, მარტოვის მომხრეებს — 9 ხმა.

კავკასიის ორგანიზაციიდან II ყრილობაზე წარგზავნილი იყო 3 დელეგატი: ბაქოდან — კუნუნიანი (რუსოვი), თბილისიდან — დ. თოფურიძე (კარსკი) და ბათუმიდან — ა. ზურაბოვი (ბეკოვი) გადამწყვეტი ხმით და სათათბირო ხმით — ნ. ყორღანი.

როგორც მ. ცხაკაია იგონებდა — „ზურაბოვი და კუნუნიანი ყრილობაზე ჩვენს ღირეშტივას პირ-

ერთი ორგანიზაციის მიერ და ემორჩილებიან პარტიულ დისციპლინას.

მარტოვს პარტია ორგანიზაციულად ჩამოუყალიბებელ რაზმად მიაჩნდა და მისი წევრებისათვის არ იყო სავალდებულო პარტიული დისციპლინა.

ამრიგად, მარტოვის ფორმულირება ფართოდ უხსნიდა პარტიის კარს მერყევ, არაპროლეტარულ ელემენტებს. მარტოვი თავისი ფორმულირების დასამტკიცებლად ამბობდა: რამდენადაც ფართოდ იქნება გავრცელებული პარტიის წევრობა, მით უკეთესია. ჩვენ უნდა გვიხაროდეს, თუ ყოველი გაფიცული და დემონსტრანტი პასუხს აგებს თავის მოქმედებაზე და შესძლებს გამოაცხადოს თავისი თავი პარტიის წევრად. მარტოვის ფორმულირებას მხარს უჭერდნენ: ტროცკი, ლიბერი, აქსელროდი, აკიმოვი, ე. ი. მერყევი ისკრელები და აშკარა ოპორტუნიტულის ნაწილი. ლენინის ფორმულირებას მხარს უჭერდნენ მტკიცე ისკრელები და პლენანოვი.

ამრიგად, ნაცვლად მონოლითური, მებრძოლი და ორგანიზებული ჩამოყალიბებული პარტიისა, რომლისთვისაც ყრილობაზე იბრძოდნენ ლენინი და ლენინელები, მარტოველებს სურდათ ჰყოლოდათ უხერხემლო, ჩამოუყალიბებელი პარტია, რომელიც ვერ იქნებოდა მებრძოლი ავანგარდი და

რომელსაც არ შეიძლებოდა მტკიცე დისციპლინა.

მტკიცე ისკრელების ყველა ისკრელების ჩამოშორება და მათთან აშკარა ოპორტუნიზტების შეერთებამ საშუალება მისცა მარტოვს ყრილობისათვის თავს მოეხვია თავისი ფორმულირება: ყრილობამ 28 ხმით 22-ის წინააღმდეგ (ერთმა თავი შეიკავა) მიიღო წესდების პირველი პარაგრაფი მარტოვის ფორმულირებით. მაგრამ ამას მტკიცე ისკრელების დემობილიზაცია არ გამოუწვევია. მათ მტკიცედ დაიცვეს წესდების ყველა სხვა პრინციპული ლენინური დებულებები, რის შედეგადაც მთლიანად წესდება მიღებულ იქნა 42 ხმის უმრავლესობით, 6 წინააღმდეგი, ერთმა თავი შეიკავა. ამიტომ შემდგომში თვითონ მარტოვი აღიარებდა, რომ წესდების პირველი პარაგრაფის გამო ლენინის ფორმულირების დამარცხება თავისი მნიშვნელობით ნულამდე დავიდა წესდების დანარჩენი მუხლების მიღებით.

რსდმპ III ყრილობამ (1905 წ.) წესდებაში შეიტანა ცვლილება. მიიღო წესდების პირველი პარაგრაფის ლენინური ფორმულირება, რომელიც წამოყენებული იყო II ყრილობაზე.

წესდების პირველი პარაგრაფის გამო ისკრელთა გათიშვის შემდეგ ყრილობაზე კიდევ უფრო გამწვავდა ბრძოლა, რომელმაც განსა-

კუთრებით მძაფრი ხასიათი მიიღო პარტიის ხელმძღვანელი დაწესებულებების — პარტიის ცენტრალური ორგანოს („ისკრის“) რედაქციის და ცენტრალური კომიტეტის არჩევნების დროს. ამ საკითხის განხილვამდე მომხდარმა ერთმა ფაქტმა შესცვალა ძალთა თანაფარდობა ყრილობაზე. რადგან ყრილობამ უარყო ბუნდელთა მოთხოვნა განსაკუთრებულ მდგომარეობაზე პარტიაში, ე. წ. ბუნდის ორგანიზაციული ნაციონალიზმი, ბუნდელებმა დასტოვეს ყრილობა. ყრილობიდან წავიდა 2 „ეკონომისტიც“, როცა ყრილობამ უარი განაცხადა მათი საზღვარგარეთული კავშირი ეცნო პარტიის წარმომადგენლად საზღვარგარეთ.

ყრილობიდან 7 ოპორტუნიისტის წასვლამ ძალთა თანაფარდობა ლენინელთა სასარგებლოდ შესცვალა.

ე. ი. ლენინს საჭიროდ მიაჩნდა ცენტრალურ კომიტეტში მტკიცე და თანმიმდევრული რევოლუციონერების გაყვანა. მარტოველები პირიქით, ცდილობდნენ მიეღწიათ მერყევი, ოპორტუნიისტული ელემენტების სიჭარბისათვის ცენტრალურ ორგანოებში. ისინი მოითხოვდნენ „ისკრის“ რედაქციაში არჩეული ყოფილიყო „ისკრის“ ექვსივე ძველი რედაქტორი, რომელთა უმრავლესობა მარტოვს ემხრობოდა.

ყრილობის უმრავლესობა ამ

საკითხში მიემხრო ლენინს: ცენტრალურ კომიტეტში აირჩიეს ლენინის მომხრეები, ხოლო ლენინის წინააღმდეგობით „ისკრის“ რედაქციაში — ლენინი, პლეხანოვი და მარტოვი. რადგან რედაქციაში აირჩიეს ლენინის მიერ წამოყენებული სამეული, მარტოვმა უარი განაცხადა ცენტრალური ორგანოს რედაქციის შემადგენლობაში შესვლაზე.

ამრიგად, ცენტრალური ორგანოების — ცენტრალური კომიტეტისა და „ისკრის“ რედაქციის შემადგენლობის არჩევნებისას ყრილობამ განამტკიცა მარტოვის მომხრეთა დამარცხება და ლენინის მომხრეთა გამარჯვება.

ამ მომენტიდან, ე. ი. ცენტრალური ორგანოების არჩევნებიდან, ლენინის მომხრეებს, რომლებმაც ამ საკითხთან დაკავშირებით ხმების უმრავლესობა მიიღეს, უწოდეს ბოლშევიკები, ხოლო ლენინის მოწინააღმდეგეებს, რომლებმაც ხმების უმცირესობა მიიღეს, უწოდეს მენშევიკები.

მარტოვმა რედაქციის შემადგენლობაში არჩევაზე უარით, უარყო დამორჩილებოდა უმრავლესობის სურვილს, მას პლეხანოვთან და ლენინთან ერთად ემუშავნა რედაქციაში. ამიტომ ისტორიულად პირველ გამთიშველთა სახელი რსდმპ რიგებში ერგო მარტოვსა და მისი ჯგუფის მონაწილეებს. ასევე მოხდა ცენტრალური კომიტეტის არჩევნების დრო-

საც. მარტოვის მომხრეებს სურდათ ც.კ.-ში აერჩიათ ტროცკი, როზანოვი და ამით მოეპოვებიათ უმრავლესობა. ყრილობამ ც. კ.-ის შემადგენლობაში აირჩია: კრუიკანოვსკი, ლუნგნიკი და ნოსკოვი.

ყრილობის დამთავრების შემდეგ მარტოვის გამოსვლამ რედაქციიდან დააფრთხო პლენაროვი, ის მარტოვისავენ გადაიხარა და მოითხოვა მარტოვის, აქსელროდის, ზასულიჩისა და პოტრესოვის დაბრუნება რედაქციაში. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი წინადადება ყრილობის დადგენილებების დარღვევა იყო, პლენაროვი დაეინებით მოითხოვდა თავისი წინადადების სისრულეში მოყვანას. მაშინ ლენინმა განაცხადა, რომ ის გამოდის „ისკრის“ რედაქციის შემადგენლობიდან.

ამნაირად, „ისკრის“ № 52-დან ეს გაზეთი გახდა მენშევიკური, ოპორტუნიტული.

1904 წლის ზაფხულში მენშევიკებმა მიაღწიეს უმრავლესობას ცენტრალურ კომიტეტშიც, რაც პლენაროვის მერყეობის, შემდეგ კი მენშევიკებისადმი მისი დახმარების, და ორი გახრწნილი ბოლშევიკის კრასინისა და ნოსკოვის ღალატის შედეგი იყო.

ლენინისა და ლენინელების წინაშე დაისახა გადაუდებელი ამოცანა — ბრძოლა საკუთარი ბოლშევიკური გაზეთის შექმნისა და პარტიის III ყრილობის მოწვევისათვის.

ბოლშევიკებმა გაშალეს ბრძო-

ლა III ყრილობის მოწვევისათვის, რასაც მხარს უჭერდნენ ბოლშევიკური კომიტეტის წევრები.

III ყრილობის საჩქაროდ მოწვევის შესახებ სათანადო რეზოლუციები მიიღეს კავკასიის კავშირის, თბილისის, ბათუმის და იმერეთ-სამეგრელოს კომიტეტებმა.

II ყრილობა ისეთ ისტორიულ-პოლიტიკურ მოვლენას მიეკუთვნება, რომელსაც ეპოქალური მნიშვნელობა აქვს. ყრილობამ განამტკიცა მარქსიზმის გამარჯვება ოპორტუნიზმზე, მიიღო პროგრამა, წესდება და შექმნა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია. რსდმპ მეორე ყრილობის ისტორიული მნიშვნელობა ის არის, რომ მან შექმნა რუსეთში ნამდვილი მარქსისტული პარტია იმ იდეურ და ორგანიზაციულ საწყისებზე, რომლებიც ლენინი უწოდებდა „ისკრამ“ წამოაყენა და შეიმუშავა.

II ყრილობამ გამომამყლენა იმ სეროიზულ ორგანიზაციულ უთანხმოებათა არსებობა, რომლებმაც გაჰყვეს პარტია ორ ნაწილად: ბოლშევიკებად, რომლებიც იცავდნენ რევოლუციური სოციალ-დემოკრატიის ორგანიზაციულ პრინციპებს, და მენშევიკებად, რომლებიც დაემყნენ ორგანიზაციული უხერხემლობის, ოპორტუნიზმის კოაზმი.

ლენინის მიერ შექმნილმა და გამოწრთობილმა კომუნისტურმა პარტიამ ბრწყინვალედ შეასრულა

შშრომელი ხალხის ბელადის, ავანგარდისა და ხელმძღვანელი ძალის როლი. მისი 70 წლის ისტორია აღსავსეა გმირული ბრძოლებითა და სახელოვანი გამარჯვებებით.

„სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს, — ნათქვამია სკკპ ცკ-ის დადგენილებაში“, რსდმპ II ყრილობის 70 წლისთავის შესახებ“, — საჭიროდ მიაჩნია ფართოდ აღნიშნოს რსდმპ II ყრილობის 70 წლისთა-

ვი, როგორც ლენინური პარტიის ისტორიის, ჩვენი ქვეყნის ისტორიის, მთელი საერთაშორისო მუნიტური და მუშათა მოძრაობის ისტორიის ღირსშესანიშნავი თარიღი“.

XXIV ყრილობის ისტორიული გადაწყვეტილებებით შეიარაღებული საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია წინ მიუძღვის საბჭოთა ხალხს კომუნიზმის გამარჯვებისაკენ.

პროფ. კონსტანტინე მეძველია

სიკეთე სიცრუისა

სიცრუე მორალურად უარყოფით კატეგორიას მიეკუთვნება. დიდი რუსთაველი გმობს მას, როგორც საძრახ მოვლენას. მისი თქმით: „სიცრუე და ორპირობა ავნებს ზორცსა, მერე სულსა“.

სიცრუისათვის ადამიანები ისჯებიან კანონის ძალით. სიცრუეს საზოგადოებრივი ცხოვრების ხანგრძლივ მანძილზე ბევრი ბოროტება მოუხდენია: სახელმწიფოების საფუძვლები დაუზღვევია, ოჯახების მყუდროება შეურყევია, პიროვნებების სიცოცხლე შეუწირავს მსხვერპლად. სიცრუის საშუალებით შეძლო იაგომ ოტელოს სულიერი და ფიზიკური განადგურება. მას ბევრჯერ უთესავს ადამიანებს შორის შური და მტრობა.

სიცრუე ხშირადაა გამოყენებული მხატვრულ ნაწარმოებებში სიუჟეტური კონფლიქტის შესაქმნელად. მის ნიადაგზე ხდება ზოგჯერ ნაწარმოების სხვადასხვა ხასიათის გმირთა შეჯახება, რაც არა იშვიათ შემთხვევაში, ტრაგიკული ფინალით მთავრდება. მაგრამ

არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც სიცრუე ნაწარმოებში წარმოდგენილია, როგორც ადამიანის კეთილშობილური თვისებების გამოხატვის საშუალება. მართალია, ზოგჯერ ნაწარმოების მოქმედი გმირები ტყუიან, მაგრამ ეს ტყუილი ადამიანის ვნებისათვის კი არ არის გამიზნული, არამედ სიკეთისათვის. ასეთ შემთხვევაში მწერალს დიდი დაბრკოლების გადალახვა უხდება, რადგან მას ევალება მორალურად უარყოფითი მოვლენა სიცრუე — სიკეთის სიმბოლოდ აქციოს, სიცრუეს მიმართულება შეუცვალოს და კაცთა სასარგებლო საქმე აკეთებინოს.

სიცრუის სიკეთედ გარდაქმნის შემთხვევაში მწერალს მეტი ფსიქოლოგიური სრულყოფილება ჭირდება. გმირთა ხასიათები მეტად რთულად უნდა გამოიკვეთოს, რათა ეს დიდი მორალური პროცესი სიცრუის სიკეთედ გარდაქმნისა მკითხველისათვის დამაჯერებელი და სარწმუნო იყოს. ზოგი მწერალი დიდი ოსტატობით

გამოხატავს ადამიანის შინაგანი
სამყაროს ამ რთულ პროცესს, გვა-
გრძნობინებს მოქმედი პერსონა-
ჟის სიკეთის ბუნებრიობას. ასეთ
ნაწარმოებად შეიძლება მივიჩნი-
ოთ კონსტანტინე ლორთქიფანი-
ძის მოთხრობა „ცაბუნია“.

„ცაბუნია“ სამამულო ომის
თემაზეა აგებული. მასში სრული
დამაჯერებლობით არის წარმოდ-
გენილი პატარა ოჯახის ომისდრო-
ინდელი ტრაგედია. მწერალს სი-
ცრუე გამოყენებული აქვს ამალ-
ლებული სიკეთისათვის და ამ
რთულ ფსიქოლოგიურ პროცესს
სრულყოფილ მხატვრულ ფორ-
მაში გამოავლენს.

საინტერესოა ისიც, რომ კ. ლო-
რთქიფანიძის „ცაბუნია“ მარტივ
სიუჟეტზეა აგებული. აქ არც გმი-
რთა შეჯახებებია, არც მწვავე
დრამატიული სცენები, არც სიუ-
ჟეტის სირთულით იქცევა ყურა-
დღებას ეს მოთხრობა. ყველაფე-
რი ჩვეულებრივი სახით მიმდინა-
რეობს, ყველაფერი ისე ხდება,
როგორც შეიძლება ცხოვრებაში
მოხდეს და მაინც მკითხველის
დიდ დაინტერესებას იწვევს.

პატარა გოგონას, თორმეტი
წლის ცაბუნიას მამა ომში წაიყ-
ვანეს. „მთელი ხუთი თვე გავიდა,
ფოსტალიონს ერთხელაც არ და-
უძახია აბულაძის ჭიშკართან“.

ესეც ხომ ჩვეულებრივი მოვ-
ლენაა, რამდენი ოჯახი იტანჯებო-
და ომში წასულის ამბავის უცო-
დინარობით, რამდენი ადამიანი
ელოდა გულისფანცქალით ფოს-
ტალიონის გამოჩენას და სამკუთ-

ხა ბარათის დანახვას. ასე ელოდ-
ნენ აბულაძის ოჯახის წევრებიც.

„მერე ქალაქში ხმა გავრცელ-
და, ქერჩიდან დაჭრილები შემოვი-
ყავთო. ცაბუნია ცისმარე დღეს
სამტრედიის სადგურზე იყო, მაგ-
რამ კაცი ვერ იპოვნა მამის მნახ-
ველი“. თითქოს უჩვეულო და სა-
ოცარი აქაც არაფერია... გოგონას
არ ასვენებს მამაზე ფიქრი. იგი
უშწვოა, თორემ შეიძლებოდა მა-
მის საძებნელად უფრო შორს წა-
სულიყო. მას შეუძლია თავის მი-
ზნის მისაღწევად მხოლოდ სამტ-
რედიის სადგურამდე იაროს, მა-
ტარებლით ჩამოყვანილი დაჭრი-
ლები ნახოს და ამ გზით შეიტყოს
მამის ამბავი. ესეც გმირობაა ამ
პატარა ჭოროღიანი გოგონათვის.

„ცაბუნია მერე წუთში ჩამოურ-
ბინა ბაქანზე გაფენილ დაჭრილ-
ებს. ყველანი ხალისიანად გამოე-
ლაპარაკენ, იმედიანი სიტყვა უთ-
ხრეს, ერთმა სალდათმა თავიშაქ-
რის ნატეხიც ჩაუდო ხელში, მაგ-
რამ პატარა გოგო ამჯერადაც მე-
ტი ვერაფრით გაახარეს, ვალიკო
აბულაძეს ისინი არ იცნობდნენ“.¹

ასე დადიოდა ცაბუნია სამტრე-

დიის სადგურზე ყოველდღე და
მამის ამბავს ეკითხებოდა დაჭ-
რილ ჯარისკაცებს.

„და სანამ სამანევრო ორთქლ-

მავალი სანიტარულ ვაგონს ჩიხში

ჩააყენებს, ცაბუნია თითქმის ყვე-

ლა კუპეს ჩამოივლის და დაჭრილ

ჯარისკაცებს გამოელაპარაკება:

„— მეხუთე თვეა მამისაგან წე-

¹ კ. ლორთქიფანიძე, ტ. I. 1969,
გვ. 159.

რილი არ მიგვიღია. აბულაძე ჩვენი გვარი, ხომ არ გინახავთ სადმე.

— სახელი რა ქვია მამაშენს?

— ვალიკო!

— ვალიკო აბულაძე? არა, შეი-
ლო, არ მინახავს.

— კარგი, ბატონო: — პატარა გოგოც ასევე ჩუმად გადადის ერთი კუბედან მეორეში და ისევ ის-
მის მისი მორიდებული ხმა:

— ქერჩიდან მოდიხარ, ბი-
ძია?..²

ცაბუნიას ყოველი სიტყვა, მისი ყოველი შეკითხვა ჯარისკაცებისა-
დმი არ შეიძლება მღელვარების გარეშე წაიკითხოს კაცმა. აქ ცა-
ბუნიას სახით, ყველა იმ მამადა-
კარგული ბავშვის გულისტკივი-
ლი ჩანს, რომლებიც შეიძლება დაჭრილ ჯარისკაცებს სადგურში
ვერ ხვდებიან, მაგრამ დღე და
ღამ მამაზე ფიქრობენ, ზოგჯერ
ძილიც უტყდებათ და ცრემლი-
ანი თვალებით ხვდებიან განთი-
ადს.

ცაბუნია კიდევ შეხვდება დაჭ-
რილებს, მაგრამ ვალიკო აბულა-
ძის მნახველი არავინ აღმოჩნდება.
„პატარა გოგო აღელვებისაგან
სულს ვეღარ ითქვამდა“. ბოლოს
ერთი ჯარისკაცი, რომელსაც
ძლიერ შეეცოდა ეს ჩონჩხად
ქცეული გოგონა, კითხვით მიმარ-
თავს მას: „რა არის შენი ვალიკო
აბულაძე?

— მამა!

— მერე რა გატირებს პატარა

ქალო. მამაშენი კარგად არის. წა-
მოსვლის დღეს ვნახე და შენთან
თან დამაბარა, ჩემი ზღაპრული
გეჟნებათ, მე არაფერი მიჭირსო...
ცაბუნიას ჭორფლიან ლოყებზე
ცხელი სისხლი შემოასკდა. ყუ-
რებმა წივილი დაიწყეს... სიხარუ-
ლის ელდამ ადგილიდან ისე მოს-
ხლიტა, სანდალზე შესაკრავი გა-
უწყდა, მეორე სანდალიც უმაღ-
ვე წაიძრო და სოფლისაკენ მოკუ-
რცხლა“.³

ვინ წარმოიდგენს, ამ ჩხირივით
აწოწილმა ბავშვმა რამდენი სიხა-
რული წაიღო სახლში, როგორ გა-
ახარა დედა და ოჯახის სხვა წევ-
რები. იმედის როგორი ნაპერწკა-
ლი შეიტანა უიმედოთა გულებში.
მართლაც, რა რეალური ტიპი შე-
ქმნა ცაბუნიას სახით მწერალმა,
რამოდენა შინაგანი სულიერი სი-
მდიდრე გააჩნია ამ ერთ ციდა
გოგონას, რომლის კოლორიტული
სურათი ასე გამოხატა ავტორმა:

„ახლაც თვალწინ მიდგას წინ-
დის ჩხირივით თავიდან ბოლომ-
დე ერთნაირად გათლილი გოგო,
მისი გრძელი, წვრილი მკლავები
და მუდამ გადატყაული წვეტიანი
იდაყვები“.⁴ მართლაც, რა საცო-
დავად გამოიყურება ცაბუნიას გა-
მხდარი და ჭორფლიანი სახე. ცა-
ბუნია გახარებული წავიდა სახლ-
ში და მოთხრობაც ამით უნდა
დამთავრებულიყო. თითქოს ეს
იქნებოდა მისი ლოგიკური დასა-
სრული. ნაწარმოების მთავარმა

³ კ. ლორთქიფანიძე, ტ. I, 1969,
გვ. 160

⁴ იქვე, გვ. 154

გმირმა მიზანი განახორციელა, და-
კარგული მამის ამბავი გაიგო და
ძიების პროცესიც დასრულდა. მა-
გრამ მწერალმა, როგორც დიდმა
ხელოვანმა, აქ სამართლიანად არ
დასვა წერტილი. ახლა მოთხრო-
ბის მეორე გმირის, დაჭრილი ჯა-
რისკაცის, არჩილ მესხის, არანაკ-
ლებად რთული სულიერი სამყა-
რო გადაშალა ჩვენს წინაშე.

არჩილმა დიდი ცოდვა ჩაიდინა,
იცრუა... მას არასოდეს არ უნა-
ხავს ვალიყო აბულაძე და არც მი-
სი სახელი გაუგონია.

ამ პატარა სიუჟეტიდან მოთხ-
რობაში, ცაბუნიას გვერდით სრუ-
ლიად მოულოდნელად, მეორე
ადამიანის ტრაგედია იწყება. არ-
ჩილ მესხს არანაკლები სადარდე-
ლი გაუჩნდა, არანაკლებად აფო-
რიაქდა ახლა მისი სული, რადგან
სანანებელი გაუხდა ტყუილის
თქმა. სასტიკად იცრუა ცაბუნიას
წინაშე, მოატყუა იგი... თუმცა,
მორალურად გასამართლებელი
საბუთიც აქვს.

— „რა მექნა, გამოტეხილად
მეთქვა, მამაშენს არ ვიცნობ-მეთ-
ქი... მაგრამ მის თვალებს რომ
შევხედე, ტანში ამბურძგნა. ის
თვალეები ისე ბრწყინავდნენ და
ჩემგან იმდენ სიხარულს ელოდ-
ნენ, რომ სიმართლის სათქმელად
ენა აღარ მომიბრუნდა“.⁵

არჩილის სულიერ ტრაგედიას
ისიც აძლიერებს, რომ ცაბუნია
ხშირად აკითხავს მას პოსპიტალ-

ში და უფრო საფუძვლიანად
ცდილობს მამის ამბავის წაგებას.

„თქვენ ალბათ არ იცნობდით
ჩემთან ხშირად დადის პატარა
გოგო ცაბუნია. იმ საწყალს ჰგო-
ნია... რომ მე მამამისის მეგობარი
და ფრონტელი ამხანაგი ვარ. სამ-
წუხაროდ ეს ასე არ არის. ცაბუ-
ნიას მამა მე თვალითაც არ მინა-
ხავს არც ფრონტზე და არც სხვა-
გან. მისი სახელი და გვარი პირ-
ველად აქ გავიგონე, სამტრედიის
ხადგურზე, როდესაც ცაბუნია და-
ჭრილებს ეკითხებოდა. გული ამი-
დულა ამ სურათმა, და მეც ბევრი
არ მიფიქრია, დავუძახე და ვუთ-
ხარი, შე ვიცნობ ვალიყო აბულა-
ძეს, ამას წინათ ვნახე და კარგად
არის მეთქი“.⁶

როგორც ვხედავთ, ამ გულკე-
თილ ჯარისკაცს ძვირად დაუჯდა
ნაჩქარევად წარმოთქმული ორი-
ოდე სიტყვა. ახლა იგი დამნაშა-
ვედ გრძნობს თავს, რად მოატყუა
ცაბუნია? მაგრამ არჩილი თავს
იმით იმართლებს, რომ ვინც ამ
დალეულ გოგოს ცრემლიან თვა-
ლებს დაინახავდა, ყველა აუცი-
ლებად ასე მოიქცეოდაო. და მე-
რე რამდენმა დაინახა ცაბუნიას
ცრემლიანი თვალები და არჩილ-
მა, მხოლოდ არჩილმა მოატყუა
და ამით დააიმედა ის, ეს ხომ გო-
გონას სიბრაღეა ათქმევინა
მას, ეს ხომ სიკეთისათვის ჩაიდი-
ნა? მაგრამ სიტუაცია გაართულა
საქმის შემდეგმა მსვლელობამ.
ახლა ეს ჭინკა გოგო მოსვენებას

⁵ კ. ლორთქიფანიძე, ტ. II, 1969,
გვ. 165

⁶ იქვე, გვ. 164

არ აძლევს არჩილს ჰოსპიტალში ათასგვარი შეკითხვებით. აბა როგორ დააქაყოფილოს ვალიკო აბულაძის არმცნობმა ჯარისკაცმა ამ გოგონას ცნობისმოყვარეობა?

ახლა არჩილს უნდა ამ ჰოსპიტალიდან წასვლა, ამით თუ იხსნის იგი თავს შექმნილ გარემოებიდან, უნდა გაეცალოს აქაურობას და უფროსს თხოვს სხვაგან გადაყვანას: „შეიძლება შევცდი, არასწორად მოვიქცევი, ამხანაგო კაპიტანო, მაგრამ იმ წუთში მე ისე მინდოდა მისი გახარება, დაწუგეშება... აზრადაც არ მომსვლია, თუ ის ორი სიტყვა ამ ცეცხლში ჩამაგდებდა“.⁷

არჩილი ორმაგად იტანჯება... ჯერ ერთი, რომ ტყუილი თქვა, და, მეორეც, ახლა ცაბუნია საფუძვლიან ცნობებს მოითხოვს მამის შესახებ, და არჩილს სად შეუძლია ასე დეტალურად გასცეს პასუხი მის შეკითხვებს.

„ეს პატარა გოგოც ისე შემეჩვიდა და მომენდო — წერს არჩილი იმავე კაპიტანს, — თითქო მისი ღვიძლი ნათესავი ვიყო. ხან მართო შემოვა პალატაში, ხან პატარა ძმას მოიყვანს... გუშინწინ სკოლის ამხანაგები დამაყენა თავზე: გაიგონეთ, რა მამა მყოლიაო“.⁸ და ისმენს გახარებული ცაბუნია ჯარისკაცის იმპროვიზებულ ამბებს ვალიკო აბულაძის გმირობის შესახებ.

მწერალს კიდევ შეეძლო სიუ-

ჟეტური სიტუაციის გარკვევით მოქმედ გმირთა დამატება, ცაბუნიას ისიც შეეძლო, მაგრამ ჩილთან დედა და უახლოესი ნათესავები მოეყვანა საქმის უფრო დეტალურად გასარკვევად, მაგრამ ავტორმა განზრახ არ გაართულა ისედაც გართულებული მოქმედება. ცაბუნია ძმის და სკოლის ამხანაგების მოყვანას დაჟერდა, მაგრამ არჩილს შაინც უჭირს მათ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა. ცაბუნიას მოლოდინით მას ახლა საზრუნავი გაუჩნდა. იგი სპეციალურად უნდა მოემზადოს, ბრძოლის რამდენიმე ეპიზოდი უნდა მოიგონოს, ვალიკო აბულაძის გმირობასთან რომ იყოს დაკავშირებული.

არჩილ მესხის უბედურება იმაშია, რომ მის ერთხელ წარმოთქმულ ტყუილს ახლა ტყუილების მთელი სერია ჰქირდება, პირველ კეთილშობილ ტყუილთან რომ არის დაკავშირებული.

„დავიღალე ამხანაგო კაპიტანო, არ შემიძლია ამდენი ტყუილის მოგონება. თანაც მეშინია არაფერი აურ-დაურიო, არაფერი შემეშალოს, თორემ ეს ჩემი გულად მთლად დაიფუშება და ყველაფერი გამოაშკარავდება. მერე ცაბუნია?“⁹

არჩილი კიდევ იმაზე ფიქრობს, რომ მისი ტყუილი არ გამოაშკარავდეს და ცაბუნიას სიხარულის დღეები არ გაქრეს მოულოდნელად. არჩილმა კარგად იცის, რომ

7 კ. ლორთქიფანიძე, ტ. I, 1969, გვ. 164

8 იქვე, გვ. 166

9 იქვე.

ამ ტყუილით დიდი კეთილშობილური საქმე ჩაიდინა. რაც მთავარია, ვალიკო აბულაძის ოჯახი ჯარისკაცის დაბრუნების მოლოდინში იქნება.

გულნესტივილით ამბობს ავტორი: „ცაბუნია კი ელოდეს მამას... ომში ყველაფერი მოსავალია. ზოგჯერ კაცს გამოიტირებ, ჯვარს დაუსვამ, მერე ერთ მშვენიერ დღეს გაიხედავ და... ის კაცი აგერ არ მოდის ცოცხალი და ტანმრთელი?“¹⁰

მართლაც, ვალიკო აბულაძის მსგავსები რამდენი დაბრუნებულა მოულოდნელად, რამდენი გამოტყუებულს, თითქოს დაღუპულს, გაუხარებია ოჯახი. ვინ იცის, იქნებ არჩილ მესხის სახელდახელოდ მეთხუილი ტყუილი სინამდვილედ იქცეს. და თუ არა, მაინც ასე ჯობია. ვალიკო აბულაძის დაბრუნების იმედით იცოცხლოს ოჯახმა, იცოცხლოს ცაბუნია. ვინ იცის ტყუილით გახარებულმა გოგონამ იქნებ მეტი სარ-

გებლობა მოუტანოს თავის თავს და საზოგადოებას: დაე, ელოდეს ელოდენ, განა ცოტა ელოდეს და...
გიგლიშვილი

მთავარი ის კი არ არის, რომ აბულაძის ოჯახი დაელოდება მოუსვლელ ჯარისკაცს, მთავარი ისაა, რომ მწერალმა ეს ფაქტი ამაღლებულ-განზოგადებულ ფორმაში წარმოადგინა და ტყუილის საშუალებით დიდი სიკეთის გრძნობა გაგვაცდევინა, და ყოველივე ეს ისე გამოხატა, რომ მკითხველს მის ჭეშმარიტებაში ეჭვი არ ეპარება, უბრალო მოქმედი გმირების მაღალი მორალური და მხატვრულად სრულყოფილი სახეები გვაჩვენა. ცაბუნია კორფლიანი სახე და მისი ცრემლიანი თვალები არასოდეს არ გაქრება ჩვენი მეხსიერებიდან. ჭეშმარიტი ხელოვნება ყოველთვის ასეთ დიდ გავლენას ახდენს ადამიანზე, როგორი მოცულობის, როგორი ფორმის ან ჟანრის არ უნდა იყოს იგი.

მოთაგ ზაქარიაშვილი

„მედეას“ ევრიპიდესეული ვერსიის ზოგირითი კომენტარი

431 წელს (ძვ. წ.) ბერძენმა ტრაგიკოსმა ევრიპიდემ ათენის სცენაზე პირველად აჩვენა მაყურებელს თავისი ტრაგედია „მედეა“.

ამ დღეს პირველად იხილეს აღამიანებმა საკუთარი შვილის მკვლელი დედის სახე.

24 საუკუნის მანძილზე მაყურებელი გაოგნებული სტოვებს თეატრს.

განა შეიძლება დედამ საკუთარი ზელით მოჰკლას პირმშო!

მხეცთა სამყაროშიც არნახული მოვლენაა.

ევრიპიდეს შემდეგ ბევრმა მწერალმა დაამუშავა ეს თემა. ყველა ევრიპიდეს გზას გაჰყვა (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ჟან ანუ-ის, რომლის ტრაგედიაში მედეა შვილებთან ერთად თავს იწვავს) და თავი არავის შეუწუხებია, ერთხელ მაინც გადაეთვალისწინა ბერძნული მითები, ესაზა ევრიპიდემდელი წყაროები, ჩაკეტირებოდა არგონავტების თქმულებას მედეაზე, რის გამოც,

მსოფლიო თეატრების სცენებზე, შვილების სისხლში ხელებამოსვრილი მედეა ყველას გულს უმღერევს.

საკვირველია, როგორ მოხდა ეს!

* * *

არგონავტებზე თქმულებას საკმაოდ დიდი ადგილი უჭირავს ბერძნულ მითებში. იგი მდიდარ მასალას გვაძლევს წინაბერძნული ტომებისა და იბერულ-კავკასურ-კოლხურ ტომებთან ურთიერთობაზე. მაგრამ ჩვენ ამ მითებიდან მხოლოდ კოლხელი ქალის მედეას ბედი გვაინტერესებს. მედეაზე ბევრი რამ დაიწერა დღემდე, ამათგან თავისი მხატვრული ღირსებით ყველაზე მაღლა დგას ევრიპიდეს ამავე სახელწოდების ტრაგედია.

ეს ნაწარმოები არა მარტო იმით არის აღსანიშნავი, რომ იგი ტრაგედიის კლასიკური ნიმუშია, არამედ იმიტაც, რომ საფუძვლად დაედო მედეას ფსევდობიოგრაფიას და დღემდე ლიტერა-

ტურულ სამყაროში მას ჰეშმარი-
ტებად მიიჩნევენ.

ჩვენ, რასაკვირველია, მიზანი
არ გვაქვს მკითხველს გავაცნოთ
პოეტთა და ტრაგიკოსთა მიერ
დღემდე შექმნილი „მედეას“ ყვე-
ლა პერსონაჟი. მხოლოდ ევრიპი-
დეს მედეაზე ვაპირებთ ორიოდ
სიტყვის თქმას და შევეცდებით
ქართული მეცნიერების ა. ურუ-
შაძის, ს. ყაუხჩიშვილის, ლ. სანი-
კიძის და სხვათა გამოკვლევების
საფუძველზე შვილების სისხლი
ჩამოვრეცხოთ კოლხელი ქალის
ხელებს.

* * *

არაერთხელ თქმულა, ევრიპიდე
ქალთმოძულე იყო. ამიტომ ვა-
საკვირი არ არის, რომ მან ამ სქე-
სისადმი მთელი სიძულვილი ბარ-
ბაროს მედეას სახეში გამოხატა.

თავიდანვე ევრიპიდე მედეას
ბრალს დებს, რომ იგი ზომიერე-
ბას მოკლებული ქალია.

ზომიერება, ციურო ნიჭო,
სასურველი ხარ ყველაზე მეტად.

მხოლოდ მეტობას, წრეს გადასულსა
მუდამ თან ახლავს დაცემის შიში¹.

მართალია, მედეამ ვერ დაიცვა
ზომიერება, მაგრამ განა არსე-
ბობს სიყვარულში ზომიერება?
მართო ევრიპიდე არ აფასებს ქა-
ლის ამ დიდ კეთილშობილურ მა-
მაცობას — სიყვარულისათვის
თავგანწირვას, რასაც არა ერთმა
დიდმა შემოქმედმა უმღერა მსო-
ფლიოში.

1 ევრიპიდე, მედეა, თარგმანი პანტე-
ლიმონ ბერაძის, გვ. 12.

სიყვარულმა დაუბნელა გონება
მეფის ასულს და გონს მანამ ვერ
მოვიდა, სანამ იასონმა ქუთხუთხუთ
გააგდო. მხოლოდ მაშინ გონიერ
რომ ეს ვაჟბატონი, რომელიც
„ფიცით შემოემტკიცა“² მას, ორ-
პირი იყო. გაიგო, უკან მოიხედა
და უკიდევანო უფსკრული დაინა-
ხა. ამ უფსკრულის მეორე მხარეს
მისი სამშობლო — კოლხეთი მდე-
ბარეობდა. მედეას უკვე მოჭრი-
ლი ჰქონდა ყველა გზა. „რა დამრ-
ჩა კიდეც, რისთვის ვცხოვრობ?“
იკითხა და როცა დარწმუნდა, რომ
მის სიცოცხლეს მიზანი აღარ ჰქო-
ნდა, ზეცას სთხოვა:

„ჰოი, სიყვდილო, დამხსენ სიცოცხლეს,
რომ გავცელო ამ სატანჯველსა.“³

მედეას ტანჯვას კორიფე და ბე-
რძენი ქალების გუნდიც თანაუგ-
რძნობს. ისინი მედეას მეგობრად
თვლიან თავს და ეუბნებიან, რომ
„მეგობრებს მუდამ მზად გვაქვს
კეთილი რჩევა გულის მალამოდ“.⁴
გუნდს სურს სახლიდან გამოიყვა-
ნოს, იმედი მისცეს, დაამშვიდოს
იასონის მეუღლე.

გუნდი მედეას ტანჯვის მიზე-
ზად ქმრისაგან სარეცლის შებილ-
წვას თვლის და თანაც გაოცებუ-
ლია

„რად ჩამოაგდო ბედმა ამქვეყნად

აქ, ელადში, კოლხელი ქალი,

იმ გადამთიელ უკიდევანო

ზღვათა სივრციდან.“⁵

(ხაზგასმან ჩვენია აქაც და ქვემოთაც.
ო. ფ.).

2 იქვე, გვ. 14.

3 იქვე, გვ. 13.

4 იქვე, გვ. 15.

5 იქვე, გვ. 16-17.

ჩვენი აზრით, პარადოსში გამო-
თქმული გუნდის გაოცება — რად
ჩამოაგდო ბედმა ამ ქვეყნად კოლ-
ხელი ქალი, შემთხვევითი არ არის.
ნაწარმოებში ხშირად აქვს ხაზი
გასმული იმ ფაქტს, რომ მედეა
არაა ბერძენი, იგი კოლხია. თუმცა,
ერთი შეხედვით, ტრაგედიაში ეს
აზრი არ არის მთავარი. კორიფესა
და გუნდის მიერ მედეას უბედუ-
რებაზე ხშირად გამოთქმული თა-
ნაგრძნობა და საერთოდ გაბატო-
ნებული აზრი იმაზე, რომ მედეას
პატივს სცემენ კორინთელები, ვე-
თარცა ბრძენს, ერთგვარად
ჩრდილს ფენს ევრიპიდეს მთავარ
მიზანს — მედეას ყველა ცუდი
თვისება მისი ბარბაროსობით ახს-
ნას. მაგრამ, ტრაგედიას თუ კარ-
გად ჩავუტვირდებით, ძნელი არ
არის დავინახოთ ავტორის ეს სუ-
რვილი.

იწყება პირველი ეპიზოდი. აგო-
ნში მედეა არა მარტო თავისი შუ-
რისძიების გეგმებს აცნობს გუნდს,
არამედ თავისი უბედურების მი-
ზეხსაც ასახელებს. რა არის ეს?
იგი თავისმა თვალმა აცდუნა და
ამიტომაც კაცის სულის გამოუც-
ნობლად გამოიტანა დასკვნა. მაგ-
რამ მთავარი მაინც ის არის, რომ
მან, უცხოელმა თავი ვერ დაიჭი-
რა⁶ და ისიც ქალმა, ვინც ყველა-
ზე უფრო საცოდავი არსებაა, რა-
დგან თავისი ბატონი უნდა იყი-

დოს, მისი ყურმოჭრილი მონა-
ხდეს, თითქოს იმიტომ, რომ, ვაცო
ბრძოლაში მიდის, მაგნიტონის
„ერთხელ დედობა არ სჭარბობს
სამგზის ომში შესვლას?“⁷ მედეას
უბედურებას კიდევ ის აძლე-
რებს, რომ იმათ (ე. ი. ბერძენებს)
სახლ-კარი, სამშობლო აქვთ, ხო-
ლო მედეა მარტოა „ქმრისგან
გვემული, გადმოხვეწილი უცხო
ქვეყნიდან“... და არავინ ჰყავს შე-
მწედ, დამხმარედ.⁸

მედეას გადაუწყვეტია, თუ შეძ-
ლო, დასაჯოს ქმარი და მა-
მა⁹ და სთხოვს კორიფეს, ამისათ-
ვის ბრალს ნუ დასდებს. ასე, რომ
მედეას მხოლოდ ერთი მიზანი
ჰქონდა — სამაგიერო გადაეხადა,
სათანადო მიეზლო იმათთვის,
ვინც იგი ცოცხლად გასწირეს. კო-
რიფეც თანახმაა შური იძიოს მე-
დეამ და კიდევაც ეუბნება მას
„მეც გიდასტურებ, ეკუთვნის მოკ-
ვლა“.¹⁰

მედეას უბედურებას კიდევ ის
ემატება, რომ მას კორინთიდანაც
აგდებენ, რადგან მისი ეშინიათ,
იმიტომ, რომ იგი ბრძენია,¹¹ ეს კი
შურთ კორინთელებს და თანაც
აშინებს, როგორც ამას კრეონტა
ამბობს და მედეაც ამასვე დარ-
ღობს:

7 იქვე, გვ. 18.

8 იქვე, გვ. 19.

9 იქვე, გვ. 19.

10 იქვე, გვ. 19.

11 ევრიპიდე მედეა 20.

„ჩემმა სიბრძნემ და სახელმა ჩემმა
რამდენი ვნება არ მომაყენა“¹²

ევრიპიდეძს მედეა კიდეც ერთ
ცუდ თვისებას ავლენს — გაიჟვე-
რობს და თავის მოთაფლული
ენით კრეონტს დაითანხმებს ერ-
თი დღის დარჩენის უფლება მის-
ცეს, ხოლო როცა ამ უფლებას
მიიღებს, შურისძიების სხვადა-
სხვა საშუალებიდან საწამლავს
აირჩევს.

დრამატურგი ცდილობს, ამ არა-
ბერძენ ქალში მრავალი ცუდი
თვისება გამონახოს და ამით და-
მაჯერებელი გახადოს მისი მო-
ქმედება — შვილების საკუთარი
ხელით მოკვლა. მიზოგინი ევრი-
პიდე თავისი პირით ათქმევინებს
მედეას:

„...სუსტნი ვართ ქალნი.

ზოგჯერ კარგ საქმეს ხელსაც ვერ
მივყოფთ,

მაგრამ ბოროტში ვინ შეგვედაროს“.¹³

მწერალს უფლება აქვს, გმირის
დახატვისას, ისტორიული ან მი-
თოლოგიური პერსონაჟები, რო-
გორც სურს ისე გამოიყენოს, მა-
გრამ აქაც არსებობს რაღაც საზო-
მი, საზღვარი. შეუძლებელია გო-
რგონები ულამაზეს ქალწულებად
გამოვიყვანოთ და ელენი სიმახინ-
ჯის განსახიერებად. ასევე არ შე-
იძლება მითიურ ან ისტორიულ
პერსონაჟს ისეთი რამ ჩავადენი-
ნოთ, რაც მას „სიზმრათაც არ
მოელანდება“. ასეთ ფაქტთან

გვაქვს საქმე ევრიპიდეძს „მედე-
აში“.

მედეას შესახებ ბერძენულ
ისტორიოგრაფიულ ლიტერატუ-
რაში საკმაო მასალა მოგვეპოვება.
ეს მასალები უარყოფენ მედეას
ბიოგრაფიის ევრიპიდეძეული ვე-
რსიის ზოგიერთ ფაქტს, რაც შვი-
ლებისა და ძმის მკვლელობას შე-
ეხება.

ევრიპიდეძს ტრაგედიის მიხედ-
ვით, მედეამ მოსპო საკუთარი
შთამომავლობა — ვაჟები მერმე-
როსი და ფერეტი, მამინ, როცა,
ჯერ კიდეც ჰომეროსის პოემაში
„ოდისეია“ ლაპარაკია მერმეო-
რის შვილზე. კერძოდ, როცა პე-
ნელოპეს საქმაროებისაგან შეწუ-
ხებულმა ტელემაქემ არ იცის რა
ქნას, ამ დროს მის წინაშე გამოც-
ხადდება ქალმერთი ათინა (ქალ-
მერთს ოდისევსის ამხანაგის მე-
ნტესის სახე ჰქონდა მიღებული)
და ტელემაქეს ეუბნება, რომ ოდ-
ისევსი ცოცხალია, მე იგი „ვიზი-
ლე (ოდისევსი) ჩვენს სახლში,
სვამდა და მხიარულობდა, იგი მო-
დიოდა ეფირედან — მერმეოროსი
ძე ილოსისაგან. იქ ოდისევსი
სწრაფი ხომალდით წარემართა,
ეძებდა რა მამაცთ შემმუსვრელ
შხამს სპილენძის ისრებზე წასას-
მელად; მაგრამ არ მისცა (ილოს-
მა) შეეშინდა უკვდავ ღმერთე-
ბის“.¹⁴

პროფ. ა. ურუშაძე თავის წიგნ-

12 იქვე, გვ. 20-21.

13 იქვე, გვ. 27.

14 პროფ. ა. ურუშაძე, ძველი კოლხე-
თი არგონავტების თქმულებაში, გვ. 173-
174.

ში „ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში“ წერს, რომ „აქ მოხსენებული ილოსი მედეას შვილიშვილად უნდა ვიგულისხმოთ“. ¹⁵

მერმეროსის შესახებ ბერძენ მითოგრაფოსებთანაც საკმაოდ მოგვეპოვება საბუთი, რომ იგი მედეას შვილი იყო. ამას ამტკიცებს აპოლოდორე (II საუკ. ძვ. წ.) თავის წიგნში „ბიბლიოთეკა“, პავსანია (II საუკ. ახ. წ.) „ელადის აღწერილობაში“ და სხვა. ჩვენ აპოლოდორე და პავსანია იმიტომ დავასახელებთ, რომ როგორც ჩანს, ევრიპიდეს ტრაგედიის „მედეას“ დაწერის შემდეგაც, ანტიკურ სამყაროს ყველა სწავლული არ იზიარებდა ამ აზრს, რომ მედეამ მოჰკლა თავისი შვილები, სახელდობრ მერმეროსი. ხოლო „ოდისეაში“ მოყვანილი ეს ფაქტი კი იმაზე მეტყველებს, რომ ჰომეროსმა არაფერი იცოდა მედეას შვილების დახოცვის შესახებ. სხვანაირად, ჰომეროსის დროს არ არსებობდა თქმულება მედეას მიერ შვილების დახოცვაზე.

ჰომეროსის დროინდელ ეპიკოს მწერალს კრეოფილე სამოსელს დაუწერია „ექალიის აღება“. ნაწარმოები მოგვითხრობს იმაზე, თუ როგორ აიღო ჰერაკლემ ევბეის ქალაქი ექალია. ამ ნაწარმოებში ლაპარაკია მედეაზე და ნათქვამია, რომ მედეამ კორინთოს მეფე კრეონტი მოწამლა, ხოლო თავისი ვაჟები მამას დაუტოვა.

რთქალ ჰერას საკუთრებდებოდა. თვითონ კი ათენში გაიქცა და მედეა ბავშვები კრეონტის ნათესავებს დაუხოცავთ.

ეს ნაწარმოები ჩვენამდე არ არის მოღწეული, ამის შესახებ მოგვითხრობს I საუკ. (ძვ. წ.) ალექსანდრიელი გრამატიკოსი დიდიმოსი. იგი იმასაც ამბობს, — „ხმა გაავრცელეს, რომ მედეამ არა მარტო კრეონტი, არამედ საკუთარი შვილებიც მოკლა“. ¹⁶

მეტად საინტერესო ცნობას გვაწვდის ძვ. წ. III საუკუნის გამოჩენილი ალექსანდრიელი მეცნიერი და ფილოლოგი არისტოფანე გრამატიკოსი. იგი თავის ჰიპოთეზისში ამბობს „მედეამ იასონისადმი ზიზღის გამო, ვინაიდან მან შეირთო კრეონტის ასული, მოკლა (პატარძალი), კრეონტი და საკუთარი შვილებიც. მერე მოშორდა იასონს და იწყო ეგეოსთან ცხოვრება.

ეს მითი სხვა (მწერალთან) არ მოიპოვება“. ¹⁷

არისტოფანე გრამატიკოსი უდაოდ კარგად იცნობდა ანტიკურ მწერლობას, ამიტომ უნდა ვერწმუნოთ მას, როცა ამბობს, რომ ეს თქმულება სხვა მწერლებთან არ მოიპოვება.

მაშ, რამ აიძულა ევრიპიდე, რატომ მხოლოდ მან გაავრცელა ეს არაქმმარტი ამბავი, ნუთუ

მარტო ქალთა სიძულვილის გამო გააქეთა იგი. ამის შესახებ უტყუარ პასუხს გვაძლევს ძვ. წ. მე-5 საუკ. ბერძენი ლოგოგრაფოსი ჰელანიკე მითილენელი თავის წიგნში: „დეკალიონია“.

„ფილოსოფოსებში მეტად გავრცელებულია ერთი ამბავი, რომელსაც პარმენისკეც გადმოგვცემს: ევრიპიდეშ თითქოს კორინთელებისაგან ხუთი ტალანტი აიღო და ბავშვების დაკვლა შედეას გადააბრალა“.¹⁸

ჰელანიკე ცხოვრობდა 480-395, ევრიპიდე 480-406 წლებში, ე. ი. ისინი ერთსადაიმავე დროს ცხოვრობდნენ. ევრიპიდეს მედეა, როგორც ვთქვით, დაიდგა 431 წელს. ჩანს ამ დრამის დადგმის შემდეგ ფილოსოფოსები არ დაეთანხმნენ ევრიპიდეს და ჰელანიკეც იმდროინდელი საზოგადოების ჭეშმარიტ აზრს გადმოგვცემს, ამიტომ არ შეიძლება არ ვერწმუნოთ მას.

მედეას შვილების შესახებ კიდეც ორი მეტად საინტერესო ცნობა მოგვეპოვება: ერთი ეკუთვნის მე-6-5-ე საუკ. მცხოვრებ, საგუნდო ლირიკის ცნობილ წარმომადგენელს პინდარეს, ხოლო მეორე ახ. წ. II საუკ. ცნობილ ისტორიკოს პავსანიას. ერთიც და მეორეც ნათლად ლაპარაკობს იმაზე, რომ მედეას შვილები არ მოუკლავს. კერძოდ, პინდარეს სქოლიონებში გარკვევით არის ნათქვამი: „როცა დაიხოცნენ (შვი-

ლები) კორინთელებმა მათ თავყვანისცემა დაუწყეს და ბარბაროსნარევს ეძახდნენ“.¹⁹ ცხელი სიტყვითაა დაიხოცნენ ერთხელ კიდევ ლაპარაკობს იმაზე, რომ ისინი დედას არ მოუკლავს. მაგრამ ჩვენ მეორე ფაქტიც გვაინტერესებს. აქ ლაპარაკია იმაზე, რომ „კორინთელებმა მათ თავყვანისცემა დაუწყეს“.

ჯერ ერთი, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ პინდარე გახლავთ ბერძენ ლირიკოსთა შორის ერთადერთი, რომელმაც თავის პითიურ ეპინიკიებში ყველაზე უფრო დაწვრილებით მოგვითხრო იასონის თავგადასავალი, რაც გვაფიქრებინებს, რომ, ეს კაცი კარგად იცნობდა არგონავტების თქმულებას და მის მიერ მოყვანილი ყველა ფაქტი სარწმუნოდ უნდა მივიჩნიოთ. მით უფრო, როცა რვა საუკუნის შემდეგ ცნობილი ისტორიკოსი პავსანია თავის წიგნში „ელადის აღწერა“, კვლავ ლაპარაკობს იმაზე, რომ კორინთელები მედეას ბავშვებს თავყვანს სცემდნენ და თანაც გვიხსნის თურათომ სცემდნენ თავყვანს კორინთელები მერმეროსისა და ფერეტის ხსოვნას.

„მოედნიდან მეორე (გზით) სიკიონისაკენ მიმავალთათვის დასაზავია შემდეგი: გზის მარჯვნივ არის ტაძარი და სპილენძის ქან-

¹⁹ პროფ. ა. ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში.

დაკება აპალონისა, ხოლო ოდნავ მოშორებით ეგრეთ წოდებული გლავეკს წყარო. როგორც ამბობენ, მასში ჩავარდა გლავეკე, ჩათვალა რა ეს წყალი მედეას შხამისაგან განმკურნავ საშუალებად. ამ წყაროს ზემოთ აგებულია ეგრეთ წოდებული ოდეონი. მის გვერდით კი ძეგლია მედეას ბავშვებისა. მათი სახელებია: მერმეროსი და ფერეტი. ამბობენ, რომ ისინი კორინთელებმა ჩააქვავეს იმ საჩუქართა გამო, რომლებიც, გადმოცემის თანახმად, მათ გლავეკს მოუტანეს. რაკი სიკვდილი ძალდატანებითი და უსამართლო იყო: იმათი (მედეას ბავშვების) მიზეზით კორინთელებს შვილები ჩვილობაში ეხოცებოდათ, სანამ (ჩაქოლილ) ბავშვებს ღვთის მისწობით ყოველწლიური მსხვერპლშეწირვა არ დაუწყეს“. ²⁰ შემდეგ პავსანია განაგრძობს, რომ როცა რომაელებმა საბერძნეთი დაიპყრეს, კორინთოც დანაგრიეს და ხალხი ამოწყვიტეს. ახალმოსულებმა „მსხვერპლშეწირვები აღარ აღუდგინესო“.

პავსანიას ეს ფრიად ავტორიტეტული ნაშრომი ერთხელ კიდევ ამტკიცებს იმას, რომ ევრიპიდეს მიერ გავრცელებული ამბავი შვი-

ლთა მელეტი მედეას შესახებ ისტორიკოსებსა და ფილოსოფოსებს დიდხანს არ მიაჩნდათ სწორად და მედეა შვილების მკვლელი ეგონათ მხოლოდ იმათ, ვინც ამ ქალს ევრიპიდეს ტრაგედიის საშუალებით გაეცნენ.

ყველასათვის ცნობილია, რომ მხატვრულად გამართული ნაწარმოები, ისიც ისეთი მძაფრი, ტრაგიკული კოლიზიის მქონე, როგორიც ევრიპიდეს „მედეა“ არის, უფრო ადვილად გავრცელდებოდა, ვიდრე ისტორიის ფერფლით დაფარული, ჭეშმარიტი ფაქტებით სავსე მატრიანეები. ამის გამო, დღეს ადამიანთა დიდი უმრავლესობა მედეას მხოლოდ ევრიპიდეს მეშვეობით იცნობს. როგორც დავინახეთ, ისტორია სულ სხვა რამეს ამტკიცებს და სწორედ ამიტომაც, რომ ლ. სანიკიძის ტრაგედია „მედეა“, თუმცა ფრიად დავიანებულია, მაგრამ მეტად დროული მოვლენაა სცენაზე. იგი პირველი დრამაა, სადაც კოლხელი ქალის გონიერი, შვილთმოყვარე, ჰუმანისტი ადამიანის სახეა დახატული.

ამ წერილის იდეაც მაშინ დაგეგმავდა, როცა ლ. სანიკიძის ეს დრამა ვიხილეთ სცენაზე.

დღემ გააუხიდა

შეხვედრა დიდ მხატვართან

ჩვენი ქალაქის საგამოფენო დარბაზი მასიჟადულო ქართველი მხატვრის ლადო გუდიაშვილის პერსონალურ გამოფენას მასპინძლობდა ახლახან. ერთი თვის განმავლობაში აქ 56 ათასი დამთვალიერებელი მოვიდა. შთაბეჭდილების წიგნი სავსეა მადლიერებისა და აღტაცების გამომხატველი ჩანაწერებით.

ლადო გუდიაშვილი!

ეს სახელი მეოცე საუკუნის ხელოვნების სამყაროში გამორჩეული ბრწყინვალეობით კიაფობს. იგი ბოლომდე ერთგული რჩება შემოქმედების იმ პრინციპებისა, რომლებიც თავიდანვე შეიყვარა, შეისისხლხორცა. მასზე ვერავითარმა ძალამ, დროთა ვითარებამ, ცვალებადობით სავსე ცხოვრებამ ამ მხრივ გავლენა ვერ მოახდინა.

ამ პრინციპების მთავარი არის მდგომარეობის ხალხის უებრო სამსახურში, ბოროტების წინააღმდეგ, სიკეთისა და მშვენიერების დამკვიდრებისათვის, პროგრესული იდეების გამარჯვებისათვის ბრძოლაში. სწორედ ამ გზით მიადგია მან საქვეყნო აღიარებას.

ლადო გუდიაშვილი თავის კომპოზიციურ ქმნილებებში ყოველთვის ისეთ

ფილოსოფიურად, სიმბოლურ-ალეგორიულად გააზრებულ სიუჟეტებს აქსოვს, რომელთა წაკითხვა, გაგება-ამოცნობა მოითხოვს გათვითცნობიერებასა და მაღალ კულტურულ დონეს. მისი შემოქმედება იდუმალი ძალის ახალი სამყაროა, რომლის შეგრძნება, გაგება მარად-უამს იქნება განათლებული ადამიანის შეუწელებელი ინტერესის საგანი.

* * *

ლადოს ხშირად სთხოვენ ჩამოთვალოს ის სასწავლებლები, სადაც მას საფუძვლიანი სამხატვრო განათლება მიუღია. პასუხს არ აუყენებს, ღიმილით, ოდნავ თავაწეული პოზით მიუთითებს თბილისის სამხატვრო სასწავლებელზე, სადაც მასთან ერთად სწავლობდნენ ქეთევან მაღალაშვილი და მიხეილ ჭიაურელი, აგრეთვე ძველი თბილისის განუმეორებელ ხედებზე, ყარაჩოდელთა და კანტოების ყოფაცხოვრებაზე, ქართულ ფრესკებზე, კედლის მხატვრობის უძველეს ნიმუშებზე. მას წილად ხვდა ბედნიერება, მონაწილეობა მიეღო ქართული ხუროთმოძღვრული ძეგლების შემსწავლელ ექსპედიციებში. იგი დიდი ხალისით იხატავდა კედლებზე გამოსახულ მითოლო-

გურ თუ ისტორიულ პიროვნებათა, როდესაც იქნებოდა ფრესკები.

მხატვარი თვლის, რომ სამხატვრო სასწავლებლის შემდეგ ეს მისთვის მეორე სამხატვრო აკადემია იყო. ლადოს წილად ხედა, დაემთავრებინა მესამე სამხატვრო აკადემია, — ეს იყო ჩვენი საუკუნის ოცნანი წლების პარიზი. იგი სწავლობდა და უფრო მეტად ეტანებოდა ლუვრში ექსპონირებულ შესანიშნავ ოსტატთა მხატვრულ ქმნილებებს, ეცნობოდა ახალი საუკუნის მაღალნიჭიერი მხატვრების შემოქმედებას.

ლადოსთან ერთად იმ ხანებში პარიზში იყვნენ შემდეგში სახელმწიფო მხატვრები: დ. კაპაბიე, ე. ახვლედიანი, ქ. მაღალაშვილი, შ. ქიქოძე.

პარიზის მხატვრულ ცხოვრებაში ლ. გუდიაშვილის სახელი ყველასათვის მოულოდნელად გამოჩნდა. მან 1920 წელს პარიზის „საგაზაფხულო სალონში“ ოთხი ნამუშევარი წარადგინა. მოხდა დაუჯერებელი რამ — შერჩევის სიმკაცრით ცნობილმა სალონმა ლ. გუდიაშვილის ოთხივე ნაწარმოები მიიღო და დაუყოვნებლივ გამოაფინა. მხატვართა წრეებში უცხო, ამასთან არავერობელი გვარის გამოჩენამ გაკვირება გამოიწვია.

პირველი, ვინც ლადოს ხელოვნებით მოიხიბლა და მის საიდუმლოებას ჩაწვდა, გახლდათ ცნობილი ესპანელი მხატვარი იგნასიონ ზულოაგა, რომელმაც სალონის დირექტორში შეიტყო ლადოს მისამართი და დაუყოვნებლივ გაემგზავრა მის სანახადად. ესპანელი მხატვარი ეწვია ლადოს პატარა სახელოსნოს მონმარტრზე. დიდად მოხიბლული ზულოაგა მასპინძელს წინადადებას აძლევს, დიდ ფასად დაუთმოს ყველაფერი, რაც აქვს სახელოსნოში.

ხელმოკლე მხატვრის გულის მოსაგებად, თვალის მოსაჭრელად სტუმარმა

მკისვე ამოიღო და მაგიდაზე დასაწავს. მოზრდილ ბანდეროლებად ასიგნაციები. ლადომ ქმნილი სიღარბისლით უარი უთხრა მათ. მიყიდვაზე და რამდენიმე ნაწარმოები, საჩუქრად შესთავაზა.

ზულოაგამ მხოლოდ ერთი ნაწარმოების („ქეთვი ბაღში“) შეძენა მოახერხა და მეგობრულად გამოემშვიდობა მასპინძელს. ცოტა ხნის შემდეგ ლადომ შეამჩნია, რომ ესპანელ სტუმარს ქუდი შეცვლია. იგი მალე დაეწია ზულოაგას დღივლით გაუწოდა ქუდი. სტუმარმა მაღლობა გადაუხადა და ისიც დასძინა, რომ ლადოს ქუდს, როგორც ძვირფას სუვენირს, დიდი სიამოვნებით შეინახავდა, რადგან მისი პატრონი მომავალში უთუოდ მოიხვეჭს მსოფლიოში აღიარებული ხელოვანის სანატრელ სახელსო.

მოდერნიზმი თავისი მრავალსახოვნო მიმდინარეობით ოცნანი წლების პარიზში ყველაზე თვალსაჩინოდ და რელიეფურად იყო წარმოდგენილი. აქ თავმოყრილ მრავალრიცხოვან მხატვართა შორის მხოლოდ ერთეულების ხსენება თუ შეიძლება, რომელნიც არ აპყენენ ცთუნებას და ახალი მოდის „იზმების“ ქსელში არ მოექცნენ. ლადოც ამ მცირერიცხოვანთა შორის იყო. მის დიდ ღირსებად სწორედ ის უნდა ჩაითვალოს, რომ მან პარიზში, როგორც მხატვარმა, უფრო ღრმად შეიცნო, იპოვა თავისი თავი, ჩამოყალიბდა საკუთარი ხელწერის ისეთ ოსტატად, რომელიც შესანიშნავად აერთებდა ეროვნულ პრინციპებს და იმ ახალს, რაც მან შექმნა. მისი ხელოვნების პირველწყაროს რეალური სინამდვილე წარმოადგენს, სინამდვილე თავისებურად გაგებული და ახსნილი ფილოსოფიურად მოაზროვნე მხატვრის მიერ. ამ ნიადაგზე შექმნილი ხელოვნება ყოველთვის ჩაგაფიქრებს იმაზე, რომ კარგად შეიცნო ის ქვეყანა, სადაც შენცხოვრობ.

პარიზი მუდამეაზს იზიდავდა შემოქმედებითი ძიების გზაზე დამდგარ ახალგაზრდა მხატვარს. დღევანდელი პარიზი გულმოდგინედ ავრძელებს ძველ ტრადიციებს. გასულ წელს ე. წ. „დამოუკიდებელთა სალონის“ გრან-პალეს დარბაზში მოეწყო თანამედროვე ახალგაზრდა მხატვრების ნამუშევართა გამოფენა, რომლის დევიზი იყო — „უიურისა და ჭილღოს გარეშე!“. აქ წარმოდგენილი იყო სხვადასხვა მიმართულების მხატვართა ოთხი ათასი ნამუშევარი. კრიტიკოსებმა საუკეთესო ექსპონატებად რამდენიმე ახალგაზრდა მხატვრის რეალისტური მანერით შესრულებული ნამუშევრები მიიჩნიეს, მათ შორის კატაფაგოს, ანდროტის, არბიურფეს პეიზაჟები და უოფით თემებზე შესრულებული სიუჟეტები.

* * *

ლ. გუდიაშვილი თავის შემოქმედებაში ყოველთვის დიდ პატივს დებდა დღევანდლობის თემებს, სოციალურ, ისტორიულ-რევოლუციურ სიუჟეტებს. ჯერ კიდევ პარიზში ყოფნისას, 1925 წელს იგი გაიტაცა პარიზის კომუნარების გმირული ბრძოლის ისტორიამ და მასალების სერიოზული შესწავლის საფუძველზე შექმნა საკმაოდ მოზრდილი ფერწერული ტილო — „პარიზის კომუნარების დახვრეტა“, ხოლო უცხოეთიდან სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ (1926 წ.) პირველი ნამუშევრები ახალგაზრდა საბჭოთა საქართველოს ინდუსტრიულ თემას მიუძღვნა. მომდევნო წლებშია შექმნილი: „მოდინა კომკავშირელები“, „ციტერნების შეკეთება“, „მუშკორის სიკვდილი“, „ფერო-მარგანეცის ქარხანა ზესტაფონში“, „რიონისი“, „ბრძოლა ნაძალადევაში 1905 წ.“, „არსენა ჯორჯიაშვილი სიკვდილით დასჯის წინ“, „წითელი არმიის შემოსვლა თბილისში“.

ომის შემდგომ პერიოდშია შექმნილი „საკოლმეურნეო ბრიგადის დაბრუნება“, „სამგორის მშენებლობაზე“, „ლენინის დაბრუნებაზე“, „ძველი და ახალი“, „საიუბილეო წელი“ და სხვა მრავალი.

მხატვრის შემოქმედებაში საკმაოდ ასახული ჩვენი კუთხისათვის დამახასიათებელი თემები. აჭარის სიუჟეტებზეა შექმნილი: „ჩაის კრეფა“, „ბრიგადა ჩაის პლანტაციაში“, „ფერიდე წითელი ხელთათმანით“, „ჩაის მკრეფავები“, „ქალიშვილი მანდარინებით“, „ბათუმელი გოგონები“, „ჩაის მკრეფავი მახინჯატრული მზია“, „ციტრუსების კრეფა“ და სხვ.

გამორჩეულად გვინდა გამოვეყენოთ ჯგუფური პორტრეტის სტილში გადაწყვეტილი კომპოზიცია „კოლმეურნე გოგონები“, რადგან იგი მხატვარმა ჩვენს კულტურის სამინისტროს დაუთმო და ამიერიდან აჭარის მუზეუმის ექსპონატს წარმოადგენს. სურათში საკოლმეურნეო პლანტაციის ფონზე წარმოსახულია სამი არაჩვეულებრივად ლამაზი გოგონა, რომელთა მიმზიდველი აღნაგობა, სახის გამოხატულება და გარეგნული მორთულობა საზეიმო განწყობილებას უფრო გაღმავლებს, ვიდრე შრომით შემართებას. მაგრამ მხატვრის ასეთი ჩანაფიქრი თავისებურ ახსნას საჭიროებს. ლ. გუდიაშვილის ღრმა შეგნებით სოციალისტურ საზოგადოებაში შრომა აკეთილშობილებს ადამიანს, იგი ნერგავს სილამაზესა და სიკოხტავეს, ყველაფერი, რაც ადამიანს ამშვენებს, შრომის ნაყოფია.

ღიახ. ნამდვილ შრომას დაწაფებული ადამიანები სულიერად და გარეგნულად ისეთი ლამაზებია, როგორიც აქ არიან გამოხატულნი.

ლადოს კარგად ესმის ის ჭეშმარიტება, რომ სიმართლე და სილამაზე ძმები არიან. მხატვარმა უნდა შეიცნოს ბუნებასა

და შრომას შორის არსებული მუდმივი პარამონია, მერე კი თავგამოდებით იშრომოს და თავისებურად გამოხატოს ეს სილამაზე.

მშვენიერების განსახიერებად მხატვარს ლამაზი ქალი მიაჩნია, მაგრამ არა მარტო გარეგნული, ხორციელი, არამედ უწინარესად შინაგანი, ადამიანური, სულიერი სილამაზის მქონე არსება. ჩვენს წინ არის: „საქორწინო განბანვა“, „სიხარულის მოლოდინში“, „ეთერი სარკის წინ“, „ლოვაში“, „სამადლობელ“, „მანდილოსანი“, „ჩუქურთმა“ და მრავალი სხვა. შევეცდებით ამ ქმნილებებს და მოვადგოთ ვერცხვით, სიხარულისა და სიამოვნების გრძნობით ვივსებით, გვინდა ამიერიდან უფრო მეტად თავგანი გვეთ და დავაფასოთ, ამქვეყნად რაც კი მშვენიერი და ლამაზია, სათნო და ფაქიზი, კეთილი და მიმზიდველი. მხატვრის ღრმა რწმენით ლამაზ ასულთან ერთად მშვენიერების სამყაროს ამშვენებს ირემი, შველი, ვარდი, ცხენი. გამოფენაზე მხატვრის ოცდაათზე მეტ ისეთ ნახელავს გავეცანით, სადაც კეთილ ადამიანთა გვერდით არაჩვეულებრივი, ჰაეროვანი სიფაქიზითაა წარმოდგენილი ცხენი ან ირემი, შველი ან ვარდი.

გამოფენის ფერწერის განყოფილებაში დამთვალიერებლები დიდხანს ჩერდებოდნენ საშუალო ზომის ალგორითული სიუჟეტის მქონე სურათთან — „არმაზას აკლდამიდან“.

...არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოაჩინეს ისეთი საგანძური, რომელიც ჩვენი ერის, წარსულის მაღალ კულტურულ დონეზე მიუთითებს. მხატვარმა ასეთ ფაბულას თავისებური მხატვრული ახსნის ფორმა მოუძებნა. თვისახურავენ დიდ სარკოვავიდან ულამაზესი ასული ამობრწყინდა. სურათის მარცხენა ქვედა ნაწილში დახატული არქეოლოგები განცვიფრებული შესცქერაინ ამ უჩვეულო

სცენას, ერთი მათგანი გამაღიზიანებელი შუშითაც უკვირდება მას.

მხატვარი საქართველოს ეროვნული მის მატერიალურ და სულიერ სიმდიდრეს ლამაზი ქალწულის სახით წარმოგვიდგენს. მშვენიერი ასული თითქმის გვეუბნება, რომ ჩემი მსგავსი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში ბევრია. ნახეთ ვარძია, უფლისციხე, გელათი, ნიკორწმინდა, ახლოს გაცენით საქართველოს უძვირფასესი მატერიალური კულტურის ძეგლებს, იქ დაცულ ულამაზეს ფრესკებს და თქვენს არმაზის გათხრების შედეგად მოპოვებულ განძს უჩვეულოდ არ მიიჩნევთ. მხატვრის ასეთ ჩანაფიქრს კარგად მიგვანიშნებს ორიგინალურად გადაწყვეტილი კომპოზიციის უკანა პლანი, სადაც არქიტექტურული ძეგლების ფონზე წარმოსახულია მითოლოგიური და ცნობილი ისტორიული პიროვნებები.

ოშის წლებში განსაკუთრებით გამოჩნდა ლ. გუდიაშვილის ტალანტის თავისებურება. გამოფენაზე გამოტანილ, ოშის თემაზე შექმნილ გრაფიკულ ფურცლებზე თქვენ ვერ იპოვით ბატალურ სცენებს, რომლებიც ხოცვა-ჟლეტის საშინელ სურათებს გადმოგვცემდნენ. მხატვარი შესანიშნავად ჩაწვდა პიტლურული ფაშობის ვანდალური მიზნებისა და ამოცანების გავებას და თავისებური, ორიგინალური მიდგომით ამხილა მისი ბარბაროსული, კაცთმოძულეობის ბუნება. მხატვრის ღრმა რწმენით ფაშისტები ყოველგვარი სიკეთის, მშვენიერების მტრები არიან და მხოლოდ ბოროტებას განასახიერებენ. ასეთი აზრებია ჩაქსოვილი სიმბოლური შინაარსის გამომხატველ ნაწარმოებებში: „სილამაზის მესაფლავენი“, „სილამაზის საიდუმლოება“, „ვინ იცის რაში გამოადგება“, „გულქვა ღრმისა“, „უგუნური ვაჟკაცუნები“, „აგრესორების მიერ კუროთხუთი გზა აბედნიერებისაკენ“.

კეთილსა და ბოროტს შორის ბრძოლის თემა გუდიაშვილის შემოქმედებაში არა მარტო დიდი სამამულო ომის პერიოდისათვის არის დამახასიათებელი, მხატვარს ღრმად სწამს, რომ რევოლუციურ გარდაქმნათა ეპოქაში, აგრეთვე სოციალურ ცვლილებათა პირობებში გონიერებასა და უგუნდობას, სიკეთესა და სიადვს, პროგრესსა და ჩამორჩენილობას შორის ჭიდილი გარდუვალია. ასეთი საკითხებია აღირთული ბათუმის გამოფენის ექსპონატებში: „უმწეო“, „ბოროტი იჯახი“, „დედობა“.

მუქყავისფერ ტონებში გადაწყვეტილი კომპოზიციის ცენტრში შუქჩრდილით განათებული მრავალტანჯული ქალის ფიგურა ჩანს. სახის დაძაბული გამომეტყველება საშინელების განწყობილებას გადმოგვცემს. ამ ქალის უმწეო მდგომარეობაში ყოფნა ქვეყნად არსებული ბოროტი ძალების მიზეზია.

ამ ტილოს გვერდით ისეთივე მომცრო ზომის კომპოზიციის ვეცნობით, რომელსაც მხატვარმა „ბოროტი იჯახი“ უწოდა. სამსჯავროს წინაშე სამი სულისაგან შემდგარი — მამა, დედა და შვილი — იჯახია წარმოდგენილი. მათი პორტრეტების არაჩვეულებრივი ფსიქოლოგიური დახასიათება კარგად მიგვანიშნებს ამ ადამიანების ავკაცობაზე, უგვანობასა და სიმახინჯეზე. მაგრამ კაცთმოძულეობა, ბოროტება დიდხანს ვერ იბოგინებს. სასამართლოს წინაშეა ჩადენილ დანაშაულთა მამხილებელი დოკუმენტები და ამ სულთ მახინჯ ადამიანთა დასასრულიც დამდგარა.

...საშინლად დატანჯული, სასოწარკვეთილებით აღბეჭდილი, სიმწრისაგან დანაოჭებული სახის, არც ისე ხანშიშესულ დედას ხელში ჩვილი ბავშვი დაუკავებია და დღათებრივ ძალას თხოვს დახმარებას. ქალი თანახმაა თვითონ დაიტანჯოს, ოღონდ ბავშვი აცდეს ბოროტი ძალების

უგუნდო მოქმედებას, რადგან ნამდვილოდ დიდს მოვალეობაა ყველაფერი შეიქცინტერესებს ანაცვალოს.

აქვე გვინდა შევეხოთ ფერწერული ლოს „წყნეთის სერენადის“, *სერენადა* და მთავარი ინტერესი დამთვალეირებელთა ცხოველი ინტერესი გამოიწვია. ყველა თავისებურად იგებდა აქ გამოხატულ აღფეროვალ სიუჟეტს. სინამდვილეში ეს სურათიც კეთილ და ბოროტ ძალთა ჭიდილს ეძღვნება. კეთილის სახით ლამაზი ქალი წარმოსახული, რომელსაც სახედრის ფორმით ბოროტი ძალა უპირისპირდება. უგვანობა ზოგჯერ ცდილობს კეთილად მოგვეჩვენოს. აქაც ასეა — ვირს თითქმის ადამიანით ხელში გიტარა დაუკავებია და თავისი ტლანქი მუსიკით ცდილობს კეთილი ძალის განსახიერებას — ქალის მოხიბლვას. მაგრამ ლამაზი ასულის პირისახეზე აღსტედილი განწყობილება იმაზე მიგვანიშნებს, რომ იგი — სიკეთე, რომელსაც ანტურაჟის ფორმით წარმოსახული თვალწარმტაცი პეიზაჟი ამშვენებს. ამ ხაფანგში არ გაეშვება.

მხატვარს კარგად აქვს შეცნობილი, რომ ახალი სოციალური ურთიერთობის ჩამოყალიბების პროცესში ძველის, დროშოქმულის, იმის, რაც ხელს უშლის ახლის დამკვიდრებას — მოსპობა და განადგურება აუცილებელ და გეგმაზომიერ, ისტორიულად გამართლებულ მოვლენას წარმოადგენს. ასეთი სოციალური საკითხებია აღძრული მეტად ორიგინალურად გააზრებულ, ტონირებულ მხატვრულ ტუშით შესრულებულ სიმბოლურ ნახატში „უღმრთელი შემოდგომა“ (ეს ნაწარმოები ამჟამად ბათუმის რევოლუციის მუზეუმის კუთვნილება).

...მოვარდნილი გრიგალი მთელი სიმაფრით ანგრევს სახლკარს. შენობის გარეგნული ფორმა იმაზე მიუთითებს, რომ იგი ფეოდალურ-ბურჟუაზიული წრის წარმომადგენელს ეკუთვნის. ნახატის

შუა ნაწილში წარმოსახული არლანი იმის მაჩვენებელია, რომ ამ ოჯახისათვის შრომის ნაცვლად მთავარი ქეიფი და დროს ტარება იყო. იმარცვება ხეები, ჩამოცვნილ ფოთლებს კარმიდამო დაუფარავს.

ძველ ყოფაზე მიგვანიშნებს კომპოზიციის ცენტრში წარმოსახული ეზოს სვეტიანი ფარანი. ვანწირულ ადამიანს დანგრევისაგან მისი დაცვა განუზრახავს და მთელი სხეულით მიკვრია მას, მაგრამ ყველაფერი ამოა, ძველი უნდა განადგურდეს, სხვანაირად ახალი ვერ დამკვიდრდება.

ლ. გუდიაშვილი თავის ქმნილებებში ფერების შეცნობის უდიდეს ოსტატად გვევლინება, გარე სამყარო მისთვის არსებობს, როგორც მუდმივად ცვალებადი ფერების თავისებური კონგლომერაცია. ფერებით განუზომლად მდიდარია მხატვრის პალიტრა. მისი ზოგიერთი ნაწარმოების გამო, ზოგჯერ ცალკეული ფრაგმენტი მუქია, მაგრამ ეს სიწავე სრულიად არ არის ამორფული, პირიქით თავისებურად კოლორიტულია, ფერწერულად მკვეთრი და მაძლარი. მხატვრის პალიტრა ფერებით ზოგჯერ შეზღუდულია, მაგრამ პოეტური განწყობილების უბადლო გადმოცემის ნიმუშს წარმოადგენს. ამის ნათელი დემონსტრაციაა ნაკლებად რთული კომპოზიცია „გაზაფხული“. აქ მხატვარი ფერებისადმი ერთგვარ სიძუწესს იჩენს. გამოყენებულია ნახევრად ცივი ტონები, მაგრამ დაკვირვებული მნახველი კარგად გრძნობს მხატვრის ჩანაფიქრს. ეს-ეს არის დამდგარა გაზაფხული, ბუნება ჯერ კიდევ ვერ წარმოჩენილა მთელი თავისი მშვენიერებით, მრავალფეროვნებით. ეს არის წელიწადის დრო, როდესაც ბუნება მხოლოდ ახლა იწყებს გაფურჩქვნას და მხატვრის

პალიტრაზე სწორედ მისი შესიდაობა იერებია ამტყველებული.

დიდად მნიშვნელოვანია ლ. გუდიაშვილის შეილის ლეაწი გრაფიკის ხელოვნების განვითარებაში. თქვენ ერთბაშად იხიბლებით თავისუფალი, ნათელი, მსუბუქი ხაზებითა და შეუქრდილებით. ეს ხაზები მტკიცე და დამაჯერებელია, ხან მშვიდი და პარპონიული, ხან კიდევ გაოცებთ მისი სწრაფი, რიტმული, დინამიური მოძრაობა.

* * *

მხატვრის შემოქმედებასა და ბიოგრაფიაში მეტად საინტერესო მომენტს წარმოადგენს მისი ურთიერთობა ნიკო ფიროსმანიშვილთან. ზოგიერთი მკვლევარი იმ აზრისაა, რომ ეს ორი მხატვარი — მეოცე საუკუნის ქართული ხელოვნების საოცრებას რომ წარმოადგენენ, ერთნაირი შემოქმედებითი მრწამსისა და მხატვრული სტილის მატარებელნი არიან, რომ მათი მხატვრული აზროვნების სათავე ერთია, რომ მათი ხელწერა, მანერა და სტილი ერთგვარია.

რასაკვირველია, ყველას აქვს უფლება ხელოვნათა თუ ცალკეულ ნაწარმოებთა შესახებ თავისი შეხედულება ჰქონდეს, ამ შემთხვევაში გამონაცლის არც ლ. გუდიაშვილი წარმოადგენს, მაგრამ მრავალმხრივი აკადემიური განათლების, სახვითი ხელოვნების პრაქტიკისა და თეორიის ღრმად დაუფლებული და ამ გზით უაღრესად თავისებური, ორიგინალური ხელოვნების შემქმნელის ლ. გუდიაშვილის ამგვარი შედარება თვითნასწავლ მხატვართან უმართებულოა. რასაკვირველია, ეს არ ნიშნავს ფიროსმანიშვილია უკედაფი სახელის შებლაღვას.

ლ. გუდიაშვილი ახლო იცნობდა ნიკოს. იგი ამ უკანასკნელის აღმომჩენთა და დამფასებელთა, ქველმოქმედთა ე-

წრო ჯგუფში შედიოდა. ლადოს შეხვედრები ნ. ფიროსმანიშვილთან ფართოდ არის აღწერილი კ. ზდანევიჩის მონოგრაფიაში „ნიკო ფიროსმანიშვილი“. აქ მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ ლ. გუდიაშვილი პირველი იყო, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ნიკოს ბიოგრაფიის მეცნიერულ გაშუქებას. თუ მანამდის ფიროსმანიშვილს გვიხატავდნენ, როგორც მხოლოდ მოქვიფე პიროვნებას, ლოსა და ქუჩის მაწანწალას, ლ. გუდიაშვილმა პირველმა მოითხოვა, რომ შემდეგში უარი ეთქვათ მხატვრის ბიოგრაფიის ასეთ გაშუქებაზე. ლადოს მოსაზრება ემყარებოდა მხატვრის შემოქმედების ანალიზს: შეუძლებელია ამგვარმა პიროვნებამ, როგორც მას ახასიათებდნენ, შექმნას ისეთი გააზრებული, რთულ-სიუჟეტური კომპოზიციები, რაც ხანგრძლივ, მეტად დაძაბულ შემოქმედებით შრომას მოითხოვს.

გუდიაშვილის გამოსვლის შემდეგ ბოლო მოეღო ფიროსმანიშვილის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების განხილვის არასწორ კონცეპციას.

ზემოთ მითითებულ კ. ზდანევიჩის მონოგრაფიას წამძღვარებული აქვს ლ. გუდიაშვილის მოკლე შესავალი წერილი. მასში აღნიშნულია, რომ „უთუოდ მეტი უნდა იწერებოდეს ამ ქვემარტი ხალხო ტალანტის, დიდი თვითნასწავლი ოსტატის ბრწყინვალე შემოქმედებისა და მწუხარე ცხოვრების შესახებ, რადგან დროთა განმავლობაში ფიროსმანიშვილი უფრო დიდ მოვლენად წარმოგვიდგება და საბატიო ადგილს დაიკავიდრებს ქართული ფერწერის ისტორიაში“.

ფიროსმანიშვილის თემა გუდიაშვილის შემოქმედებაში მუდმივად ჭეშრადი და მხატვრის შეუწელებელი ინტერესის საგანია.

ფიროსმანიშვილის ნამდვილად დამაჯე-

რებელი პორტრეტული გამოსახულება პირველად გუდიაშვილმა აღმოაჩინა და აღწერა. გუდიაშვილმა აღმოაჩინა, რომ ჩვენთვის უცხოა, რომელია ის, რომელ წასული მხატვარი სტრუქტურულად აშკარად უფრო მეტად აქვს დატვირთული.

* * *

წლებულ ლამანშის სტრუქტურთან ახლომდებარე ქ. კანის მოსაზვრე მუყეხში 92 წლის ასაკში გარდაიცვალა ჩვენი დროის უდიდესი მხატვარი, საქვეყნოდ ცნობილი მშვიდობის მტრედის ავტორი პაბლო პიკასო.

პიკასოს სიკვდილი გუდიაშვილმა ბათუმში გაიგო...

პიკასოს ლადო პარიზში ოცინი წლების დასაწყისში გაეცნო. იგი კაფე როტონდას არც ისე ხშირი სტუმარი იყო. განმარტობით ყოფნა უყვარდა, ვინმესთან ახლო მეგობრობას ერიდებოდა. ერთ საღამოს იმ ახალგაზრდა მხატვართა ჯგუფს მიუახლოვდა, სადაც ლადოც იყო... პიკასო ყავას შეეცქეროდა და არუმარეს ძუნწად ავლებდა ფართო თვალებს. კარგა ხანი გასულიყო, სადღაც მიეჩქარებოდა და დროის შემოქმედება მოისურვა, გვერდით მჯდომ ლადოს შეეკითხა და პასუხის მოლოდინში ინტერესით დაუწყო ელევანტური მოყვანილობის ახალგაზრდას თვალიერება. უცხო კილოთი წარმოთქმულმა ფრანგულმა სიტყვებმა ინტერესი უფრო მეტად გააუღვივა. ასე გაეცნენ ერთმანეთს პიკასო და ლადო.

ლადომ საქართველოთი დაინტერესებულ მხატვარს ჯერ მისი გეოგრაფიული მდებარეობა გააცნო. აქაური ხალხი, მისი ზნე-ჩვეულება, თვითმყოფადი მაღალი სულიერი და მატერიალური აუღტურა პიკასოს დაუოკებელი ინტერესის საგანი გახდა. საქართველოსადმი ინტერესი პიკასოს ჯერ კიდევ მაშინ გაუღვივდა, როდესაც პაოლო იშვილს გაეცნო, ახლა კი ლადომ უფრო მოაჯადოვა იგი.

ლადოს ღრმა რწმენით დიდმა შემოქმედმა შესანიშნავად განმარტა მხატვრის მოვალეობა, როდესაც მან უპასუხა მრავალიცხოვან თაყვანისმცემელს, განსაკუთრებით იმ პირებს, რომლებმაც არ მოუწონეს კომუნისტურ პარტიაში შესვლა (1944 წ.) მხატვარს ეუბნებოდნენ, რომ პოლიტიკით გატაცება, პარტიის წევრის მოვალეობის შესრულება შეუთავაბებელია შემოქმედებით საქმიანობასთან. ასეთ კუთადახშულთ პიკასომ მახვილგონიერად უპასუხა: „ვინ არის თქვენი გაგებით მხატვარი — სულელი, რომელსაც აქვს მხოლოდ თვალები, თუ იგი ფერმწერია; ან მხოლოდ ყურები, თუ იგი მუსიკოსია; ან მხოლოდ ჩანგი გულის ყველა კუნჭულში, თუ იგი პოეტია. მხატვარი ამასთანავე პოლიტიკური ფიგურაც არის, იგი მუდამ ეხმაურება მსოფლიოში მიმდინარე ყველა ძვრას — საშინისაც და სასიხარულოსაც“.

პიკასოსა და გუდიაშვილის მხატვრულ სამყაროში დაკვირვებული თვალი ზევრ საერთოს, მხატვრული ხერხების ძიების სფეროში ბევრ ნათესაურ ურთიერთობას შენიშნავს. მაგრამ ამ ძიებას ყოველთვის დამოუკიდებელი გზები აღმოუჩენია, სხვადასხვა მანერა, ნახატის საოცარი ფორმების თავისებურად შეცნობის უნარი გამოუმუშავებია, ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსახეავებული ნაციონალური, თვითმყოფადი ხელოვნების პრინციპებზე დაფუძნებული მხატვრული სტილი ჩამოუყალიბებია.

რომ არ ყოფილიყო ფერწერა, ჩვენ მოკლებული ვიქნებოდით ბედნიერებას გავსცნობოდით შ. რუსთაველისა თუ ნ. ბარათაშვილის პორტრეტულ გამოსახულებას. ამ ნაკლს ვერაფერი ვერ შეავსებდა. ჯერად შენიშნა ალორძინების ხანის ერთმა ოსტატმა: ფერწერას უნდა

გუმადლოდეთ, რომ გარდაცვლილნი სახე კიდევ დიდხანს განაგრძობს სიტყვას.

ბათუმის გამოფენას ლ. გუდიაშვილი უკვე აღიარებული ბარათაშვილის ვრავიკული პორტრეტი ამშვენებდა. 1939 წლიდან მოყოლებული (პორტრეტის შექმნის თარიღია) საზოგადოებრიობის ფართო წრეებს გენიალური პოეტის სახესე აქვს წარმოდგენილი, როგორც ამ პორტრეტში გამოსახული...

* * *

...1919 წლის დეკემბრის შუა რიცხვებში ლადო გუდიაშვილი და დავით კაკაბაძე ბათუმს ეწვივნენ, რომ აქედან პარიზისაკენ აეღოთ კურსი. ეს არ იყო ლადოსათვის ბათუმის პირველი ხილვა. წინა წლებში მოწყობილ სამეცნიერო ექსპედიციაში მონაწილეობის დროს იგი ბათუმს კარგად გაიცნო.

განსაკუთრებული აღფრთოვანება მაშინ განიცადა, როდესაც აჭარასთან ერთად ლაზეთის, შავშეთისა და ერუშეთის მიდამოებს ეწვია და ძველი ქართული მატერიალური კულტურის შესანიშნავ ძეგლებს გაეცნო.

ახალგაზრდა მხატვრები ბათუმში რამდენიმე დღეს დარჩნენ და სამგზავრო გემის „ფრანც ჟოზეფის“ ბორტიდან გამოეთხოვენ შავი ზღვის მშობლიურ ნაპირებს. გზა პარიზამდის ხანგრძლივი და მომქანცველი აღმოჩნდა, მაგრამ მომავლის მაძიებელთა გმირული სული ყველაფერს ადვილად ძლევდა. ლადო ასეთ ამბავსაც ჰყვება: გზის ნაწილი მატარებლით უნდა დაგვეფარა. პატარა სადგურში პლატფორმაზე ჩავედი და წყლის ონკანს დავუწყე ძებნა. ამასობაში მატარებელიც დაიძრა და მე იძულებული გავხდი ნებისმიერ ვაგონის საფეხურზე ავმხტარიყავი. ნაღველი და დარდი მაშინ მომეკიდა, როდესაც გამოირკვა, რომ კარები ჩაკეტილია და მეორე გაჩერებამდის ამ ბნელ და ცივ ღამეში სახელუბზე ჩამოკიდებულს უნდა გამეძლო. საკ-

მაო ხნის წვალების შემდეგ, შავი კვამ-
ლით გამურული, ქუჩის მაწანწალას დამ-
სგავსებული ჩვენი ვაგონის კუბეში გა-
მოცხადდი; დაძაბულ ნერვიულ მდგო-
მარეობაში მყოფმა დავითმა ვეღარ მიც-
ნო.

მოსკოვისა და თბილისის შემდეგ საბ-
ჭოთა კავშირში ბათუმი მესამე ქალაქია,
სადაც მოეწყო ლადო გუდიაშვილის პე-
რსონალური გამოფენა. აქ წარმოდგენი-
ლი იყო ფერწერის, გრაფიკის, თეატრალ-
ური დეკორაციის, წიგნის მხატვრობის
130 ნიმუში.

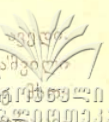
ბათუმელ დრამატურგის ვ. კანდელა-
კის მარჯანიშვილის თეატრში განხორცი-
ელებული „მაია წყნეთელი“ ომის შემ-
დგომი პერიოდის ქართული თეატრის
ისტორიის ბრწყინვალე ფურცელია. ამ
შესანიშნავი სპექტაკლის წარმატებაში
ლადო გუდიაშვილის სახელიც კიაზოხს.

ლადო, როგორც თეატრალური მხატ-
ვარი, დიდმა რეჟისორმა კ. მარჯანიშვი-
ლმა გაგვაცნო. თუმცა თეატრალურ მხატ-
ვრობას პირველად პარიზში ყოფნის
დროს ეზიარა. მან მონაწილეობა მიიღო
ერთი იტალიური ოპერის მხატვრულ
გაფორმებაში.

შესაძლოა მხატვარს სხვა თეატრში
მიწვევაზე უარიც ეთქვა, მაგრამ რადგან
საქმე მარჯანიშვილის თეატრს ეხებოდა,
იგი დიდი ხალისით დაეთანხმა ეთავა
„მაია წყნეთელის“ მხატვრული გაფორ-
მება. ეს ალბათ იმიტაც აიხსნებოდა,
რომ პიესის სიუჟეტი მხატვრისათვის
ძლიერ ნაცნობი ისტორიული ადგილე-
ბის ფონზე იშლებოდა.

დრამატურგთან და რეჟისორთან (ლად-
გმა განახორციელა ვ. ტაბლიაშვილმა)
მჭიდრო ურთიერთობამ შესანიშნავი ნა-
ყოფი გამოიღო, ლადო ისე გაიტაცა პიე-
სის სიუჟეტმა, რომ მრავალფეროვან
დეკორაციებთან ერთად უამრავი ტიპა-
ჟის კოსტუმის ესკიზებიც გააკეთა.

ვ. კანდელაკი სიამოვნებით იგონებს
ასეთ ფაქტს: ერთ საღამოს პირველი მო-
ქმედების მე-2 სურათის დაწყების წინ,
როდესაც ჩაბნელებული დარბაზი ხალ-

ხით იყო გაშვებული, ქანდარაზე
თითქმის საგანგებოდ აქ ლ. გუდიაშვილი
დამხვდა. გაიხსნა ფარდა, სცენაზე გაჩნდი-
ლად დანგრეული ეკლესიის დეკორაციები
ეტი ჩანს. ერთი წუთიც და... ატყდა ტა-
შის გრილი, იგი მხოლოდ სპექტაკლის
მხატვარს ლ. გუდიაშვილს ეკუთვნოდა
და მეც ავყვედი ტაშის გრილს, რომ ჩე-
მი მისდამი პატივისცემა და დაუსება
გამომეხატა.

* * *

ლ. გუდიაშვილის ახლო მეგობრებში,
მხატვრის ცხოვრებითა და შემოქმედე-
ბით დაინტერესებულ მრავალრიცხოვან
პირთა შორის მისი მეუღლის ნინო გუ-
დიაშვილის სახელი პოპულარობით სარ-
გებლობს. იგი ცნობილი ხელოვნებათ-
მცოდნეა, მინიჭებული აქვს საქართვე-
ლოს სსრ ხელოვნების დამსახურებულ
მოდერნის სამატიო წოდება. განსაკუთ-
რებით უნდა აღინიშნოს მისი წილკარის
ლადო გუდიაშვილის შემოქმედების გან-
ლა-განვითარებაში, დიდი მხატვრისათ-
ვის აუცილებლად საჭირო ოჯახური სი-
მყუდროვის, სულიერი მეგობრობის და-
მაზი ატმოსფეროს შექმნაში.

ნინო ჯერ კიდევ ოციანი წლების და-
საწყისში სწავლობდა ბათუმში, ცხოვ-
რობდა გამზრდელი ბიძის — დეაწლმო-
სილი პედაგოგის მელიტონ ქავთარაძის
ოჯახში.

უკანასკნელ წლებში ლ. გუდიაშვილის
ურთიერთობამ ბათუმთან განსაკუთრე-
ბული ხასიათი მიიღო. ნიშანდობლივია
ისიც, რომ მხატვარი თავისი დაზადე-
ბის 75 წლისთავს ბათუმში შეხვდა. ბა-
თუმელებს ძლიერ უყვართ სახელოვანი
მხატვარი და ეს სიყვარული შესანიშნა-
ვად გამოიხატა ყოველმხრივ გამართლე-
ბულ და მოსაწონ აქტში — საქალაქო

საბჭოს აღმასკომის დადგენილებით ლ. გუდიაშვილს მიენიჭა ბათუმის საპატრიო მოქალაქეობა. ამასთან ერთად აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებით მას მიეკუთვნა აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება. ასეთი დაფასების პასუხად მან განაცხადა, რომ ამიერიდან ვალდებულია რაცის თავის თავს გარკვეული წვლილი შეიტანოს აჭარაში ხელოვნების განვითარებაში. იგი უწინარეს ყოვლისა მონაწილეობას მიიღებს და ახალ ნაწარმოებებს გამოაქვენს ბათუმში მოწყობილ გამოფენებზე. ასეთი ვალდებულება კიდევ იმით არის ნაკარნახევი, რომ ახატვართა კავშირის საერთო კრებამის გამგეობის საპატიო წევრად აირჩია.

ბათუმისადმი თავისი განსაკუთრებული სიყვარული მხატვარმა იმითაც დაადასტურა, რომ ბევრი ბათუმელი პერსონალური გამოფენის ექსპონატით დაასაჩუქრა.

* * *

დიდ აღამიანთა ბიოგრაფიაში თავმდაბლობა, როგორც აღამიანური ქცევის ყველაზე მკაფიოდ გამოჩენილი, ამაღლებული თვისება, ყოველთვის ხაზგასმით აღინიშნება. მაგრამ იმის მსგავსი თავმდაბლობა და მოკრძალება, რაც ლადო გუდიაშვილს ახასიათებს, იშვიათი მოვლენაა.

ბათუმში ლადო გუდიაშვილის პერსონალური გამოფენის ევრისისაჲს დროს მხატვარმა დამთვლიერებლებს მიმართა. მე მთხოვნელი ვარ, ჯერ ნამუშევრების კქერით იჭროთ გული და ეტიკეტი, რომელზედაც სახელწოდებაა აღნიშნული, შემდეგ მოინახულოთ. თუ ასეთ ვითარებაში ჩემს ნამოღვაწარს და გამოფენას მისცემთ დამაკმაყოფილებელ შეფასებას, მას დაუწერთ ნიშანს — 3, მე ძლიერ კმაყოფილი დავრჩები.

მან ბათუმელ ჟურნალისტებთან შევედრის დროს თქვა, რომ ნაკლებად უხერხება ლაპარაკი. მართლაც მსმელის ყველა და თხრობის მანერა არა ჰგავს ზოგიერთი ენამკვერი ორატორის სიტყვას, რომელიც ლამაზი ფრაზებით მოქმედებს მსმენელზე. ლადო გუდიაშვილის მეტყველება ლაკონურია, ფრაზები მკაცრი სიზუსტით შერჩეული სიტყვებისაგან შედგება, აქ ვერ იპოვით შემთხვევით ნახმარ ან ზედმეტ სიტყვას. ლაპარაკობს აუღელვებლად, დამაჯერებლად, საერთოდ კი ენაქუნწია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საუბარი მის ხელოვნებას ეხება.

ახლო ურთიერთობის პირობებში იმასაც შეამჩნევთ — მხატვარი მარჯვენა ხელის ხმარებას ერიდება. ეს ხელი ბავშვობაში დაუზიანდა და პასიური გაუხდა. ამის გამო იძულებული იყო მარცხენა ხელი გაეყვარებინა. ძნელი დასაჯერებელია, მაგრამ ფაქტია მხატვრის ყველა ქმნილება მარცხენა ხელითაა შესრულებული.

* * *

ლ. გუდიაშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების მეცნიერული გაშუქება ხელოვნების მოღვაწეთა ღირსებისა და პატივის საგანია. ამ მხრივ თვალსაჩინო მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ ლენინგრადელი ხელოვნებათმცოდნის ლ. ზლატკევიჩის უთუოდ გაბედული ნაბიჯი — მან თავისი სამეცნიერო დისერტაციის თემად გუდიაშვილის მეტად რთული შემოქმედება აირჩია და მოგვცა მისი მწყობრი მეცნიერული ანალიზი. უამრავი მასალის ღრმად შესწავლის საფუძველზე მეცნიერმა ბევრი ახალი დასკვნა გააკეთა და დაასაბუთა, რომ ლ. გუდიაშვილის ხელოვნება არის ღრმადანაციონალური მოვლენა, ამავე დროს სა-

კაცობრიო იდეების ქადაგებით იგი ეკუთვნის ყველა ხალხს, მთელ მსოფლიოს.

ლ. ზლატკევიჩის ასეთი დასკვნა ლ. გუდიაშვილის შესახებ ადრე სხვადასხვა ენაზე გამოქვეყნებულ ნაშრომებში მოცემული დებულებების განვითარება და დადასტურებაა.

ნიშანდობლივია, რომ მთელი რიგი მონოგრაფიების სახელწოდება მხოლოდ ორ ლაკონურ სიტყვას შეიცავს „ლადო გუდიაშვილი“. 1972 წელს ტოიოში იაპონურ ენაზე დასტავბულ, ცნობილი მწერლის როხეი კომიამას წიგნის სახელწოდება კი არის „ჩემი ლადო გუდიაშვილი“. იგი იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ლადო გუდიაშვილი, თავისი მარად უკვდავი ხელოვნებით ეკუთვნის არა მარტო მის მშობლიურ ერს, არამედ ყველა ხალხს.

ხელოვნების ქმნილებათა განხილვისას არ მიმართავენ მათემატიკურ გაანგარიშებას, მაგრამ მაინც უნდა ვთქვათ, რომ მხატვარმა თავისი შემოქმედებითი მოღვაწეობის 60 წლის მანძილზე 4000-მდე ნაწარმოები შექმნა. მაშასადამე, იგი კოველწლიურად თავის ხელოვნებას 10-ზე მეტი ნიმუშით ამდიდრებდა.

ვიმეორებთ, მართალია, ეს მშრალი ციფრებია, მაგრამ ადვილი წარმოსადგენია ის შრომისნაყოფიერება, ენერგია და

შემართება, რაც ჩვენს სასიქადულო ტვარს გამოუჩენია. ასეთი მოვლენა იმ-
ვითაი ხელოვნების ისტორიაში
მთელი ცხოვრება მან ხელოვნებაში
ანაცვალა, იგი მთელი არსებით ცხოვ-
რობს ხელოვნებაში, ხოლო ხელოვნება
მთელი თავისი ცხოველმყოფელობით
ცხოვრობს მასში.

ჩვენი საუყუენის განვლილ პერიოდში სახვითი ხელოვნების ქართველმა ისტატებმა ნამდვილად შექმნეს ისეთი დიდი საზოგადოებრივი ჟღერადობის ქმნილებები, რომლებიც ეროვნულ სულისკვეთებას გამოხატავენ და ამავე დროს პროგრესული იდეების ქადაგებით საყოველთაო ხასიათს ატარებენ.

გ. გაბაშვილმა, ა. მრეველიშვილმა, ნ. ფიროსმანიშვილმა, დ. კაკაბაძემ, ა. ქუთათელაძემ, ქ. მაღალაშვილმა, ლ. გუდიაშვილმა, უ. ჯაფარიძემ, ე. ახვლედიანმა, აგრეთვე საშუალო და ახალგაზრდა თაობის ნიჭიერ მხატვართა მთელმა პლედამ ისეთი ხელოვნება შექმნეს, რომელიც მთელ კავშირში აღიარებული და დაფასებულია. ხელოვნების ისტორიაში ის უთუოდ შევა, როგორც ფერწერის ქართული სკოლა.

ლადო გუდიაშვილი ქართული ფერწერული სკოლის გენიალური წარმომადგენელია.

შავთროს პასაჰი

ზ ლ ა კ ა რ ი

გუშინ ჩემს მეგობარს მივაკითხე. მის ოთხი წლის ბიჭს მივუტანე ზღაპრების წიგნი „კომბლე“.

ბიჭი მარტოდმარტო იყო შინ, როიალთან იჯდა და უკრავდა.

— გამარჯობა, ბიჭუნა! იცი რა მოგიტანე? „კომბლე“. წავიკითხო?

ბიჭმა ამოიხენეშა:

— გასართობად მოგეტანა სტენდალი, ჰემინგუეი, ბოკაჩიო, ან ფიშერის საჯადრაკო პარტიების წიგნი, ან რაიმე საინტერესო, თერმო-ატომურ საფუძვლებზე და კოსმოსურ ბალისტიკურ რაკეტებზე.

— რომელ რაკეტებზე?

— ვითომც არ იცი! „ატლასი“, „ბალასი“, „ტიტანი“, „მინიტმენი“, „ვალანტი“, „ველკანი“... ცოტაა?

— მაშ, „კომბლე“ არ გინდა?

— ეგ რაღაა? ოპერატიული დანიშნულების რადიომზვერავი იქნება, განუსაზღვრელი რადიუსით.

— არა, ბიჭო... კომბლე ზღაპარია.

— სერიული ნომრითაა თუ ტურბოზარხნიანია?

— კომბლეს კომბლე იმიტომ ერქვა, რომ კომბლებს თლიდა და ჭერში აწყობდა.

— რატომ აწყობდა ჭერში?

— აბა, რა ვიცი. აქ ეგრე სწერია.

— ეგ კომბლე კი არაა, ეგ იქნება ვერტმფრენი „სუპერ-კომბლე“, „აირ-კობრა 7“ — ატომურ-რეაქტიული გამანადგურებელი.

— კარგი. მაშინ „ხუთკუნჭულას“ მოგიყვები, ან „წიქარას“...

— ძია, „ლოკიდები“, „კარაველები“, „ბოინგები“, ან „მარტინები“ გავიგია?

— ეგ რა, კინო-სურათებია?

— არა, ძია.

— მივხედი! სიგარეტების სახელებია...

— არა, არა, ძია...

მე ჩავახველე და როიალზე დადებულ კრისტალი ავიღე.

— მოგწონს, ძია? ყველას ყალბი ჰგონია, ლაბორატორიის პროდუქტი. რომბისებურია, ასიმეტრიული სისტემის. გინდა გაჩუქო? ჩემია.

— დეიდა ზინა სად არის?

— სამშობლიარში წაიყვანეს. პირველი მდებარეობაა, ბიჭი იქნება.

ეს რადიო შენია?

— ტრანზისტორია. გამიწყალეს გული, „ანდერ გრაუნდით“ ვიძინებ ხოლმე. წუხელის მოვეუსმინე.

— რაო? რა გვინდაო? მ

— თვითონაც არ იციან, რა უნდათ. საერთოდ მათი კონცეპცია მორალურად შეცდარია და დიდხანს ვერ იარსებებს. გონდა ეს წიგნი გათხოვო?

— რა წიგნია?

— ფრენკ ნორისის „სოციალური ეპოპეა“.

— წელან რას უკრავდი ჩემო კარგო?

№ 3 უვერტიურას ვიმეორებდი ზეთ-პოვენის „ლენინოვადან“... აბა, ეს რა მუსიკაა? — და დაუკრა ფრაგმენტი.

— აბა, როგორ გითხრა, აღარ მახსოვს. პროკოფიევი?

— ეჰ, ძია მართლა კომბლე ხარ. შოსტაკოვიჩია.

— ეს სურათები დედამ მოიტანა?

— არა, მამიდამ. აბა, თუ გამოაცნობ, ეს ტიციანია თუ რაფაელი?

— ჩვენი „დინამო“ როდის თამაშობს?

— არც ერთია და არც მეორე. ვან-დე-იკია. შენ ალბათ ჯორჯონე გეგონა.

— მაშ კარგი, ჩემო ბიჭუნა, რა უფრო საინტერესო ამბავი გინდა, გიყვები, ადამიანებმა როგორ გადი-რინეს პოლუსით.

— უუუუუუ, ეგ წვერებიანი ნორვეგიული ზღაპრები ბეზიას მოუყევი მე სულ სხვა წიგნები მინდოდა.

— რომელი წიგნები?

— იქსებზე და იგრეკებზე, „ბიკაღ-რატული განტოლებების“ კრებული, „კვანტური თეორიის საფუძვლები“, ბრადისის „ოთხნიშნა მათემატიკური ცხრილი“ და „ინგლისური ენის ლექსიკოგრაფია“.

— რად გინდა, ჩემო კარგო?

— საბავშვო ბაღში შესასვლელად გეზადები.

— ???

11

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 13.8.73, საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი.
შეკვეთის № 3711, ემ 00101, ქალაქის ზომა 60×90, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარბოლიგრაფმრეწვის ბათუმის სტამბა № 9
(ლუქსემბურგის, 20).

0 7/191

წაკი 40 კკკ.

**ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

„ЧОРОХИ“

**ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118**